10008

Bibl. Jag.

IV

zrobione

10008

Władysław Łoziński

Sztuka lwowska od końca XV do końca XVII wieku.

K. 118

Druk: Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku. Architektura i rzeźba, Lwów 1898.

I

Sztuka Lwowska

od końca XV do końca XVII wieku.

Przez

Władysława Łozińskiego.

Materyał archiwalny, który służy za podstawę tej pracy, spoczywał przez lat kilka w tece. Przyczyną zwłoki w jego użyciu przez autora było pewne zniechęcenie, wywołane raz nieustannym niemal zawodem fragmentaryczności zapisków archiwalnych, mających związek ze sztuką, a dalej brakiem fachowych powszechnych opracowań ikonografii; co zatem idzie, trudności technicznego opanowania przedmiotu, który wymaga specyalnej wiedzy. Zgromadzenie szczegółów źródłowych, przelanie tego sporego materyału w jakąś jednolitą całość i w końcu choćby jakie takie pokonanie trudności, które tylko wyprzedzanie przeblaskiem fachowe usunęłyby były mogły — to za wiele na jednego, i w tem też tylko odwołać się autora do pobłażliwości czytelników i krytyki, jaki autor Wszędzie za granicą architekci fachowymi ustępują zadanie historykom sztuki, u nas niestety tak jego nie jest. + W historyi architektury pierwszy głos należy się architektowi. Jest to jego prawo i jego obowiązek zarazem. Najpierw dlatego, że sztuka jego jest już z natury swojej retrospektywną, że wymaga książkowej znajomości stylów i ich historyi, bo z nich aż do dziś dnia korzysta nietylko teoretycznie ale w codziennej praktyce swego zawodu; potem, że w żadnej innej sztuce techniczna strona nie zlewa się tak w jedną nierozdzielną całość ze stroną artystyczną jak w architekturze, w której formy tak zawisły od konstrukcyi, że im wyższym dziełem sztuki ma być jakaś budowa, tem ściślej formy stosować się muszą do konstrukcyi. Dopiero gdzie brak architektom zgłasza, uzupełnia historyk. To co architekt w łatwej do wytłumaczenia jednostronności bierze jako dzieło sztuki gotowe, to w sobie, dla siebie tylko i przez siebie istniejące, historyk łączy z najrozmaitszymi warunkami czasu i otoczenia, z indywidualnością artysty, twórcy, z wpływami, które na niego działać mogły, z przyczynami stanu społecznego i potrzebami itp. Tym sposobem do logicznego wytłumaczenia dzieła według metody fachowej przybywa logiczne wytłumaczenie jego genezy według metody historycznej. Żal pomyśleć, że żaden z naszych architektów dotąd nie zabrał się do badania —

+ Co więcej o najstarszych pomnikach w Polsce jeszcze z doby romańskiej i gotyckiej, to zawdzięczamy nie-architektom, że w ogóle kilka pomników przytoczymy tylko najstarszego i nieodżałowanego najpierwszego, który na tem polu zasłużonego prof. Władysława Łuszczkiewicza. A przecież w

pomników naszej architektury w owym czasie, a ci, którzy zaczęli zwracać na nie uwagę i zgromadzili nawet cenne materyały, zebrawszy rysunkowe, poprzestali tylko na częściowej ich publikacyi i to bez tekstu, jak np. profesor J. Zachariewicz, który zgromadził zbiór rysunków z [illegible] drewnianej architektury cerkiewnej, z pomników tarnowskich itp., a których teki, o ile nam wiadomo, są jeszcze pełne. Niemiec Essenwein stoi w pierwszym planie, jeśli chodzi o architekturę Krakowa, a jego następcami architekci Lutsch, Kohte, Heise, Boetticher zajęli się systematyczną inwentaryzacyą pomników zabytków † w obrębie sztuki i kultury polskiej na Szląsku, w Wielkopolsce i Prusiech Wschodnich i Zachodnich. Skromniejszymi zabytkami Lwów, nie dziw, że jeszcze w daleko mniejszym stopniu był przedmiotem badań tak fachowych jak historycznych — prócz mojej raczej: nie było ich wcale. Co na tem polu zrobiono a raczej zbierano, to wszystko znajdzie czytelnik przywiedzione w adnotacyach niniejszej pracy i przekona się, jak tego mało co do ilości, autor zaś przekonał się, jak tego mniej jeszcze co do rzeczy. Autor o wiedzę stara się dobrze, jak niedostateczną i pełną braków jest jego praca, chociaż, aby czytelnik widział także, jak niedostateczną i pełną braków było pewne, którego szukał w dawniejszych publikacyach o Lwowie. Słowy te autora już pomniejszyć mają być swym następcom, aniżeli jego poprzednicy byli jemu. Nie bez wahania się, i to trzeba mówić: z tylko satysfakcyą autorską zdecydował się piszący na wydanie niniejszej pracy. Skłonił go do tego podwójny obowiązek: za życia potrzebny wydanie wszystkich archiwalne dopóki jeszcze nie zginęły zabytki, do których się zwraca, a zabytki te niknąć szybko, tak szybko, że piszący o nich odebrał wrażenie, jak gdyby się zdejmowało pośmiertną maskę starego Lwowa; a następnie jako Konserwator pomników starożytnych stolicy chciał się przyczynić do ich inwentaryzacyi i zainteresować szersze koła, za którymi pewnie kiedyś będzie od zachowania się do tego, co zachować jeszcze warto a można.

W Lwowie, w lipcu 1897.

Autor.

† bezpośrednio lub pośrednio

Sztuka Lwowska
od końca XV do końca XVII wieku.

~~Architektura lwowska w XVI i XVII wieku~~

I

Na polach pobojowisk można wszystkie [illegible] zabytki architektury, które [illegible] się z [illegible] [illegible] do naszych czasów, a i te [illegible] w rozmaitych czasach zmianom i przeróbkom, straciły wiele i to najpiękniejszą swoją część swojej pierwotnej postaci. [illegible] [illegible] monumentalnego miasta, tak [illegible] w mieszczaństwie lwowskiem, które jak to wiemy gdzie indziej, miało wiele zamiłowania do sztuki a nawet do zbytku, a często, zwłaszcza w tej szczęśliwszej dobie, [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible], aby [illegible] i siłę swego stanu, dostojność swojego grodu, stanowiska obywatelskiego, [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] twierdzy, wystawionej na ciągłe napady i oblężenia — jakiby [illegible] [illegible], o której były wieści najczęściej, [illegible] [illegible] [illegible] Rzeczypospolitej, i nie tak dobrze nie określa jego wyjątkowej roli w Polsce, jak jego nazwa, [illegible], że był w „paszczy tatarskiej."[1] [Nie same jednak napady i oblężenia, chociaż tak liczne i ciężkie sprawiły, że tak mało przechowało się zabytków architektonicznych we Lwowie; [illegible] daleko od Tatarów, Kozaków, Moskwy i Szwedów [illegible] i niszczycielem był ogień. Od r. 1494 do r. 1734 (a więc co lat siedmnaście) padł we Lwów czternaście razy, (a więcej tylko) wielkich, którym albo całe miasto albo najznaczniejsza część jego padła ofiarą. Między temi pożarami były dwa, które ~~niemal~~ doszczętnie zniszczyły miasto: w roku 1527 spłonął Lwów cały (i to) za dodaniem ~~prawie~~ zupełnem; w r. 1623 według świadectwa Zimorowicza spłonęło 1200 domów [illegible] [illegible] [illegible] Lwów murowany; nie mówimy tu o Lwowie drewnianym, który spłonął w r. 1381.[2] [Dzieje murowanego Lwowa] (a więc i dzieje jego architektury) rozpoczynają się ~~z budową katedry~~ od roku 1370. W tym roku według tradycji położył miał Kazimierz Wielki kamień węgielny pod przyszłą budowę katedry; około tego roku powstały kościół ormiański i kościół św. Jerzego, w dziesięć lat, [illegible] miasto [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~

1) Zimorowicz B. Codex Archivalis. Rękopis Zakł. Ossolińskich pag. 31.

2) ~~[illegible] [illegible]~~

najstarniejsze resztki fortyfikacyjne. Również mury i baszty warowne; w r. 1397 powstaje murowany klasztor i kościół OO. Dominikanów; w tym samym czasie wznosi się kościół św. Stanisława i ratusz miejski, przytem była wieża, która ~~znana~~ w r. 1489 podczas pobytu króla Jana Olbrachta wypuszczała, dopiero w r. 1490 dochodzi do szczytu i ostatecznie zegar.[1] Wszystkie te budowy, które świadczyły o znacznym rozwoju epoki gotyckiej w architekturze Lwowa, oraz uświetniła jedna najstarszych świątynia tutejszą, ruska Kościół Panny Maryi Śnieżnej, jedyny zabytek epoki romańskiej, ~~o którym mowa~~, którego dziejów budowy atoli wcale nie znamy[*]. Z tej epoki gotyckiej pozostała nam jeszcze tylko jedyna Katedra, niestety w r. 1765 przez biskupa Sierakowskiego ~~zepsuta~~ z barbarzyńską gruntownością przebudowana tak, że tylko ~~w jednej~~ w małej części dochowała ślady swego pierwotnego stylu, i utrzymało się kilka drobnych ~~szczegółów~~ świetnej ~~gotyckiej~~ architektury, a mianowicie odrzwi kamiennych, które osadzono w ścianach kościoła po pożarze z r. 1527. ~~[illegible]~~ Nie o wiele więcej niż w zabytkach, zachowało się z tej epoki i w źródłach pisanych. Po gotyckim kościele OO. Dominikanów, ~~został~~ żyje tylko tradycya, że był bogaty i wspaniały, a ponieważ zawalił się zupełnie w r. 1748, nie pozostało nam po nim nawet ~~planu~~ rysunku i tylko z danego (miasta Lwowa) widoku w dziele Brauna[2]) domyślać się możemy, że (szczytami fasady) przypominał kościół Dominikanów w Krakowie; o kościele św. Stanisława, który zginął był ślady, przy końcu zeszłego wieku, twierdzą źródła współczesne tylko, że przy wzniesieniu sztuki budowniczej, zdumiewającej znajomości geometryi, wyrozumiałem ... ~~dla~~ najpiękniejszych mistrzów,[3] ~~(Ecclesiam Sancti)~~ O architektach tych kościołów jest w ogóle o całej historyi ich budowy niestety zbyt archiwalne listy, plan, jaki nam się przyszło zebrać w dość wielkich przyczynkach, ~~[illegible]~~ składa się z kilku nazwisk i kilku ~~drobnych~~ zapisków, ale tak ~~ścisłych~~ ścisłych, że nie jesteśmy z przytoczonych.

1) Zimorowicz l.c. pag. 41.

[*] a które (w owym ~~czasie~~) wiekiem tyle razy uległy przeróbkom, że zatracone były w niektórych (dziś) ślady pierwotnego założenia i stylu.

2) Braun Georg Novellanus Sim. et Hogenberg Fr. Civitates orbis terrarum etc. Colonia 1597–1618 II: 44.

3) Ecclesiam S. Stanislai in suburbio Cracoviensi adeo geometrice et artificiose aedificaverunt, ut a ... tam admiratione summi in arte viri fecerint quod admirentur. Stembek (Jan) (w Topografii: Rękopis Archi... ...) ... pag. 5.

budowniczych nie znamy)
tyle światła, aby się nam mógł przedstawić w swo[ich] indywidual-
niejszych rysach swego talentu i wykształcenia. [Najstarszym
z nich jest twórca kościoła ormiańskiego i cerkwi św. Jura,
który obie te świątynie zbudować miał wedle jednego i tego
samego planu – quod solemne uniforme fabricae utriusque
fuit manifestum, jak się wyraża Zimorowicz. Ostatnie w
tym wypadku więcej mogło, gdyż bodaj jeszcze oba kościoły i
ustrzegły się nie lat kilkadziesiąt.[1] Nie wiadomo, czy z po-
wodu samego Zimorowicza czy jego wydawców, architekt ten
nazywa się u jego twórcy Dore i pod tym nazwiskiem przeszedł
do wszystkich książek i artykułów o Lwowie. Nie
ulega jednak wątpliwości, że ów mistrz Dore był Niemcem
i nazywał się Doring. Jako Doringus murator przy-
chodzi jest kilka razy w najstarszej księdze miejskiej obej-
mującej lata 1382 – 1389. Umarł około r. 1384, a
tym samym przy tym jest mowa o [illegible] jego spadku.[2] [Po Do-
ringu spotykamy od r. 1385 szereg mistrzów mu-
larskich, czynnych przy budowie zarówno miejskich, jak za-
równo i [illegible], a nazwiska i pochodzenie ich zdają się po-
twierdzać podanie Zimorowicza, który pod rokiem 1381 zapi-
suje, iż po objęciu Lwowa Władysław Opolczyk, książę,
[illegible] mieszczanom na [illegible] wzorem [illegible] przy-
[illegible], (Niemcy i ze Śląska rzemieślników budowlanych i cieśli)
(carpentarios lignarios). ~~W dekrecie magistratu De muro,
educatione~~) Rozmnożenie z czasem murarzy i cieśli musiało wywierać się także
wpływ na budowlę we Lwowie, bo magistrat wydaje w r.
1389 dekret De murorum eductione,[3] w którym stanowi
[illegible] stosunki między sąsiadami przy budowaniu murów
[illegible]. Z tego też czasu (z ostatniego dwudziestolecia lat kilkudziesięciu) przechowały się nam w aktach miejskich nazwiska: Mikołaj
[illegible] murator, na innym miejscu Mikołaj Tropper (tyle
co Tropnauer t. j. z Opawski); Murator Magister Mi-
kołaj nazywany także Lapicida (r. 1404). Albrecht
Maurer albo także Albrecht de Steinmetza
(1405 – 141[illegible]), Jerzy Schultis maurer a także
murator et lapicida Cloze (r. 1405 – 1410); Wol-

[1] Zimorowicz B. Opera [illegible], str. 29.

[2] Najstarsza księga miejska (Pomniki dziejowe miasta Lwowa) Wyd. A. Czołowski. Lwów 1892. Zapiski nr. 95, 106, 118, 204, 205, 210.

[3] Ibidem, 59.

[illegible] murator, zmarły w r. 1384, w którym [illegible] Dominikanie [illegible] budowy [illegible]; Johannes Marsinkowie (1388), [illegible] Steinmetz, [illegible]

der mawerer (r. 1405); lapicidae Pawło et Kazimonka; Hanus Meurer mit dem Kromen Hantze (z krzywą szyją r. 1414); ~~Stanis~~ ~~ław Ryness i Niclos Schulcz, obaj mistrze murar~~ ~~scy r. 1418~~; Judentotter murator (r. 1418); Nicolaus Glusicz murator (r. 1420); Muszilo Murator (1420); F Beney Murator (r. 1474); Martin Maurer także Cal-Martin (t. j. Łysy Marcin) der Maurer (1470.)[1] F [Żeby li to były mistrze ciężko w jednym [illegible], ilu ich zrzeszonych w cechu mularskim i kamieniarskim, trudno by zresztą wszystkich ~~wydobyć~~ wystarczy. Aż do połowy XVI wieku w zapiskach naszych archiwalnych murator oznacza i budowniczego i mularza, lapicida i rzeźbiarza i kamieniarza, podczas gdy nazwa architector przysługuje najczęściej tylko cieślom[3] budującym domy drewniane. Aż tu idzie, że tak samo np. twórca kaplicy Zygmuntowskiej, Bartłomiej Berecci (jak i wszyscy mularze lub kamieniarze) figuruje w aktach jako murator et lapicida. Uczeni tylko dla wyższej dystynkcyi stanowiska i wiedzy przybiera sobie Rasius lub Magister.

[Z wszystkich (murator ówczesnych) ~~budów~~, wykonanych przez wyżej wymienionych mistrzów nam nic nie pozostało prócz ~~[illegible]~~ rysunku z okienka (ratuszowego w gruzach ratuszowych Kamiennego) który przekazał nam jeszcze miejski Komisarz ~~F. J.~~ Ziarr.[4]) Sam okienko zaginął. Napis ten wykuty na kamieniu umieszczony był niezawodnie w ścianie ratusza, o czem wnosić każe fakt, że go znaleziono w gruzach wieży wiadomej także rok 1491, a więc data zgodna z zdaniem przyjętym wiadomością o wzniesieniu wieży ratuszowej około r. 1490. Napis, a właściwie szkic ~~który wiernie~~ widocznie niedokładny ~~[illegible]~~, podany tu w przedrukowie, brzmi on: Maister Hans Bleher Anheb des ~~Bauleiter~~ Bau Leiter (?) Anno Domini ~~Millesimo~~ 146. (fig. 2) F Do powyższego napisu, wyjaśnia nam tym zostaje wiem jedno, mistrza Jana Blehera którego nazwy wymienione były z zapisów o budowie katedry gdzie ~~którym~~ wspólnie figuruje tylko pod samem imieniem Magister Hanus

F Michael Czyz murator

1) Najstarsza księga miejska etc. — Radomski, Lwów (Księga, Acta grodzki pag XII 9…) z r. 1382. — Acta consularia r. 1402, 1474 p. 208, 1465 pag. 104; 1470 pag. 225.

F Dla uzupełnienia tej listy, acz i któraś z nich zapewne nie będziemy mieli sposobności, wymieniamy zaraz już dwóch innych: mistrza Piotra (Peter Maurer) i Jerzego ~~[illegible]~~ Weinera, którego w r. 1506 rada miejska mianuje magistrem budowniczym miasta (Architectorem alias Baumeistrum)[2]

2) ~~Acta~~ Liber Memorabilium pod r. 1506.

3) Wszystko to zbiegło z innych zapisków, w których tylko cieśle nazywani są Architecti albo Lignifabri; ~~[illegible]~~ dla przykładu przytaczamy zapis cieśli Jerzego ~~[illegible]~~ z cechem ciesielskim (ciuitas Fabri et Architectus) w Act. Consul. z r. 1628 vol. 36 pag. 216. To samo wyczytać z Krakowskich statutów: Statuta carpentariorum et arcularium. Piekosiński I. 404.

4) Lembergs Denkwürdigkeiten, verfasst vom städt. Kommissär F. J. Ziarr. Manuskript w Archiwum Miejskiem Lwów 445. Por. Julian [illegible] Kwartalnik [illegible] I. 1877 str. 21.

F ~~[illegible]~~ mało prawdopodobne, że mistrz Hanus Bleher wypracował budowy i był jej kierownikiem.

lub *Flamus caementarius*, *Flamus structor*, a z obu tych dodatków: *Magister* i *Structor* wypływa, że tym razem rzeczywiście mamy przed sobą architekta w dzisiejszym [illegible] słowa znaczeniu. [Historya budowy katedry opuszcza] Zamie ... Schlechtera dostarczy nam wiadomości o dalszych dwóch ... wyższych architektach z gotyckiej epoki Lwowa. Do tej ... nie rozpatrywana, przez wszystkich, którzy się jej dotykali, ... nawet ks. Maurycego [illegible] [1]) błędnie i bałamutnie ... historya tej świątyni pisana była [illegible] jako ze stanowiska kultury i obyczajów średnich XV wieku — ani sam gotyk (ani wraz z jego twórcami) nie dają tematu ... albo rzeczy dodatkowego materyału do nauki pojęć z ... estetycznego stanowiska historyi sztuki. Poprzestawano tylko na kilku źródłowych datach. Czy Kazimierz W. istotnie w r. 1370 [*] założył węgielny kamień pod budowę katedry, (... jak to twierdzi ks. Zimorowicz, [*]) i jak to na podstawie „wielce starożytnego rękopisu" (ex codice pervetustissimo archivi Civitatis) twierdzą ... liczne rzeczy w aktach procesu z arcybiskupem Krakowskim o Kaplicę Domagaliczowską, [2]) ... — jest dla nas w rzeczy [do pewnego stopnia] obojętnem i nie wymaga też krytycznego ... rozstrzygnięcia, ... Jeżeli ... istotnie ... ten nie miał bezpośredniej ... to ... sekwencyi, bo budowa nie ... rozpoczęła się ... [illegible] ... Wprawdzie ... w zachowanych ... aktach ... reprezentacyi miasta ... (o tem założeniu kamienia węgielnego) ... pracowano nad fundamentami, ... przypuścić, że dzieło długo tkwiło w ziemi (*moles templi inchoata, nec ultra ima fundamenta altius provecta; diu intra humum haesit*) — ale ani w fragmentach ... ksiąg miejskich obejmujących ... lat (1382 – 1389), ani w późniejszym ... lub akcie z tego czasu nie spotykamy żadnej wzmianki o jakichkolwiek wydatkach lub zapiskach na budowę ... miasto, bo właśnie w tym ... z wszelkich ... środków ... które wspomagały ... obwarowania miasta.

1) ks. Maurycy Jabłonowski: Kościół Katedralny ... Lwów 1872.

[*] ... właśnie w ostatnim ... [illegible]

2) Akta ... sprawy miasta z arcybiskupem ... przed sądem *Sacrae Congregationis* [w licznych kartach], drukowane w Rzymie (Typis Barnabò, z ... sędzi, stron i adwokatów) ... Archiwum Kapituły Lwowskiej.

... wzmianki takie o ... zapiskach na budujące się właśnie kościoły Dominikanów i św. Krzyża (*ad aedificationem murorum*) znajdują się w ... fragmentach aktach.

[Faktem jest jednak, że w r. 1404 najstarsza część (prima pars aedificii, altari choroque sacerdotum destinata) kościoła, t. j. chór czyli prezbyterium, była już wymurowana i otrzymała sklepienie. Zgadzają się w tem wszystkie źródła. Główną zasługę prowadzenia budowy po tak długiem zaniedbaniu, należy się Piotrowi Stecherowi. Mieszczanin ten niezbyt zamożny sam znaczne ofiary uczynił – dziś ~~z~~ trudno wykazać – ale przez całe niemal życie poświęcił ~~[illegible]~~ (pojętemu?) z nieużytą energią dziełu, "totā vita sedulissimus improbo labore" jak się wyraża nasze źródło[1]) i Mistrzem, który wykonał ostatecznie ~~[illegible]~~ prezbyterium i wzniósł nad niem sklepienie ~~[illegible]~~ był, według, którego to samo źródło nazywa Gonzaga (fornicem insuper ... Gonzaga, natione Germanus suspendit). Za ukończenie tego dzieła zapłacono mu trzydzieści kóp (groszy) i obdarowano ~~[illegible]~~ (biesiorną) szatą (cum ... Carbisinei). Nazwisko Gonzaga jest widocznie wydziwione, a tłumaczy się to ~~[illegible]~~ (nietylko) może) dziwną pisownią owego czasu, ale co obligowało, że zostawiony w Lucie do usług ku adwokata summaryczny historji budowy, znalezione w rzymskiej oficynie, gdzie ~~[illegible]~~ (zapewne) źle odczytano nazwisko pewne pomniej. [W następnym ~~[illegible]~~ roku 1405 gotową już część świątyni poświęcił biskup przemyski Maciej (przy asystencji arcybiskupa halickiego Jakóba Strepy.[2]) Widok upiększonych już murów i uroczysty akt poświęcenia obudziły w mieszczaństwie ... nowym zapałem ofiarności i z dalszej budowy świątyni ~~[illegible]~~ (lokalnej) ... ... przyszłej ... ... , ~~[illegible]~~ ... (nie ma się) ... ... dla tego ofiarnego zapału, z ... mieszczaństwo składało ... ... nie ustawiono przy gotowej części świątyni i nie mniej (częściej) (dalszych).[3]) Mimo to budowa odbiła się bardzo prędko. Zdaje się, iż istotnie, jak to Zimmermann ..., nie obliczono się z siłami, i że ... o ... projektowano ... ... futurae magni ...

1) Akta procesowe. Summarium historji budowy kościoła katedralnego.

2) Ibidem

3) Exinde civium ... incessit ... veluti ... facto in augendo ... ut non sit repertus ... qui non ... exili ... ... argentum vel ad vasa religiosa ... quam quo modicum ... sufficiunt formanda etc. Ibidem

4) ~~[illegible]~~ Zimmermann ~~[illegible]~~ Codex Archivalis pag. 29.

Także kuszenie się o rozpoznanie świątyni ponad zbyt było zrazu przyczynkiem objawem tych czasów – tej lokalnej manii niektórych pisarzy, należy, że tylko na obliczenie rozmiarów obliczonego kościoła (w Polsce i Niemczech), tego z.ki [illegible] (a nawet do dziś dnia) pozostały(?) (kościoł) torsem bez wykończenia, tylko fragmentem. Jeśli przyjmiemy rok 1480 jako datę ostatecznego ukończenia całej katedry, to Zimorowicz ma rację w swoim rachunku, że stanęła w 138 lat po założeniu kamienia węgielnego a w 77 lat po wykończeniu części obszerniejszej, t.j. prezbiterium, dokonano całej budowy całości. [Ostatecznych [illegible] około budowy katedry dokonali dwaj Wrocławianie: Joachim Grom i Ambroży Rabisch. Za [illegible] przygotowania miasta był patrycjusz Jerzy Scheller, którego niektórzy pisarze (o Lwowie) uważają za architekta,[x] [illegible] tego [illegible] Piotra Stechera, „praefectora architectury" t.j. tyle co przełożonym fabryki: Za staraniem (pracą) Schellera [illegible] (w r. 1481) nie tylko wykończenie [illegible] murów, ale ustawione trzy ostatnie i [illegible] kościół [illegible] mularskiemi, jak to przypuszczać pozwala wyrażenie: vitra versicolora.[2] Nad bocznym wejściem do kościoła od strony południowej umieszczona też była [illegible] grubo [illegible] (ręki mane), wyobrażająca św. Jerzego, patrona Schellera.[3] [O owe wymienionych przez nas mistrzach [illegible] w źródłach archiwalnych [illegible], mamy tylko zapiski z r. 1481. W jednym z tych zapisków [illegible] Jan Kroe zeznaje, że wypłacił [illegible] od [illegible] Ambrożego Rabisch i Joachima Groma mieszkającym w Wrocławiu 100 złotych węgierskich a mianowicie Małgorzacie Rabischowej 60, a Agnieszce Gromowej 40 zł. pod warunkiem, że obaj mężowie [illegible] te pieniądze w Lwowie. Warunek ten został spełniony, bo [illegible] [illegible], który [illegible] tej [illegible] w Wrocław. [illegible] zapłaty.[4] Drugi ciekawszy zapisek z tegoż samego roku [illegible] do samego tylko Groma, nazywając tym razem Joachimus Murator de Wratislavia, i ma [illegible] bezpośredni związek z budową katedry. Dokument ten

[1] Idzie za ks. Zachariasiewiczem, który pierwszy mylnie przypisał (stanowisko) Schellera przy budowie. Ob. Czasopismo Nauk. Ossolińskich z r. 1829 t. IV str. 78

[2] Acta proconsularia ut supra.

[3] Zimorowicz B. Viri Illustres Civitatis Leopoliensis.

[4] Acta Consularia z r. 1481 pag 435.

-ściądza, że Joachim, który wykonał sklepienie in Ecclesia maiori (tak nazywano Katedrę dla odróżnienia od dawnego parafialnego kościoła Panny Maryi) — a mianowicie w jej głównym korpusie (qui muravit testitudinem in corpore eiusdem Ecclesiae), stanął przed rajcami i zawarł umowę, że za robotę swoją otrzymał wedle ugody 370 złotych od panów rajców jako opiekunów kościoła (Domini tutores) zgodnie z ich [illegible]. Nazajutrz [illegible] kościoła [illegible] za spełnienie obowiązku, z tym atoli zastrzeżeniem, że jeżeliby istniał zwyczaj w sztuce mularskiej (rękojmia za trwałość sklepienia) przez rok lub półroku, w takim razie Joachim także ma wziąć i obowiązek takiego zaręczenia przyjmuje. Gdy że wszakże obowiązek taki nie był w zwyczaju w sztuce murarskiej, i Joachim udowodnił to przykładem innych [illegible] a mianowicie [illegible] rajców wrocławskich, wtedy i on był wolny od takiej poręki.[1] [Trzecim i ostatnim mistrzem, którego imię przechowało się w historii budowy kościoła katedralnego, jest Jan czyli Hanusz Blecher, [illegible] nam już z dzieła pamiętnego [illegible]; [illegible] Gorzyce [illegible] wykończył chór górny i rozpiął nad nim sklepienie, jak Joachim dokonał robót w głównym korpusie, t.j. w kollegiacie kościoła, tak znowu Blecher zbudował i zasklepił chór wraz t.j. organy i zakrystię od zachodniej strony. W [illegible] [illegible], że Hanusz, nazwany tu Cementarius structor (sprowadził mury chóru i portyku aż do dachu, i rozpiął nad nim sklepienie) (odeum superius porticum et umbelicum perduxit) (za co) wypłacono mu w r. 1493 razem 34 złotych; [illegible] że mistrz [illegible] letniego lata wszystkie kaplice (boczne) (sacraria lateritia alias Templi ambientia testitudinibus suis conclusit.[2]), lecz [illegible] zapisków w aktach miejskich [illegible] z Hanusz [illegible] sklepienie nad chórem (ad parandam testitudinem novam super choro in exteriori parte Ecclesiae et alle tropolitanae) za cenę 20 złotych, których mu przyrzeczono na [illegible] o 9 złotych.[3] Różnica co do wypłaconej sumy, jaka zachodzi w obu zapiskach, tłumaczy się zapewne tem, że niższa kwota [illegible] wyłącznie tylko honorarium za sklepienie, podczas gdy wyższa obejmuje także wynagrodzenie za podniesienie murów. Te-

1) Acta Consularia Tom I, pag. 438 ... et si in artificio muratorum huiusmodi consuetudo solet observari, ut debeat cavere de dampno ad unum annum aut medium, extunc idem Joachimus eciam cavere vult et hoc faciendum se obligat.

2) Acta [illegible] ut supra

3) Liber Memorabilium Vol. Nr. 1076 pag. 481. Warsz-[illegible] [illegible]...

muz samemu Tomaszowi przypisać należy, jeszcze jednej, ostatniej już roboty w tymże roku dokonanej, a mianowicie (poświęcenia i)
wymurowania kaplicy nowej piętrowej, bo tak chyba trzeba rozumieć słowa zapiski: erecta est capella nova cum duabus testitudinibus inferiori videlicet et superiori in Ecclesia metropolitana¹). Kaplica ta znajdowała się po prawej stronie kościoła naprzeciw domu Kanoników. [Tak tedy w tych długich odstępach i przez tych rozmaitych mistrzów dokonana została budowa katedry. Od przesklepienia chóru górnego (1404) aż do przesklepienia (nawy środkowej) halli (1481) mija lat 77; od wykończenia tejże halli do przesklepienia chóru (1493) lat 12. ‡ Miasto
(jak przy szczupłych) podjęło się rzeczy ponad swoje siły, zwłaszcza że równocześnie prawie budowało ratusz i uzupełniało obwarowania — a brak dostatecznych środków [illegible] nietylko wyrażenie się [illegible] rzeźbionej kamiennej ornamentyki zewnętrznej i wewnętrznej, ale wpłynąć musiał niewątpliwie na pewne zmiany w pierwotnym projekcie. Z rzutu poziomego, który tu podajemy, (Fig. 3), a mianowicie z [illegible] dysproporcji między wydłużonym a stosunkowo wąskim chórem a krótkim i szerokim trzynawowym korpusem, możnaby wnosić, iż [illegible] jej w ciągu budowy odstąpiono od projektowanych wymiarów i pierwotnej konfiguracji całości. [illegible] stronny bardzo [illegible] robót, jakie około chóru wewnętrznego ([illegible]) i około górnego portalu wykonał Hanusz Flesker, jest wyraźnym znakiem, że niejako urwano a nie [illegible] wykończono budowę, zostawiając frontową fasadę i portal, a nie stawiając tej części budowy, w której gotycki architekt [illegible] niepospolitą wytrwałość konstrukcyjnych form stylu, w stanie pierwotnym, [illegible] i tylko tak [illegible] uregulowano, aby spełniała [illegible] funkcyę użytkową. [Tak katedra wyglądała przed [illegible] przekształceniem w XVIII wieku, tylko dachy [illegible] stać się mogła — nie [illegible] [illegible] ostatnia [illegible] ze wszystkich stron, a [illegible] dane były do tego [illegible] w poszczególnych konstrukcyi [illegible], i o ich [illegible] odkrywał się dawny [illegible] szczątki katedry na widoku danym z XVII w. w [illegible]

1) Liber Memorabilium Volumen Nr. 1076 p. 481. W archiwum miejskim.

‡) [illegible] że tej [illegible] się do wykończenia górnych naw i wyższego chóru, już przedtem dach nad presbyterium, tak, że w r. 1400 cieśla Nikiel Kloc wykonał dach nowy.

‡ Wszędzie [illegible] (nadmierne wydłużenie) chóru w porównaniu z długością naw jest częstym i w kościołach Krakowskich (Mariackim, Dominikanów, św. Katarzyny), dysproporcya ta jednak [illegible] jest mniejsza, bo stosunek chóru do korpusu jest mniej więcej jak 3 : 5 [illegible]. [illegible] wiekszej ilości filarów i przęseł [illegible] mniej [illegible] bardziej wyraźnie formy gotyckie [illegible] cechy, wówczas gdy halla katedry lwowskiej, o tylko nieznacznie jest dłuższa od chóru, [illegible] filarach i trzech przęsłach, (robi wrażenie przysadzistej) [illegible] [illegible] jeszcze o przęsło szersze. [illegible] (wydłużona) [illegible] z tem [illegible], niewątpliwie [illegible] chóru, to już

dzieła Brauna, [illegible] wnętrze [illegible] tęż, który i dziś oddziela chór główny od naw ale nie już formy barokowe — gdzie ozdobnik między oknami (p. Michał Kwolczek), (Fig. 4). Wiemy, że jeden z architektów krakowskich, który miał sposobność ściślejszego badania kościoła, o ile jest wszystkiem, gdzie nie uwiemy, a każdym razem dość pewne mniej lub więcej zbliżone wyobrażenie o pierwotnej konfiguracji tej części kościoła, a zestawienia z widokiem dzisiejszym jego położenia do pewnego przypuszczenia stopnia za przyjmowały całego stanu kościoła, jako wszystkim jeszcze całego stulecia tejże wspaniałej świątyni, jednym z najstarszych pomników kultury gotyckiej na Rusi. Widzi tu niebo, że kościół ów zewnątrz był z surowej cegły, tutaj (Rohbau) i to w dwóch kolorach, jaśniejszym i ciemniejszym; dopiero [illegible] Sierakowski kazał go wytynkować, przyczem zasłoniono części dla [illegible] przebudowie wyprawy, tak że pierwotnie stało się trwale na zewnątrz mniej okazałe. Jest rzeczą, iż wewnątrz kościół katedralny wdzięk poprzednim układem kamiennym [illegible] i ornamentacyjnych szczegółów. Szkarpy całkiem proste i skromne miejscami [illegible] wspierały ściany, z gzymsami daszkowemi (Wasserschläge); konstrukcyja ich ścisła [illegible] za wszystko nigdzie pinakli, fialem, gzymsu, żabki, gabletu. Okna wąskie, co wynikało już z samego halowego założenia, szczególnie wąskie, nie wiadomo, gotyckie przejmując kamienne obramienie nie takie, gdyż żeby tak było. Wewnętrzna świątynia musiała robić wrażenie wyniosłe i dostojne; jest to jeszcze i dzisiaj. Choć już styl charakter zatarł się prawie do niepoznania. Filary lotne i ściany, dziś obłożone gipsem, a prześwitem zapewne, oby nie wyszły wśród barokowych przeróbek; trudno znać czy były i jakie były niegdyś artykulacyje, i jaki układ podziałów i jak się wiązały z sklepieniem. Kiedy ta hala, dziś nawa, do tych już przedstawiała się pełnym stylowym, jeszcze w całej pewności, układem prezbiteryum, miała ona podłużnej linii (wnęcie) przemianie. Najwięcej stylowych znamion zachowało prezbiteryum z absydą zamkniętą według ośmiokątu, ale i tu [illegible] uderza sklepienie artystycznych szczegółów, które

Fig. [illegible] idzie [illegible] w XV wieku kościół nie miał [illegible] nawet na zewnątrz nawy tych szczytów, które [illegible] krańcowe obłamaty konstrukcyjnej części [illegible] — w którym [illegible] szczególnie dziś nie wiemy. Wiemy, że katedra w wielkim pożarze r. 1527 uległa bardzo znacznemu zniszczeniu; spłonęła nie tylko pokrycie dachu, ale cała górna część świątyni [illegible] padły ofiarą płomieni; wszystkie z [illegible] górnego okna i sklepienia nawy [illegible] kościoła, wiemy i [illegible] sklepienia (powtarzamy się [illegible]). Przy tem wiemy, że [illegible] nie była tak [illegible] z [illegible] kamiennego i gzymsu, jak u [illegible] na każdej nawie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] ornamentyce.

1) Memoriale Conflagrationis. Acta Consul. r. 1527 II pag. 76–78. Turris campanaria cum… totaque tectura tegularia et edificio, structuraque Ecclesiae Metropolitanae superiori ceciderant et igne absumptae sunt. Testudines utrique chori commote et in corpore ecclesiae in parte concusse ac in nonnullis locis scisse sunt et cadebant.

przez niezaprzeczone zasługi architektonicznych linij ma (przeciw swojej) stronę szlachetną. Krzyżowego sklepienia nie przyznano tu przy przejściu, jak to uczyniono w naszej przy sklepieniu tej tu przejrzenie gotyckiego sklepienia w środkowej nawie — rozpina się ono całe w nienaruszonej sile przez... [illegible] siłe. Żebrowanie, (profilowane doskonale,) opiera petami w konsole ozdobne, których zakończenie skromne i bez rzeźby, gdzie się to spotyka (pięciu [illegible]) pozwala koncentrować tem szczególny [illegible] jeszcze (tylko abstrakcyjną) siłą konstrukcyi. W surowości budowy i w grubem traktowaniu a raczej zaniedbaniu szczegółów znać nietylko niedostatek środków materyalnych, ale także i wpływ [illegible] wzorów, w których przy [illegible] zaleta w układzie i tendencyi do wspaniałego proporcyonowania mas wdaje zawsze ubóstwo i niemistrzostwo form szczegółowych. [Katedra jest jedynym zabytkiem z epoki gotyckiej we Lwowie. Z innych świątyń tego czasu, jak kościoły św. Stanisława, (św. Ducha) i Dominikański, nie ocalała żadna, tak samo jak z gmachów świeckich publicznych i prywatnych żaden choćby częściowo nie dotrwał do naszych czasów. Pożar straszliwy w r. 1527 zniszczył całe miasto doszczętnie. Spłonęły ulice piekarska, Krakowska (zełmska, żydowska, ruska), ormiańska i cały rynek, a więc właśnie pierwszorzędne części miasta, w której koncentrowały się wszystkie wspaniałe gmachy publiczne i prywatne. Spaliła się wtedy cerkiew ruska Panny Maryi, szczególnie wieża kościoła katedralnego wraz z wielkim dzwonem, a i [illegible] nie [illegible] [illegible] przy dźwięku dzwonem Zygmunta, który jest tem dla naszej stolicy czem Zygmunt dla Krakowa, [illegible] (świadczą) miasta, jak się wyraża mamrycji pisarz (incendium) [illegible] [illegible]; zgorzała wieża Katedry; [illegible] baszta [illegible] bramy halickiej, [illegible] [illegible] bardzo krzywa i zręcznie zbudowana (fabre et [illegible] elevata), zgorzały wszystkie inne baszty, i co [illegible] się z razem z dziełami, bronią i amunicyą w zakładzie miejskim, [illegible] z [illegible] budynków, jedna baszta krakowska [illegible] z skarbem, który w niej był umieszczony. Ratusz, [illegible] na nim tylko drewniany szczyt wieży.[1] Tak też [illegible] z [illegible], a zarazem się uzyskać

[1] Incendium Conflagrationis. Acta Consularia 1527, III/76–78.

[Nie mamy dotąd dostatecznych wiadomości, aby dać wystarczające wyobrażenie, jak wyglądały domy mieszczańskie z doby gotyckiej — z bardzo skromnych wzmianek kronikarskich wiemy tylko, że w rynku i najgłówniejszych ulicach domy miały sklepienia i wieżyczki, a w innych [illegible] opisach jest nie istnieje?) [illegible] tylko domów [illegible] tak okazało się [illegible] w których nie bardzo do pewnego stopnia architektonicznej wartości i z artystycznie interesujących szczegółów, o tem świadczą nam wszystkie z [illegible] lat XVI w. zachowane dotąd w kilku domach szczegóły. Są to kamienne, [illegible] lub [illegible] ozdobione drzwi, wiodących z sieni do dolnych komnat. Cztery z takich obramień [illegible] najwięcej [illegible] (Fig. 6-8). Dotrwały one w domach rynkowych nr 17, 25 i 28 i w głównym, jak dziś dom zwanym „pod Matką Boską", między innymi [illegible] Stanisława Szeliga, [illegible] — niestety nieumiejętnego — [illegible], była ona [illegible]. Kolekcyi wszystkich stylów, [illegible] od gotyku, [illegible] barokowej [illegible] i w tyle [illegible].

[Odrzwia te, [illegible] schyłkowego już gotyckiego stylu należą do rzędu charakterystycznych obramień, spotykanych w ostatnich lat XV i pierwszych XVI wieku?) jak w Polsce tak często w budowlach np. w Krakowie (u Bonerów, w [illegible] ratuszowej, [illegible] w Collegium Jagellonicum), w Poznaniu (drzwi do wielkiej sali ratuszowej), w Tarnowie (portale i obramienia okien w szkole) itp. — tylko że między niemi zajmują najpóźniejsze miejsce, są bowiem tylko bardzo grubą i [illegible] próbą stylu w nowej manierze, która w niektórych okazach tego rodzaju, osobliwie krakowskich, doszła do szczytu i [illegible] geometrycznego ornamentu [illegible] fantastycznych [illegible] i [illegible] Porównanie z [illegible] gotyckimi budowami [illegible] architektury niemieckiej [illegible] 1530 nie mamy ani jednego [illegible] w księdze mistrzów murarskich, po roku tym [illegible] Niemca [illegible] architektura [illegible] XVI i w XVII wieku [illegible] Włochów i Szkotów.

---

¹) Zimorowicz B. Codex Archivalis etc. [illegible] preliminaria [illegible] antecessionales [illegible] brantes e foro [illegible]. Fig. 51.

²) Cf. Sprawozdania Komisyi do badania historyi sztuki w Polsce etc. Tom V rycina na str. 31, 32, 109, 236. — Essenwein. Die mittelalterlichen Denkmale der Stadt Krakau Tabl. XLVII; LII, LIX, LX, LXIX (LXXIII). — Kohte Jul. Verzeichniss der Kunstdenkmäler der Provinz Posen. II, str. 7.

³) [illegible]

II.

Kiedy spotyka się w archiwalnych źródłach wiadomości o architektach lwowskich XVI i XVII wieku, spotykamy się ciągle z nazwiskami Przyjezdnych, Szwajcarskich, Włoskich, Niemieckich, Czeskich i t. p. — mogłoby łatwo dziwić się bardzo, skąd tyle obcych mistrzów zjawiło się nagle we Lwowie, gdzie swoich prawie nie było ani jednego, i skąd ci ludzie biorą się tak nagle, więc nawet [illegible] i obce, zwłaszcza nie wiedząc, że są to tak zwane „przemianki" czyli cognomina ex arte, zwane także „przezwiskami", które każdy otrzymywał do cechu murator czyli lapicida, t. j. budowniczy albo rzeźbiarz, wszystkie [illegible] z przydomkiem [illegible] i kamieniarzem. W owych czasach bardzo płynnej granicy między sztuką a rzemiosłem, czy kto był artystą czy rzemieślnikiem w [illegible] zawodzie, musiał należeć do cechu, jeżeli chciał uniknąć ciągłych ucisków i [illegible], chyba że przyjął serwitoryat królewski lub magnacki, t. j. dał się zapisać na listę sług króla lub którego z możnych dygnitarzy Rzeczypospolitej. Do obyczajów zaś niektórych cechów, a między nimi także cechu malarskiego, należało, że wyzwolonemu towarzyszowi lub przyjętemu swojemu mistrzowi nadawano przezwisko, za co tak przezwany towarzysz [illegible] musiał [illegible] cechowej [illegible]; tem się tłumaczy, że taki przemianek nazywano także „cognomen in [illegible] na cechu" lub „przezwisko."

[illegible], że cech malarski [illegible] jako jeden z pierwszych we Lwowie [illegible] od cechów starszych, które jak np. cech [illegible], przywileje królewskie, konfirmowane także przez Zygmunta Augusta w r. 1567, który stanowi, że każdy [illegible] z wyjątkiem [illegible], wyzwoleni i przez [illegible] towarzysz we Lwowie [illegible] o przemianek, i [illegible] wochtorem, t. j. [illegible], [illegible] jednostajnym zwyczajem.[1]) Stąd przyszło owo mnóstwo nazwisk [illegible] we Lwowie, na które już w innym miejscu zwróciliśmy uwagę, jak np. Trzęsigłowa, Kupiszka, Mazgajło, Nieznanowski, [illegible]ka itp. Trzeba przyznać, że cech malarski [illegible] w swojem gronie ludzi lepszego wykształcenia, i będąc bliższym sztuce niż przemysłowi [illegible], nadawał przezwiska przemianki bardzo przyzwoite a przeważnie obyczajne.

[1]) Acta Consul. ad a. 1590 XIII pag. 1384–1390 [illegible] idącego z cechu [illegible] przemianków [illegible] i obyczaju tak się [illegible] towarzysz [illegible] przemianek, [illegible] towarzysz, [illegible] Acta [illegible] ad a. 1601 XXI pag. 1475.

Cech mularski powstał we Lwowie bardzo późno, bo dopiero w r. 1572 a dekret rajców, który stanowi jego utworzenie, zaznacza, że nastąpiło to w obecności i na żądanie starszych (prawdopodobnie od Casalmora w Mantuańskiem) Piotra Casmur Włocha, Stanisława Złego, Sebastyana Sernosa [illegible] Francuza, Franciszka Krotoszkiki, Adama Piekarskiego, Rocha Szafarza Włocha, Jana Bobrka, Andrzeja Podleśnego i Jana Stryjka, mistrzów mularskich i kamieniarskich we Lwowie (magistrorum muratorum et lapicidarum.[1]) Zawiązanie cechu nastąpiło widocznie pod naciskiem ustawicznych waśni i nieporozumień między starszymi mularzami miejscowymi a Włochami osiadłymi we Lwowie. Miasto obawiało się, że na tych ciągłych sprawach i zajściach wiorpis[illegible] budowy we Lwowie i widocznie pogodzić obie strony,[2] a jak się zdaje, znalazło się na tem najlepszy środek w zorganizowaniu cechu, który jej znalazł nazwę i obowiązki wszystkich cechowych członków. Zdaje się przytem, że nie wszyscy mistrzowie wstąpili do cechu co do mistrzów przynajmniej w aktach nigdzie wzmianki, ktoby się domyślać tego pozwalała, a Księga cechowa dochowana, zawierająca wyłącznie prawie tylko starszych „sieżarzy“ mistrzów, rozpoczyna się dopiero od r. 1582. [Z poprzedniego czasu dochodzą się nam, oprócz wymienionych przyjęć, zaledwie cale nazwisk budowniczych lwowskich: Marcin Łużnia (pisany Lusekonia) przyjmuje w r. 1534 prawo miejskie, Piotr z Smolnicka w r. 1535, Mathias Murator w tymże samym roku, Łukasz z Trzreze (Lucas Murator de Aperias) w 1539 r.[3]) [illegible] pierwszych nie dochodzimy żadnego szczegółu — o ostatnim mamy dość obszerny i ciekawy zapisek archiwalny. Otóż Łukasz zaraz po przyjęciu prawa miejskiego umiera, co jednak nie dowodzi, aby tak krótko tylko bawił we Lwowie, bo mógł już wcześniej dłuższy mieszkać. Był wykonawcą już zmarłego w mieście, nim otrzymał obywatelstwa, wobec zaległo od zostawienia zamykał warsztat, a głównie do wykazania się posiadaniem nieruchomości, którą miniatura kreślona[4]) było oznaczone. Zaraz po śmierci Łukasza z Trzrezy, w r. 1541, jeżeli bowiem Lwów wtedy wiele po nim pozostało ze zwierzęcia zdarzenia ze zmarłego albowiem Łukasz zawarł z biskupem umowę o zbudowanie i wydobione zadane

[1]) Fascykuł III. A. 233 pag. 213–217 w archiwum miejskim.

[2]) Acta Consul. z r. 1572 pag. 1097.

[3]) Regestrum Decretorum, pag. 133; ~~Fascykuł~~ Cod. III, A. 16, 155, 213. Acta Cons.

[4]) Cod. 5588 – Ossol. Acta Consul. p. 1554 p. 17. Ch. ~~[illegible]~~ Ustrzycki i [illegible] lwowski. Wydanie drugie 1892 str. 17.

królewskiego i innych gmachów na zamku Lwowskim, i otrzymawszy całą sumę wyznaczoną za te roboty, budowy nie do[illegible] [illegible] umierając.[1] Szczegół to niewątpliwie ważny i pozwalający przypuszczać, że Łukasz należał do mistrzów niepospolitych. Biskup [illegible] [illegible] i [illegible], który przyjął imię Łukasza, a był to Jerzy Italczyk(?), który sam [illegible] był w swojej [illegible] stolicy bardzo ozdobny [illegible], sam zrobił katedrę z ciosowego kamienia, i za którego [illegible] zamek [illegible], [illegible] i [illegible], [illegible] się na nowo. Ani katedra jednak ani gmachy zamkowe nie utrzymały się do naszych czasów. [Jeżeli (renesans) [illegible] architektury [illegible] datujemy od r. 1540, to niewątpliwie jednym z pierwszych mistrzów, który go zainaugurował, będzie Petrus Murator Italus, występujący w zapiskach [illegible] także [illegible] określeniem Murator Regius, co należy zapewne odnosić do [illegible] [illegible] [illegible] w zamku. Po raz pierwszy spotykamy go w aktach miejskich zr. 1543.[2] Już samo [illegible] jego z [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] wykazuje, że zajmował stanowisko wybitne jako [illegible] i architekt. Ma [illegible] z [illegible] [illegible] we Lwowie Michałem de [illegible]; [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] Krakowskich, Kasper [illegible], [illegible] jego [illegible] plenipotenta we Lwowie.[3] Ale poza to [illegible] [illegible] daleko [illegible], bo [illegible] [illegible] jest fakt, że do[illegible] we Lwowie [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] jako architekta, bo zbudował [illegible], a mianowicie cerkiew [illegible] Uspieńską czyli t. zw. wołoską. [Dowiadujemy się o tem z aktów miejskich, przed któremi w r. 1558 stawa Piotr Italczyk i zanosi protest przeciw [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], i jego i [illegible], t. j. [illegible] Stauropigial, [illegible] [illegible] z [illegible], iż [illegible] [illegible] o budowę cerkwi [illegible], [illegible] [illegible] dały a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Stauropigialne [illegible] [illegible] [illegible] do budowy materyałów i zaniedbuje tego [illegible] jego [illegible], o co zastrzega sobie [illegible] [illegible] przed sądem lub miejskim lub urzędem radzieckim.[4] Mowa tu wyraźnie o cerkwi, której dziś już nie ma, a na której miejscu stoi obecna cerkiew t. zw. wołoska na ulicy ruskiej. Wszelkie

---

1) Acta Consul. zr. 1541. IV. pag. 874 ... Quod olim providus Lucas Murator pro aedificando et ornando palatio Regalis et aliis aedificiis in arce Leopoliensi pro certa summa pecuniaria ... percepta [illegible] et totali pro huiusmodi labore satisfactione ipso infecto hac vita decessit.

2) Acta Consul. zr. 1543. IV. pag. 132

3) Ibidem.

4) Acta Consul. zr. 1558. V. pag. 841. ... licet ipse (Petrus) circa contractum paratus erat [illegible] Ecclesiae Ruthenicalis graecae in civitate ista consistentem continuare, vel continuasset et iam finire potuisset. Tamen ipsi (Baliy et simultanei) materiam debitam ad [illegible] pertinentem ut debuerant sibi ad laborem necessarium eidem non tradebant et illud negligunt in damnum et iacturam non modicam.

przeszło po r. 1527 miejska cerkiew ruska spłonęła także; pozostałe jednak ale mury nadwyrężone mury potrzymano, i przyjęto od biegu i użyto tak [illegible] do celów liturgicznych, jednakże w r. 1547 przypadło mury rozpadły się i musiano przystąpić do budowy nowej świątyni. Jak widzimy z przytoczonego zapisku, budowy tej dokonał Piotr, Italczyk, murarz królewski. Portret zamieszczony przed rozpoczęciem i [illegible] przy niego [illegible]; zaraz już bowiem następnego roku 1559 nowa cerkiew była ukończona, urządzona i oddana służbie Bożej. Stanęła ona głównie kosztem hojności wojewody wyżej hospodara wołoskiego Aleksandra Łopuszanina i jego małżonki Roksany i stąd dotąd się nazywa „wołoską", która przez szereg następnie i na dzisiejszą cerkiew Uspieńską, wymieniony także dzięki przedziwnej [illegible] niektórych ofiarności wojewodów mołdawskich, tych usłużnych patentów Rusi halickiej a zwłaszcza Rusinów lwowskich i głównego ogniska ich wyznania i [illegible], Stauropigii. Ale już w dziesięć lat po jej wykończeniu i poświęceniu, w r. 1571, cerkiew zbudowana przez włoskiego mistrza padła ofiarą płomieni.[1]) Ani rysunek ani plan jej nie zachował się nigdzie; nie doszły nas też nie przekazy o talencie tego architekty. Wszystko jednak wskazuje [illegible] o stanowisku, jakie zajmował w sztuce swojej Piotr Włoch; dostarczyłby nam inny pomnik architektoniczny, nie lepszy wprawdzie na ziemi polskiej, ale według wszelkiego prawdopodobieństwa przez niego zbudowany i ozdobiony przez tegoż lwowskiego mistrza. Jest to [illegible], w Bystrzycy [illegible] Siedmiogrodzie, budowa wzięta podobno z wieku XIII, a w r. 1563 [illegible] przebudowana, [illegible] i ozdobiona portalami renesansowymi. Którzy zapisków w tamtejszym archiwum miejskim robót tych dokonał Magister Petrus Italus de Lugano, civis Leopoliensis.[2]) Luccagon [illegible] to niewątpliwie Lugano w Szwajcarii. Niedaleko z dotychczas pewnej przypuszczać można, że tym mistrzem Piotrem z Lugano, murarzem lwowskim, był to nie kto inny, tylko budowniczy pierwszej wołoskiej cerkwi we Lwowie. Szczegółu de Lugano, którego nie ma w archiwalnym zapisku lwowskim, nie osłabia wcale naszego przypuszczenia; [illegible] z Lugano, jak wiadomo, pochodziła [illegible] przeważnie [illegible] kolonia budowniczych, zaś [illegible]

1) Юбилейное Изданіе въ память 300-лѣтняго основанія Львов. Ставропигійскаго Братства. Львів 1886 I. Przedmowa wstępna dr. Izydora Szaraniewicza str. 9, 10. Cf. Dionizy Zubrzycki: Kronika miasta Lwowa. Lwów 1844 pag. 182 i nast.

~~2) [illegible]~~

Patrz obraz i na innej stronie!

Tak go nazywa magistrat bystrzycki w świadectwie ~~wystawionem~~ wydanem mu w r. 1561, w którem wyrażono bardzo pochlebnie o dziełach jego wielkiego ~~mistrza~~ architekta robotach, więc nie mamy przypisywać zasługi, wiążą- je [illegible] w całości, zawsza bowiem, że zgrabnie, wy- kwintnie, i okazale, artystycznie, i kunsztownie (Kościół „extruxit [illegible] templum sive ecclesiam satis nobilem et elegantem artificiosam ac laudabilem"), jednak gdy chodzi o ~~to~~ przypomnienie ~~[illegible]~~ o jego pracy, ale jego tylko zasługi wyszło od rekonstrukcji i restauracji ~~owej~~ ~~starej~~ bardzo starej, gotyckiej świątyni. Peträ- zia „Lungen", [illegible] w świadectwie wymienionym

2) Wortitsch Theobald, Das evangelische Kirchengebäude in Bistritz. Eine kunstgeschichtliche Studie. Br. 1885. str. 33–35.

[illegible] v zapisku lwowskim niemasz przy imieniu Piotra [illegible] dodatku o jego pochodzeniu, (nie dowodzi niczego, bo w zapiskach tego rodzaju o innych (lwowskich) murarzach (to) jest (podanie) [illegible] miejscowości, z której pochodzili, [illegible] co u niego nie ma.

W owym czasie (o którym chodzi, nie było (zresztą) [illegible] (drugiego) murarza we Lwowie imieniem Piotr, a to (także) [illegible] jest (stwierdzonego, dlaczego) [illegible] przy imieniu tego Piotra, jako jedynego, a zatem nie potrzebującego odróżnienia od innych Piotrów budowniczych, nie widzimy w aktach: de Lugano. Dopiero znacznie później, już po roku 1570 zaczynają się pojawiać w aktach miejskich (którzy) murarze tegoż imienia, ale każdy z nich ma osobne (przezwisko) nazwisko, (lub specjalne jakieś) [illegible] określenie. [Temuż samemu (murarzowi) Piotrowi przypisać (mogę) według najprawdopodobniejszego we Lwowie budowę renesansowe, a mianowicie wszystkie z przed roku 1560, do tego bowiem czasu nie mamy żadnego pewniejszego murarza innego, a przynajmniej niemasz śladu (w zapiskach) [illegible] archiwalnych, aby istniał jako: (Szlachetny) [illegible] mógł wydany na podobny [illegible] (fig. 9) szczególnie dom Stanisława Szolca na ulicy Grodzkiej, z datą 1555 roku, (który) (jest) należy do najpiękniejszych wszystkich renesansowej świeckiej architektury [illegible]

[Również najprawdopodobniejszym z całego budownictwa (najpiękniej zr. 1561) [illegible] we Lwowie był zapisany jest w aktach [illegible]

Gabryel Lwadro Italus Magister Murator.[2] Przybył on w Polsce [illegible] (kiedy) [illegible] budowniczego zarodu; [illegible] f. Angioli (i Sellaczyz) (przeważnie) w aktach jako [illegible] z przydomkiem a Brugio ([illegible]) Italus [illegible], [illegible] Galarzyni [illegible] (w r. 1560 już jest zapisany [illegible]) [illegible] (a także z [illegible]) jego stwarzającymi zarodu, a mianowicie Krzysztofem Bodzan (Bozzano) z Tessary i Peregrynem Bononi, z którym (Peregrinus Bononius) zarazem był widziany w pewniejszej, głównie zaś w Tarnopolu, w którym Peregryn Bononi ([illegible] osiadłszy stale) prawo obywatelstwa[2]). Krzysztof Bononi zaś bawi około r. 1565 w Tarnopolu i nie wiemy jest inaczej tutaj,[3]) skąd wyszła świadectwo [illegible]

---

‡ w Brzegu i we Lwowie, dowodzi by wyżej także wyżej nad oknami w podwórzu domu Szarrigo (fig. 10) na ulicy ruskiej dziś nr. 20 od tej samej ręki i od tego samego murarza Piotra. Świadczyłoby to o pewnej wspólności motywów i szczegółów ornamentacyjnych, których się dopatruje w architekturze i szczegółach [illegible] (zewnętrznych) dalekich stron, tylko że co za bogactwo (szczegółów) [illegible] (i to tylko) rozwijało się w bogactwo i przepych wspólnej dekoracji, to w mieszczańskim domu lwowskim (i nie posłużonym drutem) przejść ich nie mogło tylko w skąpej [illegible] mierze.

‡ przy Tereszczy w Kaplicy Zygmuntowskiej i

Taki delfiny i (także) [illegible] ornament wielorybi, co w Krakowie i Brzegu; owo tylko (kiń-ko) [illegible] trzeba.

‡ (Tu właściwy) [illegible] wszystko [illegible] (także) że [illegible] (utwór) tego Włocha, który mu właściwie zawdzięczano było, aby tworzyć we Lwowie [illegible] tylko dzieła, stwarzane przez ojców i ludzi na drugiej granicy — i ten portal bowiem (zrękiwać) [illegible] tego roku [illegible] wraz z ostatnim tym domem, który zdobić. Ornamentyka (jego), (jeszcze bardziej się wyróżnia) przypomina najbardziej motywy włoskiej renesansu. [illegible] (także kasztanowe) [illegible] (również) [illegible] o (ściągnięciu) jego (bijących) najlepiej na formę, a pokrywają się niemal identycznie motywami (wyjętymi) tak (wspaniale) w stylu portalu [illegible] Piastowskiego zamku w Brzegu,[1]) [illegible] twórcy był najbliższy ziemiak naszego Piotra, także Luganczyk. Sądzić z tej analogii motywów, które spotykamy ‡

Ortwein. Deutsche Renaissance XI & 1–37 i)

1) Cf. A. Jonetz. Brieg. (Ztschft f. bild. Kunst) z r. 1894 str. 182) ‡ (Klinie i [illegible] (grandangl [illegible]) (Styl reims d'arc.)

2) Inducta Judicii Civilis IX. pag. 915

‡ w ogóle, kiedy [illegible] murarze włoskich budowniczych (na Rusi) (jeden z kosztu) [illegible] w zadziwiający sposób — prawie nareszcie wszystkich od Lwowa, a z tego zasięgają na owrzeszy, gdzie stale (już) zostają. [illegible] Skarżył się;

‡ w (: Brusio – [illegible] (1570) [illegible] [illegible] w Kantonie Tessyńskim.)

2) Acta Consularia gr. 1560 pag. 1, 2. – Inducta Judicii Civ. gr. 1560 IX pag. 566.
3) Ind. Jud. Civ. gr. 1565 XI. pag. 472.

i ważny portal, za pomocą [illegible] i zanadto monu-
mentalnie powiedziany, jak na gmach Domu mieszczań-
skiego, który ~~[illegible]~~ [illegible] się ~~stąd~~ w ~~[illegible]~~, wyglądowej
grupy kamienic, od nr. 20 na ulicy omawianej, jest
niewątpliwie dziełem tegoż Piotra — dowodzi tego
~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible] w całości przyjęty z
portalami wspomnianego kościoła ewangelickiego i Zy-
gmuntowskiego, [illegible] z dawnych fotografii: te
same, charakterystyczne pilastry, [illegible] w [illegible]
[illegible], te same [illegible] [illegible]
[illegible], te same, [illegible] pod niemi i te
same ~~[illegible]~~ [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] w [illegible]
tej samej ~~[illegible]~~ autora. [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] w mniej monumentalnych i stylowych
[illegible] [illegible] portal;

I ten Jan Baptysta jest wyłącznie przydomek Quadro, jak to w owych (jak z badań późniejszych z Włoch) wszystkich; jak Hermann Ehrenberg przyjął wszystko, co tylko przyjął od niego, aby dojść, skąd ten Jan Quadro pochodził, gdzie była właściwa jego ojczyzna. W tym celu udałem się z zapytaniami do Włoch — nie do dyrektora florentyńskiego archiwum w Florencyi, p. Milanesi, do którego zwracać w archiwum Medycejskiem, wreszcie p. Emilio Motta redaktora pisma Bolletino storico della Svizzera Italiana, aby mi pomógł w poszukiwaniach, co zaś byli ci Quadrowie, z których pochodzi Jan Baptysta, pochodzi; wydając nawet w tym celu odezwę z prośbą o wyjaśnienie zagadki — ale wszystko nadaremnie.[1] Wobec tego były usiłowań badań i poszukiwań, które przez niego wyrażenie me [illegible], uważały prawie [illegible] wystąpić z owym wyjaśnieniem tej zagadki, która przypadkiem [illegible] przedstawiła: Oto nie była rodziną Quadro. Gdyż na prawdę była istniała, byłaby z drugiej wsi była

inżynierowi zarówno rodakowi i koledze w zawodzie, a mianowicie Franciszkowi Roland de Brusimpian (t.j. z Brusimpiano, miasteczka w prowincyi Como, dzisiejszym dystrykcie Varese.) Przytaczamy wszystkie te szczegóły, choć bezpośrednio nie łączą się z historyą architektury lwowskiej; raz dlatego, że przydać się one mogą jako wskazówki przy badaniu historyi i życia starszych zwłaszcza na Rusi; potóre, że dają wyobrażenie włoskich budowniczych pochodzenia, którzy z wszystkich stron, gdzie reprezentują kanton Tessyński, Lombardyę, Ferrarę i Bononię. Do wymienionego przyjęł Gabryel Quadro wyznania się w aktach miejskich Lwowa z dodatkiem przydatkiem od imienia, a mianowicie Franciscus de Quadri Lugano Italus Murator, który w r. 1570 wpisany we Lwowie prawo miejskie. Ten przydomek Quadro, Quadri, Quadro di Lugano dodawany do imion mistrzów włoskich w zapiskach tych, dawniejszych i kontraktach, był już przedmiotem wielu sporów i nieporozumień. Zajmujący się historyą sztuki we Włoszech, przydomek Quadro i Quadro de Lugano jest dotąd — tak bowiem przychodziło się nam nazwisko mistrza, który dał dzisiaj już potas wartości w Poznaniu, jednemu z najpiękniejszych pomników renesansu na polskiej ziemi. Wśród miejskich poznańskich wyrazy były te mistrz wymienia: Joannes Baptista de Quadro, Jan Baptysta z Kwadra z Lugano, de Jan Baptysta de Quadro et Lugano itp. (itd.)

salcego innego Włocha, których mianowicie dawniej (innego) kaznodziei (między nami) przyszli się tak zwani: Quadri, Quadro, Lugano z dawnych szeregów; ażeby z powodu mnogości zagadek, Quadro (które dla wszelkiego zaniedbania i tabeli) budowniczych. Quadro, (Quadrowie) długo uważa też przy spotkaniu się z wszystkimi tymi celem zagadnienie Quadro i Lugano. Otóż! Quadro nie jest nazwiskiem, ani nie wymienia w dawniej i niedawnej mowie; jest to Cairo (miasteczko) tuż pod Lugano w dzisiejszej włoskiej Szwajcaryi w Kantonie Tessyńskim, [z tego Cairo, z] okolicy Lugano albo przyjaznych innych miejscowości Tessyńskiego kantonu pochodziła przeważnie cała rzesza [illegible]

---

[1] Hermann Ehrenberg. Geschichte der Kunst im Gebiete der Provinz Posen. Berlin 1893. str. 74.

architektur XVI wieku we Szwajcarii. Cysalpiński ten kanton jest całkiem włoski, co do typu cywilizacji lombardzkiej, który wszędzie, ale pod względem [illegible], ma prastare tradycje kultury i sztuki, który był bogato stworzone [illegible] skarby sam [illegible] w sobie z większych i gmachach, a bliżej najodleglejszych; tych ognisk twórczości artystycznej i jej dzieł [illegible] między wszelkimi [illegible], aby był ojczyzną architektów, rzeźbiarzy i malarzy. ‡ Sztuka przetrwała do architektury była w Ticino [illegible] jakby jednym z [illegible], jak zapamiętywanie w Szwajcarii — jej tradycje przechodziły z dziada na wnuka; nie tylko całe rodziny, ale całe miejscowości, całe gminy, składały się z budowniczych, malarzy, kamieniarzy. Miejscowość Selva [illegible] wydała z siebie cały dziesiątek znakomitych artystów, architektów i rzeźbiarzy z jednego miasteczka, Campione, zapisało się w historyi sztuki wśród starszych mistrzów, jak Bonino da Campione, twórca najwspanialszego z grobów Scaligerskich w Weronie, jak Marco da Campione, który ma być autorem planu katedry medyolańskiej a był istotnie jednym z kierowników jej budowy, jak Jacopo da Campione mistrz Marka przy tejże samej budowie, jak wreszcie Matteo da Campione, twórca wspaniałej fasady katedry w Monza.[1] Takim samem gniazdem architektów była Carona, z której pochodzili znani architekci Gasparo, Marco, Tomaso, owszem także [illegible] przy budowie medyolańskiej katedry dalej Antonio jeden z mistrzów budowy Palazzo del Municipio w Brescii itp.; ‡ takiem z kolei seminaryum budowniczych i rzeźbiarzy było i Cadro pod Luganem, chociaż nie mogło się porównać świetnem imieniem z tamtemi. ‡‡ Z tego to Tessynu, ojczyzny włoskiej lombardzko-[illegible] stylu, z [illegible] gotycko-romańskich kościołów, wysmukłych kampanil, ustrojonych kaplic świętych freskami i starych zamczysk, pochodził dalszy architekt lwowski, o którym pierwszą wiadomość archiwalną spotykamy w r. 1567; wtedy to Petrus Crassowski Italus Murator Szwanczar. Przyjmuje on wówczas (jest to [illegible]) nazwisko[2] „Kwiatek Szwanczar“, co oczywiście znaczy ma Szwajcar, ktoś z tego, pochodzenie zbliżonego cysalpińskiego kantonu, ma-polskie zaś Krasowski, którego nie wiemy w tym wypadku [illegible]

‡ Wszyscy w Cannobio [illegible] znaczną rolę w architekturze XVI wieku i całej epoce baroku niemniej pierwszorzędną rolę.[7]

‡ takiem samem gniazdem było Ronco d'Ascona, skąd pochodziła cała rzesza mistrzów murarskich krakowskich zwanych Doraskami, Dobrzanami albo Del Ronchi[3])

[?] Jacob Burckhardt. Geschichte der Renaissance in Italien, Stuttgart. 1878. Stron 19.

[1] Cf. Rahn, Rudolf Dr. Kunst- und Wanderstudien aus der Schweiz. Zurich 1885 Str. 174 et sqq.

[2] Registrum consumeti. Vol. III A. 6 pag 5[illegible]

[3] Sprawozdania Komisyi Hist. Sztuki IV pag. LXIII

umając za cognomen ex arte czyli przydomek, bo w r. 1567 nie istniał jeszcze cech malarski we Lwowie, powstał nie[illegible] zaś z nowego murowania, z którego ten mistrz pochodził, prawdopodobnie z Caraso pod Bellinzoną ¹) [illegible] bo tak, [illegible] mogłaby być, nie miał wzięcia we Lwowie. [illegible] z domów patrycyuszowskich w rynku, które [illegible] przebudował, jak Kobiurk z późniejszemi przebudowaniami, a o którym [illegible] będzie mowa, wznosił Krawski we Lwowie dwie wieże, z których niestety jedna zawaliła się przed ukończeniem. Krawski zbudował wieżę przy dzisiejszej katedrze ormiańskiej; a mistrzem jednym z bogatych i godnych o stawę swoją wzywania Rusinów kupców, David Tomaszewicz [illegible] mu budowę wieży przy cerkwi zarazem wołoskiej. Więc wprowadzono (do trzeciego piętra wystawienia), [illegible], a David Rusin ²) (suo et totius Civitatis Viennorum [illegible] religionis Russicae) [illegible] i swoich współobywateli [illegible] zatrzymał Wołoszy przez przed urzędem radzieckim. ²) [Z aktów tego procesu wyjmujemy najważniejsze szczegóły.] David Rusin w skardze swojej powiada, że wzniósł Krawskiego przed dawnymi laty, a więc 1568 r. do zbudowania tej wieży, której już budowniczy Felix (z przydomkiem Trembacz) wyprowadził był do trzeciego wystawienia, a który fundamenta miały 6 łokci szerokości. Krawski był tylko technicznym kierownikiem a nie przedsiębiorcą budowy; sam David dostarczał mu materyałów i robotników, a Krawskiemu płacił jako honoraryum z pensyi po 2 złote tygodniowo. W czasie budowy zaszły się przeszkody, nie wszystko w mowie, a Krawski, jak zeznaje David, niemo[wa] przestrzegać budował dalej, używając tylko w [illegible] zamawianego wapna. Szkoda wyrządzona Davidowi na 3000 zł. Krawski odpierał, że jeśli wieża runęła, to winny były fundamenta, a więc winny budowniczego Feliksa, który fundamenta te położył i wieżę do trzeciego kondygnacyi przed był wyprowadził. Gdyby był wiedział, że fundamenta są tak słabe, byłby się nie był podjął budowy. Jakoż świadkowie przyznają, że Krawski nową wieżę, tj. ormiańską, był [illegible], bo mu fundamenta wybierał, a teraz na wszystkie grunt dopóty kopał dopóki się nie dostał do calca (usque ad petram firmam pervenisset) — ale o wołoskiej wieży jego nie wspominają, bo [illegible] tylko kamieniami zasypano. Jeszcze David Rusin dostarczał mu bardzo lichego materyału, co także i świadkowie potwierdzają; jednego z mularzy David wyprawił od

¹) Chociaż mniemać się także domyślić, że zostało jego dano się od mularzy w Krakowie (lub Lwowie) [illegible], który [illegible] starszy głównego muratora do wszystkich monumentalnych budów lwowskich, u którego zatem uczył się nasz architekt mógł dłuższy czas przebywać.

²) Acta consul. z r. 1570 VII. pag. 140.

robóty, bo zanadto „pluskał wapnem (sparzerat alias pluskal cemento). Zamiast użyć do wyższych murów cegieł, a nie ciężkich kamieni, Dawid nie chciał brać cegieł i mówił: „Ej biesze (biesa) tobie, budujże tak jakoś każę”. Krasowski przedłożył ze swej strony na wyszczególnienie budowniczych: Alberta Borowskiego z Brzeżan, Jakóba Rogacolwiczą z Szkłowa, Marcina Quadrio (de o. wyrażenie de Cadro jak tyle innych) z Pomorzan i Rocha (Szafranica) ze Lwowa, wszystkich włoskiej narodowości (Italos muratores), jak wyrażnie dodano w aktach.[1]) Mimo tej obrony Krasowski przegrał sprawę i zapadł był już wyrok przeciw niemu, Dawid Rusin zaś wolał je dnia dobrowolnie wyjść naród bieżnie, „labiryntu prawa”, tłumionej wyroku przyznanej jego połowonej stronie i stanęła tem, że Krasowski obowiązał się zapłacić Dawidowi 10 zł, z którą to sumy 160 zł przekazuje im zaraz na kamienicy Kiełbasińskiej, resztę zaś w tym tygodniu wypłacić, w utratę stawy i powodów (sub detrimento et privacione famae atque artificii sui[2]) ✠ Z drugiej budowy Piotra Krasowskiego we Lwowie, t.j. z wieży dzwonnicy przy katedrze ormiańskiej, nie pozostało nic prócz murów fundamentów, ogień zniszczył ją w r. 1778 (zupełnie), przetopił dzwony i obwierzył a zgliszcze także pomiędzy pamiątkami anglikańskiemi.[3]) Natomiast utrzymał się do naszych czasów, choć w znacznie już zmienionej zewnętrznej i wewnętrznej postaci, dom zbudowany przez Krasowskiego w rynku pod nr. 4 (w XVII wieku własność medyka Anczowskiego), jeden z najpiękniejszych zabytków świeckiej architektury w naszym mieście, z ozdobnemi na murze ścianie z fasetowanych ciosów (en bossage), z cytrynowo stopniowanego attyką. Która wraz z tym budynek pełen zamożnych monumentalnych wnosi się jak błogosławiony. Dom ten należał do patrycyuszki Zofii Stanlowej, której budowę zlecił Piotr Krasowskiemu. Widząc wtedy czyli tak zwany intercyzę (z r. 1577), ma tenże mistrz zrobić dach i ustrzygać budowę według formy i opisanej reguły, które się mogą wyrazić (Eine Wizerunge opisatur!” — a nie mniej to z jego uzgodnienia i akceptowania przez Stanlową pleców — na murze górną ścianę frontowego muru (parietis anterioris) ozdobić cyzelowanemi kamieniami, kolumnami i kabzamsami (columnas et kabzamsy omnes ex lapide unius sculptas parare[4]) Nie było jeszcze wtedy wspaniałego domu Kornakta; dom Stanlowej, o którym mowa, odznaczał był

---

1) Conducta Judicii Civil. z r. 1570 XII pag. 246–284

2) Acta Consul. z r. 1570 VIII pag 206.

✠ z osobnej kartki [A]

3) X. Sadok Barącz. Żywoty sławnych Ormian w Polsce. Do. Do tego: Dzieje zakonów ormiańskich p. 470.

4) Acta Consularia z r 1577 X pag. 205

Do str. 21. [A]

Mimo tak przykrego zajścia, który, że tak się zdawało, [illegible] był się na zawsze wykluczyć z (dalszego) udziału, w robotach (między) Krakowskiem a ruską Stauropigią, jest rzeczą przecież więcej niż prawdopodobną, że architekt ten jeszcze w następstwie ~~[illegible]~~ miał pewny udział w dalszych robotach ~~budowach~~ około gmachów cerkiewnych, i że t. zw. Kaplica Trzech Świętych, której jeszcze nie z całości to wspomnienie w [illegible] dekoracyjnej jego jest dziełem. [illegible] [illegible] Stauropigia [illegible] ta cerkiewna w stanie [illegible] wyrzucona [illegible] budowli ~~[illegible]~~ znacznie ~~[illegible]~~ później ~~[illegible]~~ od wieży, t. j. około r. 1578, kiedy wieża już była [illegible] ~~[illegible]~~ prosta to uwaga, o ile z [illegible] z prawnego [illegible] [illegible] Czerwonej, jednego na wstępie cytowanej przez nas publikacji, nie daje dat [illegible] i [illegible], wykluczona. Gdyby istotnie tak było, przypuszczać by ~~[illegible]~~ należało, że kaplicę budował ten sam architekt, który zaczął nową wieżę po zawaleniu się dawnej, t. j. Paweł Barbon, o którym pozwolili mówić (żadnego) [illegible], nie mieliby bowiem fundator Korniakt [illegible] prawdy, przy budowie innemu architektowi, jako temu, który już do wykonania ~~tak wspaniałej~~ Kampanili, tak ~~[illegible]~~ dobrze przyczynił się do zadania. Tymczasem nie, [illegible] przypuścić, aby kaplica i wieża były utworami jednego i tego samego twórcy — opiera się tu na stanowczo całym charakterze kompozycji, pojęcie stylowe (traktowanie tak całości jak i szczegółów architektonicznych i ornamentacyjnych. Natomiast między domem w rynku, o którym obecnie [illegible] nie mniej [illegible], a który ~~[illegible]~~ według dat [illegible] wystawionych ~~[illegible]~~ uważać należy ~~[illegible]~~ Korniaktowi, zachodzi tyle stanowczego podobieństwa, tak do identyczności niekiedy posunięta wspólność motywów architektonicznych i dekoracyjnych plastycznych, że ~~[illegible]~~ mogą śmiało twierdzić, iż mamy tu jedno dzieło jednego i tego samego architekta. ~~[illegible]~~

Kaplica ta zbudowana jest z ciosu [illegible] jednolitego, jest tak [illegible] i [illegible] jak w owej głównej cerkwi; ~~[illegible]~~ t. zw. Kwadratu [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] portal, z [illegible] po ~~[illegible]~~ [illegible] (jednym [illegible]). Nakryta trzema kopułami na dwu [illegible] [illegible] bębnach (tamburach) [illegible], ozdobionych [illegible] i [illegible] z gipsu, ma portal, [illegible] z kamienia, w których widać jeszcze tradycję dobrych form, tu jednak już przez tego wzgędu i ~~twardo~~ ~~[illegible]~~ (surowo) twardo wykonanych. Do [illegible] fasady, portal z [illegible] [illegible], wzięty w dwie kolumny, oplecione winogradem, który to motyw, [illegible] z [illegible] sposobem użyty był na [illegible] w [illegible], [illegible] i [illegible]; [illegible] dekoracji. Oryginalne [illegible], [illegible], którymi [illegible] są [illegible], t. zw. [illegible] (pilastrowe) [illegible] na górę [illegible] [illegible], nie bardzo [illegible], a [illegible] (jakby) ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ornamentacyjnie [illegible]: [illegible] (rozmieszczone) [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ dekoracji fasady i portalu; [illegible] ich [illegible] i [illegible] ale (samo) [illegible] bez [illegible] i [illegible]. Daty ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ Stauropigii na podstawie [illegible], [illegible] Stauropigii [illegible] będzie [illegible], nie ma [illegible] przed trzydziestu, aby kaplicę zbudowano przed wieżą — (samo) ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ położenie kaplicy zaś, niezgodne, nie,

stylowe, a przedewszystkiem czysto mechaniczne nie pozwala [illegible] więcej;

aby kaplica, [illegible] po zburzeniu [illegible] moje

[illegible] jednego i tego samego fundatora, [illegible], miała także

jednego i tego samego budowniczego. ~~[illegible]~~ Wtedy, który zbudował ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ [illegible] w tem mieście [illegible]

[illegible] talentu, prawdziwie monumentalnego gmachu i stylowego [illegible]

że moje [illegible] kaplicy [illegible], był niewątpliwie [illegible]

[illegible] w jego [illegible].

[illegible] że plan i cała dekoracya kaplicy była już [illegible]

[illegible] zgotowana [illegible], która [illegible], i że [illegible]

[illegible] nie pozwalał [illegible] tego

planu. [illegible] do [illegible]

[illegible]. Wszystkie znane pytanie.

[illegible] r. 1571 [illegible] osiadły w Lwowie, Aleksy [illegible], który nie

[illegible]

[illegible]

i [illegible], [illegible] fasada nie uległa [illegible] —

a [illegible]

[illegible].

od rzeźnic, na których miejscu stanął miał pałac bogatego Greka Konstantego, jego jedynym domem, równie od Halickiej na, Lwowie — sytuacja ta sama, jaką i dzisiaj widzimy.[1]) O ile wnosić można z dalszych wzmianek w aktach miejskich, dom ten przeszedł w r. 1595 ~~pr.~~ przeszedł na własność Tomasza Alberta, a w ~~pier.~~ XVII wieku ~~przeszedł~~ do dr. Nikona Argentego. ⩚ / Nazwisko dalszego budowniczego tej cerkwi, Franciszka ~~Krotofila~~ z przydomkiem Krotochwila, znane nam jest już ~~jest~~ z listy założycieli cechu mularskiego i kamieniarskiego. Pochodził on także z Lairo w kantonie Tessyńskim, a w razie wpisu występuje w aktach miejskich w r. 1565 jako Franciscus Quadra Krotofilia Italus Murator.[2]) Znano go także Ferensem. Co zbudował we Lwowie, niewiadomo, że jednak czynnym był w swym zawodzie, wynika z pozostawionej wzmianki, iż miał we ~~gładzenie~~ urządzenie zwierzaka w Kamienickim miejskim w Hołosku i na pierwszej wyprawie ognia, za co miał zapłacić 30 zł.[3]) Następnie dowiadujemy się o robocie, jakiej podjął się za...ciem wspólnie z drugim lwowskim architektem, Sebastyanem ~~Czeszkiem~~ (Krakowianinem). Oba zawarli przed aktami, że zawarli umowę z Jadwigą Tarłową, wdową po Mikołaju Tarle, chorążym ziemi Sandomierskiej o wykonanie kamiennego grobowca i pomnika temuż zmarłemu Tarle w Otwinowie za sumę 180 złotych.[4]) ⩚ Oprócz tego Franciszka Krotochwila był równocześnie ~~inny~~ drugi mistrz Franciszek we Lwowie, którego dla odróżnienia akta miejskie zapisują jako Franciscus Furlan. Przydomek ten wskazuje, że pochodził z Friulu, prowincyi rzeczypospolitej weneckiej.[5]) / Spotykamy dalej w liczbie (aż pięciu) lwowskich mistrzów ~~trzech~~ trzech Piotrów, z których jeden otrzymał w r. 1573 prawo miejskie za wstawieniem się ówczesnego rajcy Jakóba Mieszkowskiego, przyjęcie dwójstronnego jego gwaru i odmy zarazem, mistrzowie mularscy ~~Piotr~~ Jan Czerwono (pochodzi z Lairo, w dystrykcie Breno) i Marek Antoni de Lugano, przewodzący, że jest ~~[illegible]~~ synem prawowitym małżonków, co było warunkiem otrzymania prawa miejskiego. Ten Piotr figuruje odtąd pod nazwą (Petrus Berman,) Petrus de Beran albo Petrus Sperandus de Bren (od miejsca pochodzenia Breno pod Lugano w kantonie Tessyńskim.[6]) ~~Trzeci~~ Drugi Piotr

[1]) Ibidem. Pag. 213.

⩚ na osobnej kartce [B]

[2]) Acta Consul. z r. 1565 VII pag. 486.

[3]) Ibidem z r. 1571 VIII pag. 785.

[4]) Acta Consul. z r. 1573 VIII pag. 1322.

[5]) Acta consul. z r. 1572 pag. 1130.

[6]) Liber Electionum 115 fasc.) ~~Acta consul. z r. 1573~~ (1579 pag. 33. – Acta Consul. z r. 1573 VIII pag. 1458

Do strony 22

B

[Jest to jeśli nie najpiękniejszy w całym mieście [illegible] zdobienia, to niezrównanie najszczodrzej dekorowany ze wszystkich [illegible] nych domów patrycjuszowskich w mieście. Mimo to [illegible] w szczegółach ornamentacyjnych nie wydaje wrażenia przesady, [illegible] dekoracyj rzeźbionej [illegible] plastyka całości fasady, osiągnięta [illegible]. [illegible] Najrzadszy ornamentowany [illegible] którego gęsta rzeźba znajduje się [illegible] w bogatej attyce, złożonej z [illegible] lustrów, [illegible] i [illegible] obelisków. Aż do [illegible] bogata i z jubilerską prawie misternością obrobiona jest dekoracya portalu i [illegible], [illegible] w pilastry [illegible] (Bandes), w których brylantowane kostki [illegible] ze [illegible] (Fig.). Bardzo ładny i charakterystyczny jest ornament rzeźbiony w [illegible] klinach (spandrelach) [illegible], w których [illegible] motyw roślinny [illegible] w fantastyczne [illegible]. Kompozycyi jednak nie [illegible] Kloto, [illegible] twarde i tylko mechanicznie wierne, pod którem pełne i płynne formy renesansowego ornamentu zeschły i jakby zmarniały, przybierając [illegible] cechy techniki rzeźby en creux. [Powiedzieliśmy, że dom ten podobieństwem a niekiedy nawet identycznością motywów i szczegółów świadczy, że autor jego, [illegible], musiał także udział w budowie lub dekoracyi kaplicy pod [illegible] Kwiatkowską. Podobieństwo to widać na pierwszy rzut oka w kompozycyi i traktowaniu ornamentów, nawet tam, gdzie sam motyw roślinny był inny, a przedewszystkiem świadczy o tem stanowczo identyczność fryzów na jednym tych zabytkach architektonicznych. Fryz złożony z okrągłych główek i [illegible] owoców, który nieco wyższy u góry portalu domu, powtarza się na kaplicy [illegible]. Świadczy to także o tem, jak mało w gruncie Form [illegible] do Luna i architekci [illegible], a [illegible] znali nie tylko pewien [illegible] i najczęściej [illegible] tylko praktyką nabyty zapas, ale tak [illegible], że [illegible] swoich budowach całkiem wyzwolić [illegible]. Widzimy, jak mało miał inwencyi [illegible], a to samo [illegible] (najsilniejszego z [illegible] Wodzia) także w budowach [illegible].

¹) ~~Acta Consul. gr.~~ Inducta Iud. Civil. XIII pag. 1254.

²) Acta Consul. gr. 1586/XII pag. 363.

F [trzeci Petrus Italus, Niegoda dictus, i czwarty Petrus Regazolis F trzeci tylko ~~dalsze~~ przemyka się w zapiskach archiwalnych. Piąty

(F) (de (Riguzzi)), F (z drugiem imieniem Rigazo)

ny tylko jeden wymieniony jest w aktach jako Petrus Castilio Murator¹) i gdzie następnie bez śladu; ~~[illegible]~~ F z tenże budowniczy którzy tego imienia, zapisany w aktach jako Petrus Borbon albo Barbon Italus Murator²) zdaje się być najznakomitszym ze wszystkich owych lwowskich współimienników i jako taki głównie nas obchodzi. Był on wspólnikiem, a jakby uczniem może, prawdopodobnie także następcą Pawła Rzymianina, z którego wspólnictwem tenże się najpiękniejszy pomnik architektury lwowskiej z XVI wieku, cerkiew Uspieńska czyli t.zw. wołoska, a sam prawdopodobnie zbudował ~~innym~~ drugim wspaniałym dziełem monumentalnem t.j. wieżę Korniaktowską. [O obu tych "Włochach" ~~mistrzach~~ mówić będziemy obszernie, tymczasem atoli dla dokładności wspomnieć tu trzeba przecież z całego grona budowniczych, którzy w ostatnich dwudziestu latach XVI wieku stale lub chwilowo czynni byli we Lwowie. Prócz wzmianek w aktach archiwalnych nie pozostało po nich śladów, ~~[illegible]~~, wystarczy tedy, jeśli podamy same tylko nazwiska. Są to: Jacobus Italus Murator de Regazzolis a Civitate Clavenna (zapewne Chiavenna nad jeziorem Como), zwany także de Rigaso, (z kąd pochodził) lub z polska Reguszewiczem (1574); Joannes Petri Franciscini, Italus de Clemona (~~Cremona~~ ?) (Chiamut); Martinus de Muralto F Murator Italus (1580); Franciscus (z Camoggio?) (t. j. z Camoggio w Tessyńskim) Italus Murator de Lugano (1585); Martinus Murator Italus, Dictus Sztuczny (1589); Bernardus Francescon Venetianus Murator (1575) i w końcu Paulus Italus Murator (z przezwiskiem Szczęśliwy) de ducatu Clamenti (Chiamut w Gryzonji), który w r. 1585 przyjął prawo miejskie, a jedyny z tego całego grona Włochów zasługuje na obszerniejszą wzmiankę. [Ten Paweł Szczęśliwy zdaje się był naprawdę szczęśliwym w swoim zawodzie, a o przezwisku danym mu w ówczas można przypuścić, że był to nomen et omen. Żeni się z zamożną Lwowianką, przyjmuje jednak prawo miejskie; ma tak dużo roboty, że budzi zazdrość swoich kolegów, którzy go oskarżają przed urzędem radzieckim, że wraz z wspólnikiem swoim, także budowniczym Włochem Piotrem Żeglarzem, wbrew przepisom cechowym, że jeden budowniczy

F (przedmieście w Locarno)
~~(Joannes Muratti) w lombardzkiem dystrykcie Sondrio w Alpach Retyckich)~~

~~¹) Wawrzyniec Senes, architekt ...~~ ~~zwany Krzysztoforem, którego zawodu nie będzie wątpliwości~~ ~~dowodzi się nazwiskiem p. St. Tomkowiczowi (Ob. Krzysztofor, ... tudzież wzmianka z XVII w. w Sprawozd. Komisji hist. sztuki V 211) być "miejskim" tego Murarza, a cytowany przez p. Tomkowicza zapisek: Laurentius de Monereto de Santo czytać należy: Laurentius de Muratto de Sent.~~

nie ma się podejrzewać [illegible] więcej niż dwa wieki, ma [illegible] w tenże wieku Wielka [illegible]¹) i zostaje mimo to w r. 1585 cech-mistrzem; odwiedzający żeni się w roku którym z szlachcianką Sta-tarzyną z [illegible] Lubieńską, a umiera jako pierwszy wójt miasta Żółkwi.²) We Lwowie został po nim wielki zabytek: ma-ła synagoga żydowska, ukryta w podwórzu na ulicy serbskiej, t. zw. bożnica Złotej Róży. Jestto [budynek] z prezbiterium, który zewnątrz nie wyróżnia się niczem prawie od prywatnego mieszkania, jak większość w owym czasie ofiarnej we Lwowie, wewnątrz jest z powodu swego krzyżowego gotyckiego sklepienia wygląda chóru wrażenie czegoś od dalekich starożytniejszego, bo [illegible] gotyckiej; podczas gdy pochodzi z okresu z ostat-nich lat XVI w., o czem zresztą świadczą wszystkie inne formy szcze-gółów. (Fig.) Ukryta w zaułku, owiana przez tajemniczość i upoetyzowana legendą o młodej żydówce Złotej Róży, która bohatersko śmiercią ocaliła ten przybytek od zburzenia przez chrześcijan, synagoga ta u-boga jest zresztą w szczegóły, posiada tylko jeden zabytek ornamentyki wyższej, rodzaj kamiennego ołtarza w formie stołu a raczej portalu. (Fig.)

Że budowniczym był Paweł Szczęśliwy, dowiadujemy się z procesu mię-dzy Jezuitami a miastem, którzy [illegible] kościół i kla-sztor, zobowiązał się wobec miasta, „że nie mają się gdziekolwiek starać o miejsce Ecclesiae et Collegii tylko między żydy." Jezuici za-mierzali usadowić się właśnie w okolicy tej nowej synagogi, której miasto uważało nie za publiczną, [illegible], ale za prywatną. Wzywany w owym procesie jako świadek Paweł Szczęśliwy zeznaje: „Jam budował tę nową szkołę i wszystko co na tym placu jest pomurowano, naprzód z budowaniem bóżnicy, potem Markusa dom itd. na zadzie ku murowi."³) Gdy w r. 1594 Stanisław Żółkiewski na miejscu wsi Winniki założył miasto Żółkiew i przystąpił do budowania zamku i murów, Paweł Szczęśliwy przeniósł się do Żółkwi, gdzie czekało go obfite i trwałe zajęcie. Był tu pierwszym wójtem, jak już wspomnieliśmy, nowo założonego miasta. [illegible] takiej [illegible] znacznie [illegible] jego w historii budowy gmachów żółkiewskich, jak zamek, kościół kollegiaty św., które około tego czasu a w każdym razie za jego życia powstawać zaczęły, wystają [illegible] do zbadania. Obok przytoczonych [illegible] budowniczych spotykamy tutaj wraz i Polaków. [illegible] tam [illegible] wszystkich architektów, aby to było tutaj zwyczajnie w owej sztu-ce [illegible], wymienia tych wszystkich: [illegible], [illegible],

¹) Acta Consul. za r. 1580 X pag 1203.

~~²) X. Sadok Barącz~~

²) Acta Consul. za r. 1604 XX pag 609 i za r. 1606 XXI pag 127.

³) X. Sadok Barącz. Pamiątki miasta Żółkwi. Lwów 1852 Str. 17.

Włoch, Węgrzyn, Niderlandczyk, Szkot, Lombardów etc., których przydomki spotykamy w aktach miejskich, a z pomiędzy których o jednym tylko Andrzeju Dalmacie Italczyku, figurującym pomiędzy zasiedziałymi cechu w r. 1572, (gdzie stoi wyrobienie kamienia podług kunsztu (non secundum exigentiam artis et proportionem)[1]. Niema więc powodu zdziwić, że nie z Holandii, nie z Italii kunsztu, o który się przez był usiłował z tymi z wewnątrz bez zkim Włochem. Dowiadujemy się w tej zamożnej budowie z testamentu Dalmaty (z r. 1595) to akcie, w którym czytamy, że prosi z ... pożyczył zatrzymany robotę, którą miał ... Jego Mości Panu Włodkowi, bo kunszt w Italii nie zasłużył, i matury nie gotowa i jak wziął zadatku na tę robotę, złotych 100. Na te pieniądze wystawiono sześć kamieni 25, według jeden czterech po złotemu. Czterdzieści złotych zostawiło alabastru, z tym będzie wszystkim, ale za wydaniem Jegomości.[2]

III

Ostatnie lata XVI i pierwsze XVII wieku były porą bardzo ożywionego ruchu na polu budownictwa we Lwowie. Budują się w tym czasie najpiękniejsze i do dziś jeszcze, co jest najpiękniejszego z budowli we Lwowie, z zewnątrz kościół Wołoski i Bernardyński, wieża Korniaktowska, cerkiew wołoska, (Kaplica Trzech Świętych), Kościół OO. Bernardynów, (Kaplica Boimów), klasztor Panien Benedyktynek, kościół jezuicki, (Kaplica Kampianów), dom Korniakta (dom Lubomirskich, Bandinellich etc.) a z których budowy przeważnej części (których imiona przechowały) starożytnej kunsztu architektury, dwóch wybitnych ludzi, mianowicie: Piotra Barbona i Pawła Dominici Rzymianina.

Kiedy Piotr Barbon przybył do Lwowa, nie wiemy; nie znamy też ani jego urodzenia i pochodzenia, ani jak się zdaje, [illegible] we Lwowie i [illegible] do czasu, [illegible] [illegible] lata [illegible], [illegible] który się [illegible] do [illegible]. [illegible] z [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] miejsca pochodzenia, jak Quadro, Lugano, Caverno, Muralto, Bressimpiano, Breno itp. Mniemać należy, że wszyscy ci architekci pochodzili od Barbona z Ladwaristkiem i przeniósł z nim Pietro di Barbona.

[illegible] z których nie możemy [illegible] wyjaśnić

o tym architekcie, o którym opierając naszych przypuszczenia

[1] Acta Consul. z r. 1591 XIV pag. 139–40.

[2] Liber Testamentorum Z. 196.

że on będąc to sam bądź wspólnie z Pawłem Dominici, zię-
ciem Dominika Rzymianinem był budowniczym wieży, czy-
~~[illegible]~~ (— jest jego testament.)
aedium architektem domu Korniakta (Barbon umarł w r. 1585,
w własnym domu na ulicy Krakowskiej. W testamencie swoim z
tegoż roku świadczy na artykule, że miał spółkę (conjunctam
societatem) z Pawłem Rzymianinem w wszelkich swoich
budowniczych (ex parte communi artificii et laboris) iże
otrzymał swoją część w całości, zaś Pawłowi nadto się dostały ~~[illegible]~~ (jeszcze przytomny aktowi)
70 zł., które w obecności świadków spłaca i z których Paweł
go kwituje. Zeznaje dalej, że wspólnie z Pawłem Rzymianinem ko-
pał (conduxisse montem) kamień po dobrach Mikołaja Herburta, starosty Lwow-
skiego, a czynsz za pierwszy rok już oddał Kamienickiemu wy-
wiedzi, a zaś za czynsz za rok drugi, to nie należy się u
Herburta za parę robót; gdyby zaś należytość ta nie po-
krywała całego czynszu, ma Paweł Rzymianin dopłacić resztę. Gd-
by z Kamienickiemu otrzymał się zysk ostateczny, ma być podzielony
między jego dzieci, które tamże [illegible], a
Pawła Rzymianina. Zeznaje dalej, że wspólnie z Pawłem Rzy-
mianinem budował studnię (structuram fontanae) u To-
masza Albertego (według ugody za 50 złotych otrzymał już), a pozostaje jeszcze
250 zł. Dokończenia ~~[illegible]~~ robóty tej podejmuje się Paweł Rzymia-
nin; jak niemniej i innych zaczętych a niedokończonych, jak u
Ormian (apud Armenos) i u starosty Herburta, pod tym atoli
warunkiem, że Paweł wszystkie będzie przy tych robotach [illegible], ro-
[illegible], całego inwentarza (materyałów i w ogóle), który pozostaje po Piotrze Barbonie, a
żona tegoż nie będzie miała żadnej pretensyi do udziału w zysku.
W końcu wykaz, co on komu, a co ktoś jemu pozostał winien; i
wymienia między swoimi dłużnikami Konstantego Kor-
niakta, który winien 70 złotych z rachunku (Florenos 70 et
plus). Spodziewanemu potomkowi zapisuje dwie trzecie całego
swego majątku.[1]) [illegible] ten testament, [illegible] jak już wspomnieliśmy, wyje-
to, wiadomość [illegible] [illegible] [illegible], które uzasadnia mojej
w [illegible] [illegible] twierdzenie, że Piotr Barbone zbudował jest tak
Korniaktowską. Wyznać [illegible] a wiemy [illegible], że miał ro-
[illegible] z Konstantym Korniaktem — i to on jednym z [illegible]
[illegible] [illegible], bo [illegible] jednym innym, chociaż nie
daleko więcej zostało nam po nim wiadomości archiwalnych, nie znaj-

[1] Liber Testamentorum. Tom I Pag. 134–137

dowodzi najlepiej bodaj wzmianka, że go zatrudniał lub że był przystawiony u niego. Niewątpliwie z nim stawał też być fundatorem tej cerkwi. Drugim do pewnego stopnia twierdzenia wskazówką jest ścisła z Pawłem Rzymianinem, z którym, jak to wynika, Piotr Barbona był stale niezastąpionym, bo, jak to z testamentu widać, on obracał pieniędzmi i własną hojnością, tak że cały inwentarz sprzęt i materiał był jego własnością. Nawet ze względu na to, że Paweł Rzymianin dostał od Bractwa Stauropigijskiego do budowy nowej wołoskiej cerkwi, że jest przedtem dał się poznać z większych robót architektonicznych, a dał się poznać tylko jako mistrz i na drugim dopiero planie stojący wspólnik Piotra Barbona i tylko przy budowie wieży, jako najważniejszej ówczesnej budowy lwowskiej, która na krótki czas tylko przerwała pierwsze stawianie około wspomnianej nowej cerkwi. A nietylko on, ale i inny, jeden z tych, którzy po nim prowadzili tę budowę, wyszedł niejako ze szkoły Piotra Barbona, bo Ambroży Przychylny,[3] któremu w r. 1598 zawarło Bractwo Stauropigijskie ugodę, pracował w r. 1588 u niego, jako towarzysz jego (*muratoriae artis socius*), jak to wynika z testamentu, w którym Piotr zapisuje, że towarzyszowi Ambrożemu należy się 15 złotych.[1] Prócz tego, ale wielce ważną jest wskazówką, że, jak to dowiadujemy się z testamentu, Piotr Barbona budował coś monumentalnego publicznego, w którym [illegible] się niestety za prawo obywatelstwa, ożeniwszy się [illegible] z budowy Tomasz Alberti, a który w r. 1589 dał [illegible] jego następca Andrzej Gargo. Tak Alberti jak Gargo przyszli z Chios i należeli do tej samej bogatej kolonii kupców [illegible],[2] od której się zaliczył (i który był najznamienitszym reprezentantem) Konstanty Korniakt — a takie co tylko przemawia za przypuszczeniem [illegible]. Szereg tych wskazówek zamyka [illegible] ważny argument, że Piotr Barbona (obok Pawła Rzymianina) był jedynym w owym czasie (obecnie znanym) budowniczym we Lwowie.[3] Wieża Korniaktowska właściwie została ostatecznie w r. 1580 i jest jednym z najznakomitszych pomników starszej architektury we Lwowie, a kto się przyjrzy najpiękniejszej wieży [illegible] na ziemiach polskich; [illegible] tę przypomina niemal wieżę

1) Ibidem.

2) Cf. Władysław Łoziński: Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII wieku. Wydanie drugie. 1892 Str. 18.

3) że po za tymi dwoma mistrzami, na których się zgadzają księgi, całe te najlepsze epoka architektury w ruskiej cerkwi, nie mamy nikogo ani z Włochów ani z Polaków, komu by przypisać można było dzieło tego znaczenia, co wieża przy cerkwi wołoskiej.

San Spirito w Rzymie, który Burckhardt uważa za najpię-kniejszą wieżę renesansu.[1]) Na wzór kampanil włoskich stoi ona wolno obok cerkwi, nie połączona z nią wcale, bo dzisiejszy łącznik jest przybudówką z pierwszej połowy bieżącego stulecia. Zaczyna w kwadrat, którego bok (strona) mierzy 5·16 m., z wolna zmniejsza proporcyę w miarach, co przedewszystkiem da się poznać w stosunku grubości do wysokości; w którym (bardzo) zręcznie stylistyczność łączy się z monumentalną siłą. Cała wysokość po krzyż na szczycie hełmu wynosi 66·15 metr., z krzyżem 65·85 metr., a (65) wieża nie układa się w niewinnych miarach, wysokość bowiem od ziemi do pierwszego gzymsu wynosi 14·65 m., wysokość pierwszego piętra 16·20 m., drugiego 9·70 m., trzeciego 7·85 m.[2]) Dookoła trzeciego piętra okrąża galerya, a po rogach na górze tegoż piętra wystrzelają wysoko jakby krzyżowe piramidki, z pośród których wznosi się hełm wieży z głowicą między dolną częścią a szczytową ... Zbudowana jest cała z ciosu (z wyjątkiem ostatniego piętra); artykulacya ściany składa się z ślepych arkad, w-jętych w pilastry, po dwie arkady na każdem piętrze. Hełm wieży uległ zniszczeniu po pożarze podczas tureckiego oblężenia w r. 1672, a Piotr Beber, architekt królewski, odbudował go na nowo, gdyż się wydaje że w najpiękniejszych przepięknych formach zachował się pierwotny.

~~Jak świadczą źródła archiwum Stauropigii mała ... tuż obok stoi niższa kaplica t.z. Trzech Świętych przyległa wieży, ... z końcem ... po skończeniu samejże wieży, a już w r. 1578 położono pod nią fundamenta.[3]) Fundatorem jej był także Konstanty Korniakt. Kaplica ta ukończoną została w r. 1591 i niewątpliwie jest dziełem tego samego architekta, który wzniósł wieżę, t.j. że powstała według planu Piotra Barbona, a po jego śmierci wykonaną została prawdopodobnie przez Pawła Rzymianina, który wniósł zapewne i w samymże wykonaniu planów niemały udział. Przypuszczenie, wyrażone w wydanej przez nas jubileuszowej monografii Stauropigialnego Instytutu, że już wówczas t.j. w czasie budowania wieży i założenia fundamentów pod kaplicę, istniał gotowy plan nowej cerkwi Uspieńskiej, nie tak się zdaje wolno za wiele, pozostaje zatem ... z całego założenia, zatwierdzenia tylko w samej kaplicy przy wspólnej restauracyi pod koniec XVII w.~~

[1]) Jacob Burckhardt. Geschichte der Renaissance in Italien. Stuttgart. 1878 s. 142.

[2]) Miary podaję według ... w archiwum Stauropigii.

~~[3]) Юбилейное издание etc. I str. 10, 2 ... publikacyi o ... Wiadomości ... tekst.~~

Kaplica ta wznieś z zewnątrz ale jest nie tak świetnie zbudowana. Z frontem o siedmiu t. zw. kwaterach [illegible] i [illegible] (pilastrach [illegible] dzieli całą, także na trzy pola, z portalem w polu średniem, a bocznemi [illegible] w polach bocznych (fig. ; [illegible] trzema) kolumnami na dwóch [illegible] (obiegających tablicach) (tamburach) [illegible] wspierających się [illegible] i [illegible] z [illegible], oraz portal, który i [illegible] obłożony w kamieniu, z których [illegible], [illegible], dobrze tylko [illegible] (gzymsy) z [illegible] i ornamentem starszej jest daty, podczas gdy [illegible] portalu, wsparty na dwie kolumny obłożone (o [illegible] ornamentem) na [illegible] [illegible], przypomina nam więcej [illegible] skulptury, [illegible] i jakby tylko głęboko wyżłobione, aby dał się [illegible] do [illegible] [illegible]. [illegible] ti da. tej i z drugiej połowy XVII wieku (a mianowicie z r. 16..), kiedy to [illegible] Baltazar, jak świadczy [illegible] napis na tablicy, umieszczonej nad portalem, [illegible] [illegible] kaplicy.[1]) Czysto i bardzo malowniczy widok [illegible] d'Italia — jaki przedstawia kaplica wraz z arkadami [illegible] ściany cerkwi i [illegible] się z tyłu jest jedną z (architektonicznych) [illegible] Lwowa. (fig.) ~~[illegible] w naszej [illegible] (fig.) [illegible] Barbona [illegible] plan kaplicy [illegible] [illegible] nie [illegible] jej [illegible] [illegible]~~ [Po śmierci Barbona na] ~~[illegible]~~ pierwszy plan występuje [illegible] jego dawny ~~architekt~~ [illegible], Paweł Rzymianin, któremu, [illegible] z [illegible], przypadła cała chwała, że stworzył dziś [illegible] tylko takie dzieło sztuki architektonicznej, jak cerkiew wołoska. Pierwszy zapisek archiwalny o Pawle Rzymianinie spotykamy w r. 1585. W roku tym Paulus ~~Rzymianin~~ Romanus Murator Italus przyjmuje prawo miejskie (jus civile) i obowiązuje się w przeciągu dwóch lat wykazać swoje pochodzenie z prawowitego stadła (qui ad biennium literas suae genealogiae probare debet.[2]) O pochodzeniu tem jednak dowiadujemy się dopiero po śmierci Pawła, kiedy wdowa po nim przedkłada na dowód legitimi ortus pismo przysięgłe sądowe (instrumentum judiciale) wydane na Kapitolu w Rzymie z dnia 20 stycznia 1588, poświadczające, że Paweł jest synem prawowitych ślubnych małżonków Dominika i Dominiki, obywateli rzymskich.[3]) W archiwum tutejszego Bractwa Stauropigii zachował się najpiękniejszy dokument, jaki o Pawle Rzymianinie i o jego czynności budowniczej posiadamy, a mianowicie kontrakt czyli t. zw. intercyza o budowę cerkwi Uspieńskiej czyli wołoskiej. Ogłosił go dr Izydor Szaraniewicz

[1]) Ob. [illegible] Zubrzycki Kronika miasta Lwowa. Str. 402 i nast.

§ obróć!!

[2]) Liber Electionum z r. 1585.

[3]) Acta Consul. z r. 1622 XXX f. 485.

[Druga budowa tegoż motywu, dom Kornmeltwalk.. w [illegible] (#.!)

~~[Jak nie [illegible] chiński [illegible] fragment chiński na [illegible] cesarski [illegible], [illegible] także tablicy [illegible] dwupiętrowa [illegible] Kornmeltka (dziś) [illegible] przez Piotra Bartura.~~ Sam dom, jeden z najpiękniejszych tego typu we Lwowie, z całej jej połowy i nazwiska, która zrobiła go godnym królewskiego ~~[illegible]~~ zamieszkania – jak wiadomo ~~[illegible]~~ należał niegdyś do Króla Jana III – zachował się jeszcze ~~mimo niektórych~~ szczegółów i ozdób w pierwotnej swej postaci do naszych czasów. Jest to dwupiętrowy dom z oryginalną attyką, ~~[illegible]~~ [illegible] z [illegible] przez kamiennych, z ~~[illegible]~~ (które) ~~[illegible]~~ (od nich) [illegible] [illegible], złożonych z pary ornamentalnie powiązanych delfinów. [illegible] i [illegible] na [illegible] kamienia [illegible] tej [illegible] (męski fantastyczne) [illegible] z [illegible] bądź [illegible] bądź [illegible], z których [illegible] w [illegible] nad oknami i [illegible] zwierząt i [illegible] [illegible], które wraz z [illegible] [illegible], wpływem [illegible] i [illegible] fantazyi; ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jest (więcej) ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], jak ~~[illegible]~~ w [illegible], [illegible] motywie ~~[illegible]~~ (w pod [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible], (przyjemnych) ~~[illegible]~~ w ~~[illegible]~~ obcej i [illegible] atmosferze, [illegible] także i [illegible] się (najszlachetniejsze) ~~[illegible]~~ formy i [illegible] najpiękniejsze [illegible] (stylu) ~~[illegible]~~ i [illegible], [illegible] z pod [illegible] nieba. Przy (nim) ~~[illegible]~~ attyka się [illegible] [illegible] z ~~[illegible]~~ XVII wieku, i [illegible], to ~~[illegible]~~ [illegible] dom na [illegible] [illegible] (zacne) [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible]. i ta [illegible] [illegible] tam [illegible] w [illegible] i [illegible], [illegible] z [illegible] do [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (zaś) [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible], jest [illegible] [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] motywu [illegible] ornamentyki: fantazyi, która [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible] lub [illegible], ~~[illegible]~~ ([illegible]) ~~[illegible]~~ [illegible] w [illegible] [illegible], ale (dla) ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] w [illegible] [illegible] charakteru.

7) [illegible] etc. Dokument III.

publicznej pewności 7). Ugoda zawarta jest, po rusku, przy tem nadzwyczajnie zbliżonym do polskiego, jak niemal wszystkie akta ruskie z tego czasu we Lwowie, a datowana z dnia 2 marca 1591 roku. Opiewa ona, że między Bractwem Stauropigii a z [illegible] panem Pawłem Rzymianinem, murarzem lwowskim umówiono, owo „postanowiono," i zjednano go do zbudowania i wyciosania kamienia tak gładkiego jak przymurowanego (z[illegible] [illegible]) według tejże formy i rysunku, który jest podany do Bractwa naszego, według którego to rysunku za pomocą Bożą ma stanąć cerkiew Uspenia Przeczystej. Bogarodzicy w mieście Lwowie i pomieniony będzie, iż Paweł Rzymianin ten kamień da z góry Krasnej, swoim kosztem zrobić i wywieźć na miejsce naznaczone, tj. do miasta na grunt, gdzie się będzie murować cerkiew wyżej wyrażona." Za każdy łokieć kamienia wyrobionego Bractwo płacić ma po 9 groszy polskich. „A gdy przyjdzie do trudniejszych form ciosu wyżej lub niżej jakie, tak będzie zapłata według umowy, który to kamień każdy może być na wyrobienie cenić od pół łokcia. Po dalszych [illegible] miary i ceny kamienia ugoda [illegible] mówi, że gdy już za pomocą Bożą zacznie się robić robota u murowa, nie tylko my bractwo mamy płacić pomienionemu majstrowi na każdy tydzień, kiedy robota iść będzie, po złotych 2 polskich." Po-[illegible] to podpisy [illegible] w miejsce [illegible] robotnika, [illegible] bractwo przy samo [illegible] Paweł Rzymianin, ~~[illegible]~~ [illegible] t. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]: Io Paulo Romano muratore de Leopoli per questo che o ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] merchato et el mio sigillo o messo et me sotto- [illegible] de propria mano, piu o piegliato per questo bali [illegible] fiorini otanta cioè 80. 7) [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] obywajomy [illegible] z tego rodzaju ugodami i zobowiązaniami [illegible] z [illegible] z dawnych wieków, wydobywany, [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] kamieniarza. I [illegible] [illegible] jako [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] na [illegible] miarę [illegible] 2 złotych na tydzień i [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] kamieniarski — wszystko to składa się na takie wrażenie. Dopiero, gdy przyjmiemy, że tylko [illegible] dawno [illegible] i w XVI (~~[illegible]~~ [illegible]) wieku, [illegible] [illegible] w sztuce budowniczej, i że ~~[illegible]~~

7) W [illegible] [illegible] czytamy: Io Paulo Romano muratore di Leopoli, per questo che ho fatto mercato, et il mio sigillo ho messo e mi sono sottoscritto (di propria mano), piu ho pigliato per questo bulle(?) [illegible] fiorini ottanta cioè 80. Ja Paweł Rzymianin, murarz, [illegible] na to, [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ i [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] się [illegible] [illegible]; nadto wziąłem na tym [illegible] wyżej [illegible] złotych ~~[illegible]~~ osiemdziesiąt, tj. 80.

wynagrodzenia dzisiejszego [illegible] więcej trzeba z rachuby dwa ważne czynniki, t.j. różnicę [illegible] w ocenianiu wartości pracy i różnicę względną w wartości monety — dopiero wtedy wyj[illegible] się sąd mniej więcej ścisły. Nie zapominajmy, że np. Jan Baptysta Quadro-Lugano otrzymał w r. 1550 za [illegible] około ratusza poznańskiego razem tylko 550 złotych 1), a że dukat [illegible] wynosił wówczas mało co więcej niż półtora złotych, dukat zaś wart był razy [illegible] tyle co dzisiaj a wszystko [illegible] jest na dzisiejsze czasy śmiesznie mało [illegible] wydaje się nam [illegible] [illegible] nie [illegible] nam z trzecich względów wątpliwości co do [illegible] i stanowiska w sztuce Pawła Rzymianina. Mybyśmy byli atoli jednak wątpliwości, i to w najważniejszej rzeczy — a mianowicie wątpliwości kwestyi: czy Paweł Rzymianin [illegible] był twórcą artystycznym [illegible], t.j. czy planu jego wyszedł z jego inwencyi i z pod jego dłoni, czy też [illegible] [illegible] przez kogo innego obmyślany i rysowany, a [illegible] jako [illegible] 2) Wszędzie czytadalszej [illegible] do wystawienia i wypisania kamienia tak głośnego [illegible] według tejże formy i wyrazu, który jest podany do budowy naszego, według którego to wyrazu formy i [illegible] [illegible]." A więc forma i wyraz [illegible] kamieni — [illegible] wyraz mogło być według [illegible] — ale forma i wyraz całej świątyni, planu, podług których [illegible] [illegible], był [illegible] podany do budowy." Kto [illegible] Wyda nam się [illegible] że Paweł Rzymianin, [illegible] [illegible] także innego autora. [illegible], że [illegible] do budowy [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], że [illegible] nie Paweł Rzymianin, a że tam [illegible] budowa według tego podanego (przez niego) planu — [illegible] [illegible] [illegible], że architekt podaje plan i nie jego podstawie [illegible] o budowę. Nie mamy [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] o [illegible] artystycznym Pawła Rzymianina, [illegible] z [illegible] Barbar, który [illegible] jeszcze nie [illegible], nie było też [illegible] [illegible] w Lwowie, który [illegible] w stanie [illegible] [illegible] dzieło Pawła Rzymianina [illegible] [illegible] [illegible] budowy. W roku 1597 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] jego [illegible] Wojciecha [illegible] w r. 1598 [illegible] jako drugi kierownik Ambroży [illegible], a Paweł Rzymianin [illegible] [illegible] i [illegible] żadnego nie [illegible] [illegible] w budowie. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

1) Ehrenberg l.c. str. 182

nie inny. Obliczywszy, że Paweł [illegible] stanął na czele budowy kościoła OO. Bernardynów, nie tłumaczy jego usunięcia się od budowy wołoskiej cerkwi; ~~budowa~~ fabryka u OO. Bernardynów rozpoczęła się dopiero w r. 1600, więc aż [illegible] pięć lat później zaczętej cerkwi. Ugoda z dnia 7 października r. 1598) mówi [illegible] Bractwo ruskie do budowy Wojciecha Kapinosa za wyraźnem zezwoleniem jego pana Pawła. Rzymianin a Bractwo nie płaci Kapinosowi osobnego honorarium, te same dwa złote, które brał sam Paweł Rzymianin, będą [illegible], a w ugodzie stoi wyraźnie, aby obaj za jednego majstra rozumiani być mają." Jego następcą [illegible] w [illegible] wstępuje do umowy Ambroży Przychylny i obejmuje wszelkie prawa i obowiązki, jakie z umowy wypływają z tym tylko wyjątkiem, że ~~[illegible]~~ dotyczące honorarium [illegible] przestaje [illegible] przy Rzymianinie, Ambroży zaś obejmuje [illegible] cerkiewnych, za co otrzymuje dwa złote tygodniowo.1) [Odtąd te dwa nazwiska łączą się z historyą budowy najpiękniejszej świątyni lwowskiej i przybyłego wraz z Pawłem Rzymianinem chwałę i zasługi. Począwszy od Kroniki Zubrzyckiego a skończywszy na najnowszych przewodnikach po Lwowie, spotykamy wszędzie te trzy nazwiska jakoby równych architektów. Tymczasem Ambroży Przychylny i Wojciech Kapinos ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] byli niczem, niż ~~[illegible]~~ tylko murarzami. Dziś przyszłoby na podstawie ich podpisów, ~~[illegible]~~ [illegible] w sprawie publikacyi jubileuszowej, żeby ~~[illegible]~~ zapytać: ~~[illegible]~~, czy to podobne, aby takie się mogły otrzymać ~~[illegible]~~ dzieła, ~~[illegible]~~ aby w ogóle co [illegible]? O Ambrożym Przychylnym, Włochu z [illegible] mamy podejrzenie, że ~~[illegible]~~ pisać nie umiał. Tak on, jak Kapinos stali na szczeblu [illegible], [illegible] majstrów murarskich, „którzy aby bardzo byli [illegible] i [illegible] i ciągle [illegible] w [illegible], a każdy z nich [illegible] architektem."[2] Szkoda, że jeden z naszych lwowskich architektów nie zajął się [illegible] opisaniem cerkwi wołoskiej. Zwięzły bardzo, ~~[illegible]~~ treściwy) artykuł p. J. Sas-Zubrzyckiego w dodatku do jubileuszowej publikacyi Stauropigialnej, a który architekt [illegible] 2)[illegible] [illegible] nie [illegible], [illegible] tej cerkwi pod względem ściśle technicznym i architektonicznym. ~~[illegible]~~ Aby w tym [illegible] [illegible], które [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ są jest [illegible] [illegible] źródłowe z [illegible] historycznej strony starożytnej architektury lwowskiej; nie mogąc jej dłużej samego, nie mówiąc już o braku dostatecznej [illegible] [illegible] kompetencyi i technicznych środków pomocniczych, podjąć się tego zadania [illegible] [illegible] na [illegible] charakterystykę pomników

1) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] I i V.

2) [illegible]

pod względem stylowym i estetycznym. Szczególna budowa, bez fasady, bez portalu, bo tylko małe, ciemne drzwi prowadzą do niej po schodkach, jakby do zwykłej kamienicy, w wązkiej ulicy, przyparta do szeregu domów, [illegible] i jak żaden inny kościół [illegible], tą swoją (gigantyczną) ścianą ciosową, przedziwnie wysmukłą (fig.), potężnych szlachetnych linij, pełną monumentalności — zrazu zdarzyło nam się widzieć, aby cudzoziemiec, idąc tędy [illegible] ulicą, bez zwrócenia uwagi z wąskiej strony, nie zatrzymywał się nagle i nie pytał z zdziwieniem: co to jest? Tylko kościół nie dostrzega się prawie w wązkiej ulicy i w tem niewątpliwie urok tylko zyskuje, bo właśnie problem płaszczyzn tych ścian z dachem [illegible] jest [illegible], a [illegible] dachu [illegible] z [illegible] innego [illegible] — ale sama ściana w swej [illegible] a przecież [illegible] artykulacji jest pełna (mięsa), [illegible] i harmonii. Cztery wązkie pilastry z [illegible], bo [illegible] z nich [illegible] [illegible] najwyższe, co się ~~[illegible]~~;

stało rozmyślnie i z [illegible] [illegible] optycznych [illegible][+] dzieli całą ścianę na trzy ślepe arkady; pod ~~[illegible]~~ (siłą) trzy drzwi, a w łukach [illegible] rozety zmieniają się z [illegible] emble-matycznemi z liturgii i figuralnemi ~~[illegible]~~ wyobrażeniami ~~[illegible]~~ [illegible] treści. [illegible] [illegible] [illegible], i (zmieniają) [illegible] się w [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] jest [illegible]; [illegible] [illegible] o [illegible] (toskańskich) [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] tyły pilastrów, a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] zarysy. Nad tem [illegible] [illegible] [illegible] jest z [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]; [illegible] to [illegible] [illegible] [illegible] łuków, ~~[illegible]~~ (bez [illegible] [illegible]) a [illegible] [illegible] [illegible], aby [illegible] [illegible] wyżej po nad dach. Dla [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] łuków (na słupy) [illegible] [illegible] od tych słupów (pkt) (płaskie łuki do) [illegible] pilastrów. [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible] (o [illegible]) ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], a w [illegible] [illegible] [illegible] się [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ~~[illegible]~~ (nad [illegible] [illegible]) [illegible] od [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible] [illegible].. W całem [illegible] (cechuje) [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible] jego [illegible] — tem więcej tej [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] (fig.)

[+] [illegible] się Witruwiusz [illegible] a Alberti, tak; ~~[illegible]~~ bliżej określił,

[illegible] [illegible] [illegible].

Drugim znakomitym pomnikiem architektury, którego istnienie łączy się z nazwiskiem Pawła Rzymianina, jest kościół Bernardyński. Historyję budowy tej świątyni przechował nam Zimorowicz[1]) a za nim także ks. Józefowicz. Budowa rozpoczęła się w r. 1600; na wniosek fabryki był [illegible] budującego kościół zakonnik, O. Bernard Avellides, pierwszym budowniczym, a zatem, jakby przypuszczać można, był także twórcą artystycznym Paweł Rzymianin. I w tym wypadku źródło nasze mówi o powstaniu planów na kościół w sposób niejasny. Czytamy, że po przybraniu do narady znawców w sztuce budowniczej, [illegible] i [illegible] — Zimorowicz nazywa ich Machinalis scientiae Doctores — Avellides najpierw plan wyznaczył przyszłej świątyni ustalił (Ideam fabricae aedificii concinnavit), a następnie nad wyprowadzeniem [illegible] mularzami i cieślami jako naczelnego kierownika Pawła Architekta Rzymianina ustanowił.[2]) Jak przy cerkwi wołoskiej, tak i tu nie mamy prawie podstaw do wątpliwości autorstwa Pawła Rzymianina, bo narady zakonu nie mogły się toczyć już nad gotowym planem, który przecież nie był owocem zbiorowej pracy, i chyba tylko mogły ulegać pewnym zmianom i poprawkom. W przyglądaniu się zaś bliżej tylko wyraźnego podobieństwa między cerkwią wołoską a kościołem Bernardynów, że nie może ulegać wątpliwości, iż jeden i ten sam architekt był twórcą obu tych świątyń lwowskich. Budowa kościoła odbywała się nieregularnie długo — poświęcenie jego odbyło się dopiero w r. 1630, a więc w całych trzydziestu lat po założeniu węgielnego kamienia, mimo że nie brakło ofiarności publicznej i że ludność lwowska brała najżywszy udział w budowie, tak że kiedy przyszło do przewożenia cegieł, całe miasto (przez dwa dni) [illegible], a ludzie bogaci i ubodzy (czynem) [illegible] na polach [illegible] na dół, pomagając mularzom.[4]) Przy celu tej budowy stał drewniany kościółek, stał nienaruszony póki wznoszono mury świątyni; zburzono go dopiero wtedy, gdy nowy kościół był już gotów. Paweł Rzymianin nie oglądał już swego dzieła. Umarł przed jego ukończeniem, [illegible], że [illegible] życia usunął się od budowy. Mówi bowiem Zimorowicz, że po śmierci Pawła Rzymianina objął kierownictwo budowy Ambroży Wlach (Przychylny) i wyraźnie daje do zrozumienia, że stało się to jeszcze przed rokiem 1613, a tym bowiem czasie miał (nowy kamieniarz) przy Ambrożym przedłożyć [illegible]

[1]) Zimorowicz Bart. Domus Virtutis per Patres Fratres Ordinis Minorum S. Francisci etc. constructa. W publikacyi Szczęsnego Dominikiego Thaumaturgus Russiae etc. Leopoli. 1672.

[2]) Ibidem str. 97.

[3]) Mamy w jego i dalszej wzmiance dowód, że autorem planów był Paweł, mamy bowiem, że kiedy chór kościoła [illegible] wykonany został do przykrości zakonników, [illegible] wydał się wszystkim zbyt niski i nie odpowiadał ogólnemu budowli, a stąd kierownik budowy (Opifex fabricae nominatus) a więc Paweł Rzymianin, aby [illegible] podwyższył go (mansionariam partem animo concepit[3]) Z tego wynika, że Paweł Rzymianin był twórcą w kreśleniu artystycznych budowy.

[3]) Ibidem str. 97, 98.

[4]) Ibidem str. 98.

[5]) Ibidem, str. 98.

Rozpoczęcie uważać dopiero w r. 1618; albo też mylnie Zimorowicz, chociaż [illegible] na całą budowę, albo [illegible] [illegible] o trzy lata przed mur [illegible]. Kościół Bernardynów wystawił ~~[illegible]~~ po owem ukończeniu we Lwowie ~~[illegible]~~ architektury. Zimorowicz nie ma dla niego pochwały, Józefowicz za[illegible] [illegible] [illegible] jego architektury, która stawia [illegible] z najdoskonalszymi starożytnemi formami, i owemi bazylikami; 1) [illegible] jego [illegible] dniej patrzący na ten zabytek przyznać, ale przyznać musimy, że [illegible] jest to budowa znakomitej monumentalnej wartości, ~~[illegible]~~ [illegible] w pracowni [illegible] ~~[illegible]~~ (odznaczona [illegible] dekoracyą frontowej fasady i oryginalną [illegible] [illegible]: [illegible] (fig.) podzielona [illegible] trzy kondygnacye; ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] całą szerokość [illegible], druga ~~[illegible]~~ [illegible], o [illegible], trzecia [illegible], z drewna [illegible]) ~~[illegible]~~ (trzcina) ~~[illegible]~~, która [illegible] [illegible] nad bocznych, [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible] [illegible] w drugiej kondygnacyi, i z [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] i [illegible]: Kompozycya fasady ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] wygląd [illegible], [illegible], [illegible] wyżej [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]; ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible] [[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ bardzo [illegible], [illegible], [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible], bez [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] i ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible], czyli przedłużeniu [illegible] [illegible] fasady a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] ale i stylu. Najozdobniejszy [illegible] (traktowanie dolnej kondygnacyi i środkowej części kondygnacyi drugiej, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] tylko pilastrami, i [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] architektów, a której [illegible] ~~[illegible]~~ i [illegible], przypominają (~~[illegible]~~ z ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] i obie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~. [illegible] [illegible] kompozycya i robota ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Niemca, jednego z tej [illegible] [illegible] [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] we Lwowie [illegible] [illegible] w pierwszych dziesiątkach lat ~~XVII~~, a nad którą [illegible] (talentem [illegible])

1) Józefowicz Joannes Thomas. Historia Archiepiscopatus Leopoliensis. Rękopis Zakładu im. Ossolińskich. Ad r. 1630: Quo vero ad structuram pristinamque murorum solido lapide eductam, quis non videat parem celeberrimis antiquarum monumentis et recentium Basilicis.

‡ Zimorowski tak daleko posunął się [illegible], że przed[illegible] z [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] w Rzymie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] a jeśli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] była [illegible] 2)

2) [illegible] Zimorowicz. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Wydanie [illegible]. [illegible]. 1890 [illegible] 123.

‡ a nie [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], ~~[illegible]~~

górnej Wrocł[awianin] Pfister.¹) Bogata płaskimi fasada ko-
ścioła traktował Paweł Rzymianin równie prosto i płask-
wie, jak ~~bocz~~ [ściany] naw bocznych tylko jego skromniej, bo cała
artykulacya składa się z pilastrów bez ozdobienia, a fryz
prawie ubogi, w metopach ma tylko rodzaj kwiatów. Nato-
miast ~~bardzo~~ malowniczą i oryginalną jest fasada tylna, albo raczej
szczyt nad nawą [illegible] kościoła w części absydalnej. (fig.)
Szczyt ten traktowany w dekoracyi tak samo jak frontowy, ma po-
środku rodzaj półcylindrycznego wykuszu czy wieżyczki z stożkowym
daszkiem, wstawiony w szczelinie, a razem z swoją ~~kopułą~~ i z stro-
mym dachem absydalnej części kościoła [i tylnemi murami] (tworzy całość pełną uroczych
linij i charakterystyki. Cała konfiguracya [illegible] [jednak] (coś) pełnego
oryginalnego i przypadkowego, a tembardziej dziś [illegible], o ile ten wyrazny
trakt [illegible] się [illegible] obronności kościoła, który
~~zresztą by~~ [przytym na] kresie miasta, był zarazem wzmocnionym fortem. W każ-
dym razie [illegible] ta [illegible] wzniesiona w zupełnym stanie na-
szkład całej budowy; wiemy też, że tak przed budową jak po jej ukończeniu,
nie ustawały komisye wojskowe, miejskie i królewskie, zajmujące
się kwestyą wcielenia nowego kościoła w system fortyfikacyjny Lwo-
wa. Niedokładny zapis [inkastellacyi] ~~[illegible]~~, jakiej miał ulegać ~~[illegible]~~
kościół, zachował się naraz w aktach miejskich z r. 1620, kiedy
nad tą kwestyą zastanawiała się komisya, złożona z rajców [miejskich], sta-
rosty lwowskiego Mniszcha i hetmana Stanisława Żółkiewskiego.¹)
[Wspomnieliśmy już, że w trakcie nowej budowy, po wyprowadzeniu
murów ~~części~~ absydalnej[ch], strukturze wyższej tej części ko-
ścioła zarzucano we Lwowie wielkie niedopatrzenie, iż architekt
[illegible] [odznaczył się] [illegible], zatem [dodał] ~~[illegible]~~ [illegible]
absydzie. Rzeczywiście widzimy błąd [ten] [illegible], a ślad tej korektury
został na zewnątrz, widzimy bowiem przedłużenie [murów] absydy, której [illegible]
[illegible] miała być nawy [illegible], [illegible]
[illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] się [illegible] [w okno] (do [illegible] i [illegible]
[illegible]). [illegible] to [illegible] w [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible], a [illegible], [w czasie wojny chocimskiej] po [illegible] kościoła [illegible]
we Lwowie król Zygmunt III. wytknął dwa błędy (duos sole-
cismos) [budowy] [illegible], a mianowicie po pierwsze, że część jej absy-
dalna nie odpowiada całemu [illegible]; po wtóre,

¹) Acta Consul. gr. 1620 XXVIII pag. 2275.

[illegible] to jest główna fasada, zwrócona ku miastu, nie zawiera [illegible] między nami [illegible], gdyż [illegible] w [illegible] szczyt wybiega.) [Wnętrze świątyni, (t. fig.) dawniej tak przeładowane barokowemi ozdobami, malowaniami i ołtarzami, że górą [illegible] [illegible] architektury, jest trzynawowe, z nawą środkową znacznie ponad boczne wyniesioną, a świetlną [illegible] [illegible]. [illegible] dziś dopiero wyrestaurowaną, po trzy z obu stron głównej nawy, stanowią [illegible], dźwigają sklepienia beczkowe, a całą ich ozdobą są pilastry z toskańskiemi głowicami. U [illegible], oparte na impostach, wspierają się łuki sklepień bocznych. Chór muzyczny, wsparty na arkadach, które zarazem stanowią wejście do kościoła, w nawie środkowej (a w niej [illegible]) [illegible], arkadyje [illegible] główne [illegible] świątyni. [illegible] (sformowany) z trzech łuków [illegible], po nad [illegible] nawy [illegible] wydłużona, po dziś wielki ołtarz na dwie części, (dzieląc [illegible]) właściwe prezbiteryum (przed ołtarzem) i na chór (za ołtarzem), stanowiący wąską ostatnią [illegible] bliższy, poświęcony Św. Janowi z Dukli. [Jak wszystkie z [illegible] Pawła Rzymianina, ~~[illegible]~~, wykonywał on także ~~roboty~~ dla Panien Benedyktynek Kościół ~~tego [illegible], [illegible] z [illegible] końca XVI stulecia (około 1596 r.)~~ (i bardzo) skromnym wymiarem i architekturą, odznaczający się jedynie attyką [illegible] (nieco ozdobną) bogato ~~[illegible]~~ (figuralną po części) ~~[illegible]~~ wykuty z kamienia, a [illegible] to wprost dość [illegible] (fig.) ~~które [illegible]~~; nie posiada nic, coby zasługiwało na szczególną uwagę. ~~[illegible] jest dziełem Pawła Rzymianina, [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible] formach [illegible] i [illegible] Natomiast [illegible] wstępnie [illegible], że [illegible] [illegible] klasztoru, a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (fig.), [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible]~~ do klasztoru i ~~[illegible]~~ (w sali obok refektarza) na pierwszym piętrze [illegible] (fig.) [illegible] tego przedsionka [illegible] przedsionek, mimo bardzo skromnych [illegible], jest jednym z najbardziej oryginalnych i malowniczych wytworów Lwowa z XVI wieku, (a obok [illegible] [illegible] i [illegible]) [illegible] ~~[illegible]~~ pełne wyrazu (fig.) [illegible] i [illegible] [illegible], [illegible] nam wypisana sklepień o ~~[illegible]~~ (t. z. [illegible]) [illegible] (sala obok refektarza, [illegible] wsparta na jednym ~~[illegible]~~ filarze, ~~[illegible]~~ (świadczy o [illegible] [illegible]) ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] i może być zaliczona do [illegible] (starszego) budownictwa. Bojący [illegible] (pozwolić w innej sali) [illegible] klasztoru (fig.). [Na kościele i klasztorze Benedyktynek kończy się szereg tych gmachów, (których

1) Zimmermann B. Domus Virtutis etc. pag. 100 (qui nimo nimis in [illegible] [illegible] [illegible])

[illegible] roboty, których jednakże ~~nie~~ bliżej nie określa. Nie może to być nic innego, jak tylko o kościele i klasztorze, które po-(śmierci) wstały w epoce największej sprawności ~~Piotra~~ Pawła Rzymianina, przy samym końcu XVII(?) wieku (około 1596 r.)

[illegible] Przezabawny, pełny, restaurowany wymiarami [illegible], stanowi [illegible] główny [illegible], który dziś składa się tylko z ślepego, [illegible] [illegible] i z [illegible] o dwóch kondygnacyach [illegible], [illegible], między którymi na (impostach) ~~[illegible]~~ mniejszych pilastrów opierają się [illegible] [illegible] i arkady. Jest to motyw wyjątkowy [illegible] na [illegible] wewnętrznej ~~ścianie~~ cerkwi wołoskiej — tu jednak (mniejsze) ~~[illegible]~~ traktowany. [illegible] jego [illegible] część pod wieżą, gdzie dziś wchód do [illegible] między dwoma (pilastrami) ~~[illegible]~~ z ciosowego kamienia. Ulubiony przez Pawła Rzymianina ~~[illegible]~~ motyw (jego toskańskie) pilastry ~~[illegible]~~ i [illegible] (stosowane) (spotykamy tak [illegible]) ~~[illegible]~~ jak wewnątrz kościoła. Wnętrze to jedno-nawowe, z [illegible] sklepieniem i [illegible] po-(w) bocznych ścianach, (którą [illegible], [illegible] fig.) ~~[illegible]~~ (wystających) pilastrami (tego samego rodzaju), ~~[illegible]~~. ~~[illegible]~~ (jakie) spotykamy i w cerkwi wołoskiej i w Boimów. Między nawą a chórem głównym łuk wsparty na ~~[illegible]~~ [illegible] kontr-pilastrach, (w [illegible]) dwa [illegible] [illegible] z [illegible]. [Daleko już więcej charakterystycznych śladów talentu ~~[illegible]~~ i [illegible] Pawła Rzymianina spotykamy w samym klasztorze, a mianowicie w przedsionku u głównego wejścia

tego (majątku) się Piotra Rzymianina. Mamy jednak wskazówki, że budował także na prowincji. Wynika to z zapisków archiwalnych a głównie z testamentu, który się przechował w aktach radzieckich. Dwa razy spotykamy wzmianki, że zbudował kościół w Jaśle. Pierwszy raz w r. 1598 w transakcyi zawartej, dowiadujemy o nim, że „bawi w Jaśle, (versatur in oppido Jasel degens)"[1], drugi raz w owej procesyi, wyznaje pewnemu (krawcowi), który wyprzedził na zgłos w jego domu na ulicy Szczepańskiej, na przedmieściu Kleparz, wspomina Paweł Rzymianin, że stało mu się to szkoda w czasie nieobecności, „gdy był na Pokucin w Jaśle na robocie."[2]) E

W dalszym zapisku zr. 1606 szlachcic Stanisław Wyliński z Konieck ustępuje na rzecz Pawła Rzymianina wszystkich swoich w jednego z mieszczan w sumie 150 złotych, a to celem (za roboty) przyczyn religijności (ad rationem solutionis certi laboris), który Paweł Rzymianin u niego czynił dokonał, czyniąc innych ma dokonać.[3]) [Testament datowany jest z roku 1618, w którym to Paweł Rzymianin złożony ciężką niemocą, w obecności rajcy i cześnika miejskiego Kaspra Łopacińskiego, i dwóch świadków Bartłomieja Uberowicza i Andrzeja Abreka, tudzież X. Floryana Nagórkiewicza, wikarego katedralnego. Dokument ten wciągnięty do akt radzieckich [4]) brzmi: „Naprzód oddaję duszę moją Panu Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy św. jedynemu, oświadczając się przed nim i świętymi jego, że w wierze katolickiej zawsze chrześcijańskiem jam się w opiece dał. Potem majętność moją wszystką, stojącą i ruchomą, a mianowicie dom mój wszystek, który mi według wielkiego przykładu, to na wszystkich rzeczach ruchomych i stojących na żonę moją miłą ma imię Jadwigę zlecam, oddaję i legiruję według ordynacyi pierwszej, przed urzędem uczynionej, którą in toto aprobuję, nie uszczuplając tej i nie ujmując nic trzeciej części, która także żonie według prawa miasta tego należy, bo tę przez nią i nie inaczej od niej odebrałem. "Naostatek dług, „które mi ludzie winni są." Z wymienionych dłużników, które pozostały w owej niedorzeczności, przytaczamy tylko niektóre pozycje. „Naprzód w Jaśle X. Jerzego za towarzyszów kościelnego zł. 45 oraz kilka U p. Marcina Wysockiego, przeszłych od dwóch lat, na jarmark tutejszy miał oddać, zło. 70. W Żurawicy miastu z budowania kościoła, na którego zrachowanie jest intercyza, niedługo go wspomnę na papier z ... z panem Wiśniowskim według intercyzy, na co jest złotych 450.

---

[1]) Acta Consul. zr. 1598 XVII, pag. 1000.

[2]) Acta Consul. zr. 1617 pag. 2154.

[3]) Acta Consul. zr. 1606 XVII, pag. 28.

[?] jest jej ... z której ... wspomniany ..., ... się ... w archiwum miejskim.

[4]) Acta Consul. zr. 1618 XXVIII.

E Ten drugi zapisek pochodzi zr. 1617 a więc od pierwszej wzmianki o Jaśle przypada go lat blisko 20. Była to ważna chwila, w której Jakób Fotalić, starosta biecki (namiestnik), wydawszy nieustający Czarnej wsi Jasła (1597), (w nim) wzniósł (długie budowy, a mianowicie zamku z ... ... klasztoru i kościoła dla OO. Dominikanów, który zaś tedy wzniesiony, że przy tych (budowach) pojęty był z Pawła Rzymianina. Sam kościół ... został ostatecznie dopiero (około) r. 1646 przez Mikołaja syna Jakóba Fotalego. Czy stanął według planów Pawła Rzymianina, dziś stwierdzić niepodobna, ...ważnie też ... nad Księgą(?) r. 1676 ... Turków ... ... Stefan ..., a ..., r. 1775 ... został zniszczony i ... miejsce ... ... ×)

×) Gędowski Aleksander. Z przeszłości Jasła (Kraków 1840) Str. 53, 61, 79, 137.

Miałam też to klasę robotę u OO. Franciszkanów, którą według inter-
cyzy miałam zrobić, ale że nastąpiła prośba O. Kustosza [illegible]
iż [illegible] szyć marnie, które jeszcze nie dorobione, a to nad intencyą po-
stanowioną, tedy nie to [illegible] X. Kustosz O. [illegible] zadanie; jakoż, co-
dałam rzecz jemu i wziął go do siebie. Jednak w [illegible] wątpliwie była, tedy
przyszedł me z prośbą [illegible] [illegible] zamiaru, a on prawie będzie
według ogromna [illegible], [illegible] będzie należało. Którą robotę miałam u pana
Thomasa Lyskowicza, które także nie jest dorobione. Jest jednak [illegible]-
czą, według której [illegible] robotę. Ale iż przyjęłam robotę, która nie
[illegible], o. Thomas [illegible] mi tę zapłacić... [illegible] u [illegible]...
(ty. u Benedyktynek)
[illegible] [illegible] mało co niedorobionego zostało, jednak zostało też i pieniędzy
[illegible] na to, za co ich może dorobić. Przy tej robocie wytrzymałam Pannam tymże,
(Kapinosa)
co mi [illegible] zapis na Kaminicy ofiarowała, które nam należą 600
talarów, które ona Panna zapisała i [illegible] Panny [illegible], alem
[illegible]; [illegible] się z [illegible] [illegible] [illegible], jednak rozumiem, iż
zegarem
to [illegible] Panna [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Jakubowski, od to
[illegible] Boże [illegible] Pannam św. Klary, „aby za duszę moją
Pana Boga prosiły, a na której dawniejszej [illegible] matka jego
Elżbieta." Oświadczam w końcu, że pieniędzy żadnych, ani też sre-
bra i złota nie mam i nie zostawia po śmierci. Jakkolwiek nie
zostawił po sobie gotówki ani srebra i klejnotów, w których tak się
lubowało ówczesne mieszczaństwo lwowskie, to przecież jej zamożnego
bogato legatu, jaki uczynił klasztorom, wnosić można, że był za-
możny, i że mimo wszystko cały jego [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] na [illegible] [illegible]. Z [illegible] z kilku jego transakcyj, które
[illegible] w aktach miejskich od r. 1587 do 1614, widać, że
[illegible] obracał większymi sumami gotówki. Już w roku 1587 kupuje
na spółkę z Piotrem Barbonem dom[1], w r. 1591 znowu nabywa
realność, w r. 1594 wchodzi w układ emfiteutyczny z dr. Pawłem
Kilikowskim
[illegible] w r. 1612 [illegible] [illegible] z nim znaczną;
[illegible] jest np. 600 zł, a tymże roku kupuje znowu realność wspólnie
z [illegible], wdowa tak samo nabywa dom [illegible] Jakubowski, w
którym też zakończył żywot.[2] Dalszy szczegół, że nabył za-
niedzielnie
[illegible], [illegible] nam fakt, że spadek po nim, jako po [illegible],
[illegible], dekretem króla Zygmunta III, darowany został jure caduco
z kolei
[illegible] [illegible], z których [illegible] żaden nie nie
dostał, bo takie darowizny jure caduco były, jak to już na

[1] Acta Consul. gr. 1587 XII pag. 993

[2] Acta Consul. gr. 1591 XII pag. 1135, gr. 1594 XI pag. 1?8, gr. 1612 p. 309, 306, gr. 1614 p. 683.

→ S. pag 72

[Poznaliśmy wszystkie ~~dzieła~~ zabytki architektoniczne, z któremi ~~według~~ na podstawie archiwalnych zapisków da się połączyć nazwisko Pawła Rzymianina. Pozostaje nam jeszcze tylko kruchta u Ormian (apud Armenos), o której wspomina w testamencie swoim Piotr Barbon, a którą ~~rozpoczęte dzieło~~ po jego śmierci miał (w)kończyć Piotr Rzymianin. Mowa tu wyraźnie o katedrze ormiańskiej i przyległych do niej budowlach – cały ten aglomerat jednakże tyle razy ulegał pożarom i przebudowaniom, że nietylko z pierwotnych jego form ale i z tych części, które powstały jeszcze w XVI w. ~~[illegible]~~ bardzo mało dochować się mogło. Według ~~[illegible]~~ Józefowicza ~~w r. 1630~~ (kościół ten) ~~[illegible]~~ go przerobiono (w r. 1630) ~~[illegible]~~ in modum Romani Ritus[1]; ~~w r. 1712 [illegible]~~ w r. 1723 ~~[illegible]~~ Krzysztof Augustynowicz „dyrektor pierwszy nauk ormiańskich" przestanowił ~~te~~ go w ~~tym~~ (rzymskim) guście, „iż i sklepienie cała podniesione jest i ściana ~~[illegible]~~ wzięta dla przestronniejszego widoku", w r. 1748 zaś jest mi [illegible] [illegible], „takimże sposobem jak na nowo spalony."[2] Trudno z ~~tego~~ tego co nam tylko stąd się zachowało, przypisać cokolwiek ~~[illegible]~~ Pawłowi Rzymianinowi, chyba ~~krużganek~~ [illegible] krużganek od klasztornego podwórza, dziś zamurowany, (ora) [illegible] przybudowany obok absydy, na której odtąd jeszcze ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ szczątki ~~[illegible]~~ trudno, w jakim się lubował ten architekt.

1) Józefowicz X. J. Historia ~~Archiepiscopatus~~ etc. Manuscrypt Bibl. Ossol. Nr. 3194

~~2) Dzieje [illegible] ormiańskich str. [illegible]~~ 447 – 458 2) Barącz Żywoty sławnych Ormian [illegible]

imion mojem przedzeliśmy, choć za życym niedźwiedziu. [1] Lisowym, który w zgoła był jakiś szlachcic Zawadzki, ...[illegible] nazwiska drugiego nie zanotowaliśmy, trzecim był architekt królewski Matteo Castello, który w wtóry lata po śmierci Pawła Rzymianina zgłasza się z dekretem Zygmunta III, nadającym mu zakład po nim jure caduco. Dekret wychwala bardzo zasługi ... i talent tego Castelli — cuius prompta obsequia singularemque in Architectura scientiam optime perspectam habemus [F] — w zgodzie więc ... obu jej zastąpienie ...[illegible] (którymsam) Wawrzyńcem Holandem, wyjmującym ...[illegible] dla nas więcej, ...[illegible] że, jak pisze, „płacił naszła za niebożczyka długi wielki, jako dorabianie kosztów od 1000 zł i dalej, na coraz interesy... Zysk ...[illegible] więcej niż 100 zł.[2] [F]

IIII

O dwóch cechowych mistrzach sztuki murarskiej, których nazwiska łączą się z nazwiskiem Pawła Rzymianina w historii budowy cerkwi wołoskiej i kościoła Bernardynów, t. j. o Wojciechu Kapinosie i Ambrożym Przychylnym, wspomnieliśmy już zdaniem, zaliczając ich do rzędu raczej pospolitych praktyków i rzemieślników, aniżeli do budowniczych w wyższym pojęciu tego słowa. Rzecz, jako wspomnieliśmy już, zapomnianych dziś nam ...[illegible] budowach, tem tylko tłumaczyć należy, że Kapinos był teściem Pawła Rzymianina, a Ambroży bardzo mało znanym pozostaje i jest wspomniany z wymienionych wypadkach, ...[illegible] murarzem. Wojciech Kapinos figuruje po raz pierwszy w aktach miejskich jako przyjmujący jus civile w r. 1585 Al. (Był też synem lwowskiego budowniczego Italiana, który lub go wymienia tutaj ...) bertus Murator filius olim Trombacz muratoris [1]) W roku 1586 jest już architektem, a odtąd oprócz jednej wzmianki, że u dr. Pawła Kampiana wykonał mały robotę (stubam muro extruebat), nie spotykamy żadnego śladu, aby dał jakie dowody swojej architektonicznej wiedzy. W r. 1610 już nie żyje.

[Daleko znaczniejsze stanowisko zajmuje Ambroży Przychylny. W r. 1592 przyjmuje prawo miejskie jako Ambrosius Simonis Murator Italus oriundus [2]), a w r. 1594 pisze, kiedy t. j. ... lat od wydania aktu metryki, z której dowiadujemy się, że pochodził z Engadyny w kantonie Gryzońskim, z Val Tellina.[3]) Nazywał się właściwie Vabrane (om Ambrosius) ...[illegible], jak wiemy z listu jego ...[illegible], większego

---

1) Cf. Władysław Łoziński, Patrycyat etc. str. 183

2) Acta Consul. XXX za r. 1622 f. 485, 513, 551, 594.

[F] [Z najstarszego cechu lwowskiego budowniczego, który zamyka Paweł Rzymianin, nie zostało nam jeden gmach świecki z cechą publiczną ~~mieszczańskich świątyń i domów~~, których stanowi najstarsze pozycje z ... świątyń do pozostałych domów mieszczańskich. Ratusz był w ... zbudowany ~~trzeci~~ (w ...) ... o ... Zamku wiemy tylko tyle, co zapisuje pod r. 1573 Zimorowicz, a mianowicie, że Andrzej Bazy na miejscu ... wznosił mury ceglane i że cały gmach ozdobił attykami ornamentalnymi, ~~z ...~~ ... (cantharis aeneis ... in omnibus); o architekturze Wysokiego Zamku, który zaczęto w r. 1562 według ... Andrzeja Odrowąża ... kaplica i ... apartamenta królewskie (cancellaria regia splendida [3]) nie ... dziś powiedzieć już nic da — ... budowami ...-wojskowej natury bez żadnej architektonicznej ... , a z Arsenału Rzeczypospolitej, ~~...~~ do dziś dnia ... (na ...) ... zostaje jest ... portal (Fig.) ~~...~~, ... ~~...~~ z ... Piotra Grodzickiego, który ... (zbitki) ... ~~...~~ ... Grodzicki ... (By...) ... lat ... portalu ... (...) ... w Wiedniu ...]

3) Zimorowicz Codex Archivalis str. 52, 53.

2) Liber Electionum 115 fasc. 1079 [miejskich ... wysłanie ... ... ratuszowego, gdzie ... jako ... zostało.]

[F] ... bardzo (energiczny) ~~...~~ (barzi) ~~...~~, z ... (... na ... barokowych) ... luk ... tylko ... tym i ciężko, jakby ... ... obramieniem.

6 ... ... ~~...~~ (oryginalnych) ...ische Ducrkens

2) Liber Electionum fasc. 1079 pag. 220.

3) Tamże pag. 228.

do akt miejskich, który nazywa go lapicida seu lapidarius peritissimus[1]). Występuje on wtedy, otrzymawszy przydomek „Przychylny", i odtąd już tak a nie inaczej występuje we wszystkich aktach urzędowych i sądowych. Będąc energicznym i zręcznym, figuruje bardzo często w zapiskach archiwalnych, kupuje i sprzedaje domy, procesuje się o długie sumy, ściąga towarzyszów murarskich, którzy nie dotrzymali mu umowy, zapisuje wszystko cechmistrzowi, wyrzeka się ich. Że za robotami, które wykonywał przy budowie cerkwi wołoskiej i klasztoru Bernardyńskiego, najznakomitsze zapewne były te, których podjął się on w budowach swego protektora dla miasta Żółkwi a także w Starem Siole, gdzie niewątpliwie był wzniesiony około budowy zamku, wzniesionego przez ks. Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego. Wynika to z inwentarza, który według obowiązującego we Lwowie prawa spadkowego robił w r. 1610, po śmierci swej pierwszej żony, zmarłej w tym czasie, a w którym powiada: „Zarobiłem rzeczy murarskiej z Jmci Panem Krakowskim w Starem Siole i z Jmci Panem Wojewodą Kijowskim (Stanisławem Żółkiewskim) w Żółkwi, na które wydałem mnogo w groszu (t. j. w kamieniach, towarach), tych trudno mam wiedzieć, gdyż ledwie teraz mogę podliczyć tym, a się z JchMościami zjednało"[2]). [Najstarszym pomnikiem, jaki zostawił po sobie Ambroży Przychylny we Lwowie, jest zakład św. Łazarza, świątynia dokończona, która dotąd istnieje. Bezdzietny, gdy i z powtórnego małżeństwa rodzimych krewniaków nie doczekał się spadkobierców, cały swój majątek przeznaczył na budowę kościoła i zakładu św. Łazarza. Już w r. 1621 robił raz pierwszy zeznanie przed urzędem miejskim, w którym polecił wszystkie dały wszystkie dobra ruchome i zostawał na kamienicy na ulicy Zarwanickiej, zapisuje na budowniczego kościoła i szpitala św. Łazarza, który go będzie murował, z tej kwoty, aby wznoszący budowlę dozór wyjątkowy i staranie swoje żadne miał, jakoby materiał i cegła, wapno i kamień, do murowania należący, jako [illegible] i zaprawy, t. j. wszystkie rzeczy, około ściany Jana Chrzciciela i przez żony, gdy się swoje drogie dobra przedaje, gotowe i złożone były." Budowniczego wymienić tedy zastrzega.[3]) Po tej pierwszej ordynacji żył Ambroży Przychylny jeszcze lat 20, a w tym czasie trzy razy zmieniał swój testament, za każdym razem zatwierdzał i wyjaśniał swój zapis na kościół i szpital, których budowę ukończono zaczęto się dopiero około 1635, gdyż w testa-

1) Acta Consul. z r. 1616 pag. 818–819.

2) Acta Consul. z r. 1610 pag. 731.

3) Acta Consul. z r. 1621 XXIX, pag. 1157

z tego roku, w lecie, w ~~którym~~ rozpoczynano się budo-
wać kościoła (in ecclesia aedificari coepta St. Lazari). Cztery
lata przedtem wiadomo, że Ambroży budowniczym kościoła Świętego
Jakóba [illegible]. Budowę zdaje się sam rozpoczął, bo w testamencie
(drugim z kolei) czytamy: „Zapłata ode mnie p. Ambrożego, że uczynił
i oddał na [illegible] miejsce za budowniczego do szpitalnego św. Łaza-
rza tak kościoła jako i szpitala p. Jakóba Bonina, któremu
za to przyznaje w testamencie pół kamienicy [illegible].[2] Ambroży po-
szedł jednak i Boniego, [illegible] i ostatnim testa-
mentem z r. 1640 ~~przyznaje na [illegible]~~ powierza dalszą budowę Marcinowi Godnemu[3]
Kwartał spadkowy nie zawiera szczegółów, któreby pozwoliły wnosić
o wyższym stopniu inteligencji i wykształcenia testatora.
Inwentarz to dość skromny; najdroższymi jego przyborami są
„księgi w wolno oprawne,” dalej książki do mierzenia jedna włoska a
dwie polskie; papieru i ksiąg [illegible]. Jeszcze z tego inwentarza
wspomniany z r. 1610 dowiadujemy się, że miał „w książkach do
zamieszkania [illegible] tak wspólnych z p. Adamem Pokorą
jako i osobnych więcej za zł 12.” Ambroży zbudował sobie dom,
który utrzymał się aż do naszych czasów. Jest to dwupiętrowy dom
na ulicy Ormiańskiej l. 34, z [illegible] facjatą, w której
widzieć główne wejście kamienne obramienie na [illegible] oknach
parteru (i ~~portalu~~ takiejże obramienie portalu, wreszcie ~~tamże~~ w środku sklepienie
w postaci [illegible]. Jedyna to [illegible] próba zabytku
architektonicznego Ambrożego. (Brat) Adam Pokora, wspomniany w
testamencie Ambrożego, był jego [illegible], a także wspólnikiem we
wszystkich [illegible] na ulicy Ormiańskiej także
[illegible] tego Adama, którego nazwisko Pokora jest tylko
[illegible]. Wzmianka [illegible]
[illegible] po raz pierwszy, kiedy przyjmuje prawo miejskie
w r. 1591, jako Adam de Larto Italus Murator dictus
Pokora de Burmio (t. j. Bormio, w dzisiejszym lombardzkim
dystrykcie Sondrio[4]). O [illegible] jego wiemy z
bardzo częstych transakcyj o kupno lub sprzedaż rozmaitych re-
alności (w r. 1591, 1595, 1599, 1616, 1618), o wykształceniu
[illegible] się nie da. Z testamentu jego wnosić
[illegible], że [illegible], a tak samo z [illegible]

1) Liber Testamentorum VII pag. 558

2) Ibidem pag. 270.

3) Ibidem pag. 977.

4) [illegible] Civitatum fascyk. 1070, pag. 212.

dał synom, z których trzej jeden został budowniczym (Jan Pokorowic), trzej zaś poświęcili się stanowi duchownemu. Jeden z nich, Adam, uczniem Akademii Krakowskiej został kapłanem świeckim a następnie Karmelitą [illegible] imieniem Fabian,
wnuk zostawiwszy
i „z prawdziwie starszych" jak się wyraża ojciec w testamencie po, stary będąc w ekspedycyi wojennej z Jaś. p. hetmanem i [illegible] synem Koniecpolskim na Cecorę, na wojnie zbeinieniu dany ludzkich w nieprzyjaciela kraju iv. w r. 1620 zginął. Na (budowę) kościoła OO. Karmelitów zapisał Adam de Larto 900 zł, sumę na owe czasy bardzo znaczną.[1] [Do całego liczenia szeregu architektów włoskich, których wymienił (we Lwowie) przypada na sam koniec XVI i na pierwsze dziesięciolecie XVII wieku, przybyły nam same tylko nazwiska, z których (z nich) wyszczególnimy tylko takie, które częściej spotykają się w aktach miejskich z całej grupy Lugańczyków, których pod nazwiskiem Castello (Castillo) lub Castelli spotyka się rozmaicie w Polsce, znajdujemy we Lwowie oprócz wymienionego już Piotra Castello także) w pierwszych latach XVII w. Zacharyasza Castello de Zaccaria de Lugano.[2] Jest on bliskim krewnym Tomasza Castelli, który jest stojąc jest budowniczym ks. Ostrogskich a także Księciem Jan. Trevano, któremu akta lwowskie dają tytuł: Nobilis Serenissimi Regis Poloniae Sigismundi III Architectus.[3] Spotyka się ten Zacharyasz we Lwowie już w r. 1593 a nosi przezwisko Sprawny. Caspar de Casparino (1597), Christophorus Ruthpalli (1606), Jan Lipowa Italus Muratus (1601) syn zmarłego we Lwowie Franciszka i ~~[illegible]~~ Szymon Szpara także Włoch, Piotr Caracci (Karaś) (1605), Dominik Sol de Vetelis (t.j. z Val Tellino) (1608), Wilhelm Fley także Flex (i Fleyt) Italus Muratus ~~ex~~ ex Civitate Sent[4] in provincia Grisonum (1616, Mikołaj Silvestro z Bormio Val Tellino, ożeniony z córką Adama de Larto, Pokory) (1628), Jakób Boni ~~także de Ponte~~[5] znany nam już z testamentu Ambrożego Przychylnego — więcej nie przewijają się przez akta żadne nazwiska, mi o nie nie da się powiedzieć w ich talencie lub wykształceniu. O jednym tylko, którego zostawiliśmy na ostatek, a mianowicie Jakóbie Madlaina (z ~~[illegible]~~ [illegible] Fiz Madlain w kantonie gryzońskim) dowiadujemy się ze wzmianek archiwalnych, że (Szymona) budował w Stryju (1599)[5], w Żółkwi (1606–1610)[6] zapewne przy wielkich budowach [illegible] Zamoyskiego i [illegible], [illegible] Potockiego, a mianowicie przy farze i [illegible] Ko-

1) Acta Consul. [illegible] 1623 XXI pag. 704.

2) Acta Consul. pag. 1622 p. 1401.

3) Acta Consul. pag. 1631 pag. 935.

4) Wawrzyniec „Senes", architekt zamku Krzyżtopor, którego nazwisko i pochodzenie wydały się nieznane p. Stanisławowi Tomkowiczowi (Ob. Krzyżtopór, twierdza magnacka w XVII wieku w Sprawozd. Komisyi do badania historyi sztuki V. 211) był (niewątpliwie) wspólnikiem tego Fleya, a czytany przez p. Tomkowicza zapisek: Laurentius Semereto de Santo, czytać należy: Laurentius de Muretto de Sent. Muretto nazwa rodowa w gryzońskich Alpach, Sent miejscowość w jej pobliżu.

5) Acta Consul. pag. 1599 p. 303

6) Acta Consul. pag. 1606 XXI [illegible]

mieszczańskim, w Bazarze (1615)[1], a jeszcze przedtem w Nadbrzeżu, (niegdyś Brodów) gdzie budował dla Jerzego Stanisławskiego (certa murata aedificia erigenda adversat), może ten sam zamek obronny, z którego odtąd zachowała się tylko jedna[1]) (Ustęp z [illegible] Lwowskiego [illegible] z Bazaru) (udaje się do urzędu radzieckiego z prośbą o odłożenie terminu dla wyjścia, bo ma wielki kontrakt i różne zajęcia z strony roboty przez Jakóba Madlaina. Deputowani zaś sądu Andrzej Nieczyski i Wilhelm Flag (do oszacowania dyfferencyi z strony roboty i wszelkiej struktury owej przez Madlaina [illegible] Lwowskim w [illegible] jego [illegible][2]) [illegible] i [illegible] wszystkie obligacyi, oznaczają roboty Madlainy na 3200 zł.[2])

[Czytelnik niewątpliwie zauważył, że wśród tylu budowniczych, przyszłych przez nas z lat ostatnich XVI a pierwszych dziesiątek lat XVII wieku, nie znajduje się ani jeden Niemiec. Są to sami Włosi z domieszką Polaków. Jedynie jest około r. 1600 zaczyna przybywać do Lwowa Niemcy, ale zawsze obok Włochów, a większość [illegible] wolny wziął ich w obronę przed [illegible] opłatami, które na nich na[illegible] składają [illegible] i mistrzowie cechu.[3]) Że się pewne [illegible] ta niechęć między obu Włochami tutaj i Niemcami (Italos et Germanos). Nie się to przeciw mistrzom, ale [illegible], i żadnego też mistrza z pośród [illegible] do stanowiska architekty nie spotykamy między tymi Niemcami. Wyjątek stanowi tylko Andrzej Bemer, Wrocławczyk, który w r. 1592 przyjmuje prawo miejskie[4]), i odtąd [illegible] przez czas jakiś znaczniejszą czynność w Lwowie i po za Lwowem. Bemer jest w rzeczywistości jest architektem. Był to, jak [illegible], [illegible], kamieniarz i rzeźbiarz. Szlachta Stanisław i Marcin Bybłowscy [illegible] go w r. 1596 z [illegible] kaplicę alabastrową w [illegible], który dziedziczą [illegible], a przy tej sposobności [illegible], że pewną część [illegible] Bemer ozdobić rzeźbionymi [illegible] (imaginibus sculptis[5]) W r. 1621 [illegible] się Bemer [illegible] pewnego [illegible] Mikołajowi Kiszce z Ciechanowca, wojewodzie derpskiemu, ołtarz z kamienia mistrzowsko według [illegible] kamiennego wyrzeźbić (altare lapideum affabre sculptum iuxta formam delineatam iuxta contractum intercisae). Za ten ołtarz otrzymał był Bemer [illegible] honoraryum, niewiadomo jakie, jeśli go [illegible] obejrzenie ołtarza i [illegible], będzie [illegible] jednak [illegible] w

1) Acta Consul. gr. 1605 XX pag. 1201.

2) Acta Consul. gr. 1619 XXVIII pag. 59.

3) Acta Consul. XVIII gr. 1600 p. 1062

4) Liber Civium, [illegible] 1070.

5) Acta Consul. gr. 1596 XVI. pag. 975.

(a)

do karty 47

[Jak przy [illegible] wszędzie w innych miastach, których [illegible]
tą całą grupę włoskich architektów zindywidualizować do pewnego stop-
nia mniej więcej przy ~~[illegible]~~ przyznaniu którymś z tych nazwisk
z którymi z zachowanych dotąd w naszym mieście zabytków budownictwa
XVI lub XVII wieku. Do [illegible] całej grupy nazwisk pozostanie więc równie
tylko więcej grupą zabytków architektonicznych w wzajemnej relacji jedynie
chronologicznej, w stosunku tylko współczesności. Wystarczy to w pewnej mierze,
mniej więcej do charakterystyki wiedzy i talentu tej całej kolonii włoskiej
zalegającej na polu architektury świeckiej, na której pozostawiły nam
tylko ~~[illegible]~~ z zabytkami swe imiona. O dwóch tylko z XVI w. znamienitszych
my wiadomości, kto je mógł budować, i o tych mówiliśmy już wyżej.
Są to domy rodziny Korniakta i Anczowskiego, z których pierwszy
przeprowadził Piotr Barbon, drugi Krasowskim. Zachowało się
przecież jeszcze kilka domów pośród przebudowań z tego czasu, którym [illegible]
się być przedtem wszystkim [illegible] w przeciwieństwie do tego stopnia ~~[illegible]~~ zmiany,
że mogą jeszcze służyć za dokument przeszłości. [Do niedawnych jeszcze czasów
domów takich było stosunkowo bardzo dużo, znacznie więcej, niż w jakim-
kolwiek innym mieście – dotrwały one tylko w pewnej swojej postaci naj-
starożytniejsze domy w Krakowie, Warszawie i Poznaniu. Dopiero w ostatnich
dwudziestu latach zaczęły one jeden po drugim znikać, ustępując miejsca jak nowo-
czesnym, albo ulegały przebudowaniom i restauracjom, które doszczętnie
zatarły najbardziej charakterystyczne cechy ich pierwotnej postaci. Przyczy-
niły się do tego wandalizmu najbardziej nowe dachy, balkony i sklepy. Przy
nowem pokryciu dachów pominięto najozdobniejsze attyki i szczyty, balkony
zatarły cały charakter fasad (np. w domu Gutteterowskim i Korniakt-
owskim), sklepy przyczyniły się ~~[illegible]~~ do zniszczenia bram, artystyczne portali i pierwotnej
części ozdobnej dekoracji. Z liczniejszej grupy starożytnych domów, które niegdyś
nadawały tyle oryginalności i powagi – historycznej malowniczości,
fizjognomii ~~[illegible]~~ ul. Rynkowi, ulicy Ruskiej, Halickiej, Ormiańskiej, Krakowskiej,
pozostało ~~tylko~~ zaledwie kilka, a w samym już tylko rynku. [Pod względem
ogólnego układu i założenia podzielić by można te starożytne przy ulicach zbudowane domy
na dwie grupy: pałacowe i t. zw. szczytowe. Do pierwszej należą domy o
szerokich frontach zawierających liczby okien, do drugiej wszystkie trzy-
okienne, które dotyczą szczytów szczytowych, że rozpościerały się tylko ~~[illegible]~~
jednostką gruntowej i podatkowej t. zw. szczytu. Z pałacowych domów utrzymał się tylko
jeden w jako tako zachowanej pierwotnej swej postaci, t. j. dom Korniakta,
z innych szczytowych wszakże żaden nie zachował najmniejszego śladu,
czym był pierwotnie, a wiemy, że było niemało ~~[illegible]~~ podobnych
tego czasu, np. dom Jerzego Gutetera Krakowianina, ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] numer 18 w rynku, budowany w stylu [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] w r. 155[illegible] od kamiennych [illegible], o [illegible]

(5) 51

cione) jako gmach wszystkim, zbudowany ku świetności i ozdobie całego miasta (~~pro~~ magno sumptu et impendio pro splendore et ornamento urbis exstructum[1]). Takiemu niedaje nam już żadnego wyobrażenia [illegible] dwa inne, między środkiem [illegible] domy położone w stronę; [illegible] [illegible] i [illegible] jak one dotąd [illegible] najpiękniejszy [illegible] [illegible] dwa [illegible] [illegible] na dwa [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] naszych [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (fig. [illegible]) o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Krakowem i [illegible] [illegible] [illegible] który [illegible] swego [illegible] do (Jana) Mateczego z [illegible] nad portalem, w [illegible] [illegible] [illegible] wysoko, a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Boguszowskiego (i innych) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (fig. [illegible]) i dom [illegible] naszego Bandinellego (fig. 35) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Florencji — nie było tu ani jednego architekta, który [illegible] [illegible] z Florencji, i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Jest to już rzadko bardzo [illegible] [illegible] tak jak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Jest to [illegible] styl [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ale w [illegible] [illegible] na [illegible] fasetach i brylantowych [illegible]; [illegible] Angers, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rozety — jest to [illegible] [illegible]: restituta in pristinum [illegible][2] z [illegible] [illegible] [illegible] był [illegible] dziś już nie [illegible] [illegible] [illegible], który swego czasu [illegible] [illegible] (fig. 33) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dom [illegible] [illegible] pod nr. 28, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Zygmunta III, dr. Stanisława Dybowskiego (fig. [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] i adaptacyjach, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] swego czasu, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], wszystkie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na domu Bandinellego (fig. 38), [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nad parterem i pierwszym piętrem) [illegible] (Wszystkich form[illegible]

[1] Acta consul. pr. 1503 pag. 1645.

[2] o domu [illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] przypomina zbyt domów gotyckich wielkie podobieństwo, często nawet zupełną identyczność. Widzimy to w dotyczącej fasad a głównie okien, w których [illegible], w których [illegible] itd., a podobieństwo takie nasuwa się do wytłumaczenia drzwi architektów. Jeśli nawet się dowiedzieć, że dom Bandinellego i dom Sylla powstały według planów jednego i tego samego architekta, tylko mają w sobie identycznych szczegółów niemal identycznej artykulacji fasad, to przypuszczenie tego samego nie wyjaśnia o domach Massarego, Dybrowickiego i innych, [illegible] jest tylko pokrewieństwo form, [illegible] typu lokalnym. Uwagi godną jest rzeczą, że pewne formy dekoracyjne, np. barwne, które musiały być nowością we Lwowie, bo nie tak dawno powstały były w Italii, [illegible] we Włoszech, powtarzają się bardzo często na domach, gdzie indziej [illegible] nieznanych. I tak np. owe [illegible] okien, o których [illegible] występuje w Krynicy [7], wystąpiło [illegible] stały motyw dekoracyjny, który zastąpił naroży trójkątne lub łukowate; widzimy go na domu Massarego, nad oknami drugiego piętra domu Dybrowickiego, a także pod nadokiennymi gzymsami domów Bandinellego i Piruzzego. Attyki i portale stanowiły główną ozdobę domów lwowskich. Z attyk dochowała się nam tylko jedna z XVI w., na domu Anczowskiego, portalów dotrwało kilka, a ozdobniejszych form a niekiedy i bogactwem szczegółów świadczą o [illegible] artystycznych [illegible] tych, którzy je stawiali, [illegible] zamiłowania piękna i o [illegible], które je bardzo [illegible] niekiedy kształtem zamawiali. W tych szczegółach, [illegible] bardzo ograniczonego miejsca [illegible] drugich portalów [illegible] — [illegible] zamiar uwydatnienia nie tylko stanu pana, ale [illegible] i całego miasta. [illegible] charakterystyczne, że jeden z [illegible] mistrzów, [illegible] stanowią „forta" to jest portal, który kandydat musiał [illegible] w modelu z [illegible]. Kilka takich wspaniałych portalów [illegible] nie wymienić: [illegible] najpiękniejszy [illegible] portal domu [illegible] niepospolitej kompozycji i bardzo bogatego [illegible], ale [illegible] form, [illegible] ornament roślinny, [illegible] na [illegible] pilastrach tego portalu [illegible] Hamandyki [2]. [illegible] portalów [illegible] portal w domu [illegible] Dybrowickiego i w domu Anczowskiego [illegible]

I Villa di Papa Giulio.

[2] [illegible] Kartusze [illegible] [illegible] [illegible] Fr. L. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Boimów nr 34, ten drugi użyty w ciosowe obramienie, (którego [illegible] i jeśli [illegible]) tak nie harmonizują z całe [illegible] tego samego [illegible] typu, jaki się spotyka często w starożytnych [illegible] Kandlerach [illegible] Benedyktynów. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (fig. 49, 50) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] architektonicznej i rzeźbiarskiej. Takie były [illegible] domu [illegible] 4 i [illegible] na ulicy ruskiej i dom [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Do [illegible] renesansowych dekoracji architektonicznych [illegible] [illegible] w drugim z wymienionych domów, [illegible] XVII [illegible] [illegible] (fig. [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wykonane są [illegible] [illegible] w podwórzu [illegible] wymienionych domów, jak np. [illegible] [illegible] [illegible] (fig. [illegible]), [illegible] [illegible] (fig. 46) i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w podwórzu domu [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] d'Italia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Stancel-Sylwestrim na ulicy Gro-dzkiej. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (nr 4) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (na ulicy Boimów 34) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Wszystkie te [illegible] [illegible] — ostatnie, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z domu Stancla [illegible] [illegible] (fig. 49–51) [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (fig. 48)

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (Kerbschnitt) [illegible].[7]

7) [illegible] [illegible] Justus, Das Hamen[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na str. 688.

~~[illegible]~~ i artystycznym wnętrzu. Co przedewszystkiem uderza w każ-
dej ~~tej~~ bogatej kamienicy, to obfitość rzeźb w kamieniu. Obramo-
wanie drzwi, okien i wnęk, obicie były zwykle rzeźbionymi ornamenta-
mi — bogata [illegible] dekoracja fasady [illegible] była
~~[illegible]~~ rzeźba we Lwowie. W typowych ~~tych~~ trój- [illegible]
mieszczańskich, front składał się na każdym [illegible]
[illegible] i [illegible]. [illegible], jak parter ~~był~~ [illegible],
[illegible], a okna jej [illegible] ~~[illegible]~~ zazwyczaj [illegible]
[illegible], [illegible] t. zw. międzyokien, w którego [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ dla siebie, coś na wzór
tego, czem jest t. zw. établissement w [illegible] salonach. ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] to z [illegible] ("Jesáis") w francuskich [illegible] ~~[illegible]~~,
~~[illegible]~~ najpiękniejszy umieszczano [illegible] ozdobny, która służyła za [illegible]. [illegible]
[illegible] zawsze na rzeźbionej dekoracji takich okien i międzyokien —
a kilka zachowanych [illegible] które dziś nam mogą [illegible], jak bogato
i wspaniale były rzeźbione. [illegible] najpiękniejszych [illegible] międzyokien w domu
pod l. 20 w Rynku, obficie ~~[illegible]~~ nadobnym i ~~[illegible]~~ ozdobnie stylizowanym ornamentem roślin-
nym (fig. [illegible]), ~~[illegible]~~ do bardzo charakterystycznych dla Lwowa, a [illegible] już
ornamentowanych ~~[illegible]~~ [illegible] w domu pod l. 10 na ulicy Ruskiej, ~~[illegible]~~
[illegible] dekoracja składa się z ~~[illegible]~~, [illegible] podłużnych [illegible]
~~[illegible]~~ i [illegible], które były typowym motywem w ornamentyce lokalnej
(fig. 5?). Dom [illegible], tak bogato [illegible] rzeźbą przede
[illegible] — ~~Do dekoracji rzeźbionej międzyokien~~
~~[illegible]~~ [illegible] w ciężkiej stylizacji, [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ bogato modelowanych [illegible] (fig. [illegible]) Dekoracji
[illegible] rzeźbione [illegible] i [illegible] drzwi [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible], jak np. w domu ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] Dybowskiego (fig. 5?) [illegible]
[illegible] ornamentowanym
lub
[illegible], w domu [illegible] (fig. [illegible]) [illegible]
[illegible] en bossage [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~
[illegible]. [illegible] to ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~

kowie 100 zł.[1]) Ołtarz ten przeznaczony był do Fary w Po-
ziemie Czerniowskim a prawdopodobnie miał ozdobić kościół Bernar-
dynów, fundowany tam przez Kiszków. Dowiadujemy się z dalszego
zapisku, że ołtarz miał pierwotnie wykonać Marcin Fiola, rzeźbiarz i
mieszczanin z Krosna.[2]) [illegible] Bemer, jeżeli sam nie rzeźbił, to
Fiola, wiadomo, czy tylko dla ustawienia ołtarza, czy też dla
dalszych także robót.[3]) [illegible] Lwów wspomniany jest Bemer
zbudowaniem wieży na ratuszu, która już zginęła staraniem
ówczesnego burmistrza i rajcy dr. Marcina Kampiana, a znany nam
jest tylko z niedokładnych rysunków i sztychów kamiennych o-
krasków. W roku 1621 urząd radziecki stanowi,[4]) że zawezwał na
zwalenie pożarne około miasta przez Andrzeja Bemera, a z dalsze-
go zapisu, że tenże architekt wybudował wieżę ratuszową ex arte
sua, miasto uwalnia go raz na zawsze od pewnego obowiązku
straży ~~[illegible]~~ miejskiej (t.j. straży ~~[illegible]~~ przy basztach i bra-
mach). Oprócz wieży ratuszowej Bemer, zdaje się, nie wykonał żadnej
znaczniejszej roboty, a wzmianka o żadnej wieżycy — wzniesionej
[illegible] kaplicy Wolfowiczów w katedrze,[5]) tylko raczej tem,
co we Lwowie w owym czasie w języku cechowym nazywało się trunka-
lem, t.j. dobudówką na piwo. W r. 1629 Bemer już nie żyje,
jak się o tem dowiadujemy z dekretu miejskiego, który dla jego żony
dawnego zalecha
~~[illegible]~~ [illegible] od ~~[illegible]~~ pozostawionego przez Domu. Z pod-
mniejszych osobnej wymienić przedewszystkiem [illegible] w [illegible] Jo-
zefa Raistin, któremu akta[6]) dają tytuł Sacrae
Regiae Maiestatis Murator et Architectus in Arce
Grodnensi, który wszakże nie mieszkał we Lwowie, lecz
w Grodnie, skąd przyjeżdżał tylko ~~dla~~ po wspólników; [illegible]
berta Kiecana, raczej rzeźbiarza niż budowniczego, którego
jedyną zasługą wspomnieć należy, że z pod jego dłoni wychodziły
owe ormiańskie nagrobkowe płyty, któremi do dziś dnia
wybrukowana jest wszędzie posadzka katedry ormiańskiej,[7]) a
Marii Magdaleny wieżę;
który wznosił także przy budowie kościoła (OO. Dominikanów,
gdzie, jak się wyraża w testamencie, nie zrobił wiele co robić
miał;" i Stefana Tiamana, ormianina z rodu pochodzącego
z imieniem Adama de Larto czyli Bokor, który to Tia-
manus, nazywany w aktach Hungarus Murator,[8]) wystawa

1) Acta Consul. zr. 1621 XXIX pag. 184.

2) Ibidem, pag. 606

3) Acta Consul. zr. 1621 pag. 610.

4) Ibidem, pag. 610.

5) Ibidem p. 630.

6) Acta Consul. zr. 1584 XIII, pag. 284.

7) Liber Testamentorum VI. 855, 897.

8) Acta Consul. zr 1640, k. 467

w r. 1662 przez Andrzeja Buga mieszczanina czerwo-
nogrodzkiego (Graecus, civis Czervonogrodensis) o sumę 260
zł za zmurowanie cerkwi ruskiej w Mukarowie, na co po-
zwany Bug odpiera, że nie on ma płacić za cerkiew, ale woje-
woda podolski Konstanty jako właściwy fundator;[1]) a w [illegible]
[illegible] Alberta Szczęsnego Kopinowskiego, syna Wojciecha
Kopinusa a synowca Pawła Rzymianina, który budował
w r. 1628)
[illegible] przed bramą halicką dla całego sła-
wnego i królewskiego[2]), a którego w r. 1640 król Władysław IV,
jako „architekta i geometrę" (dla przysłużenia się) zwalnia urzędowi miejskiemu uwol-
nić od prac nad zmianami murów obronnych przedmieścia
halickiego.[3]) Zachowany na tem listy królewskich Lwowskich XVI i XVII w. [illegible]
kilkanaście [illegible] do nich należy [illegible] na podstawie zacze-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
mamy najmniejszej wskazówki, aby ci ludzie stali wyżej w
swej sztuce a raczej w swym rzemiośle, niżeli współcześni wój-
stwie malarzy. Żadna też księga cechu lwowskiego, malarskiego i szta-
[illegible]", która utwierdza nas w tem podejrzeniu. Są to tylko
fragmentaryczne i bezładne zapiski, sięgające 1582 roku. W
„regestrze mistrzów różnych" zapisany wprawdzie i takich
(od r. 1584)
ludzi, jak Paweł Rzymianin, który przedtem był bodaj na
[illegible], musiał należeć do cechu (chociaż tylko) dla uchronienia się
[illegible] zbliżonymi twórczymi rzemiosła malarskiego. Kto,
zaś zastanowić, ale z wszystkich przepisów, jakich dostarcza
ta księga, wyciąga wniosek wyjątkowo, że stopień przeciętny
wiedzy zawodowej i inteligencji w ogóle w tej „uczonej korporacji"
był bardzo skromny.[4]) Świadczy o tem przedewszystkiem miara
wymagań, jakie uczniowi było trzeba zadać, aby został mistrzem,
czyli t. zw. „odprawiane sztuki" (Meisterstück). Ponieważ do cechu
należeli nietylko malarze ale i szklarze, więc sztuki były także różne,
itd. Kto chciał zostać mistrzem [illegible] malarskim, „odprawiał
sztukę", jak np., pan Jakób de Ponte w r. 1621, tak „rysowany, jak
i z drzewa, wyrzezał lunety, butelki, talerze i salbaty, za czem
był przyjęty do [illegible]," lub jak Bartosz Pawlus (1640) ry-
sował [illegible] medalion do Jchmości panów Radziec oprawny
i z drzewa [illegible]." Niektóry przystąpił na daleko
skromniejszem zadaniu, a niektóry i najskromniejszem poddać

1) Acta Consul. zr. 1662 pag. 178, 179.

2) Acta Consul. zr. 1628 XXXVI p. 637.

3) Acta Consul. zr. 1640 pag. 243.

4) Niemieckie meisterstück w tym samym czasie był też [illegible] tradycyjny, [illegible] ~~obligowany~~, [illegible] itp. To [illegible] [illegible] przy [illegible] przy zachowaniu dawnych form cechowych (zawsze) podniesione [illegible]; kto chciał zostać mistrzem budowniczym musiał wyprawić plan na ratusz, na pałac „u [illegible]" itp. (Gurlitt C.) Cf. (Gurlitt C. [illegible] Steinmetzordnungen w Repertorium für Kunstgeschichte 1892 str. 332.)

nie umieli; a mimo to przyjmowano ich do cechu jako mi-
strzów, chociaż, jak to przyznać należy, pod pewnemi uprzedzającemi
warunkami i nie bez pisanego rewersu, (w którym) przyrzekali, że ka-
żdy przyznawał się do własnego niedołęstwa. Jan Drożyk oś-
wiadcza w r. 1645, że „dwa dni zabawiał się robieniem sztuk, a
iż rozum mój tego nie może znieść i temu wydołać, musiałem się do tej
samej roboty i śmiałości pożyczyć na takie mistrzowskie i tak go dru-
gi zrobił, abym tylko przysądzony nie był i oddzielony od społeczności, wy-
żej [illegible] publicznie deklaruję, iż nigdy się podejmować żadnych robót
w wszystkich obcych miejscach bez wiadomości i pozwolenia panów
mistrzów, a to aby [illegible] cechowi nie zrobił etc." Opis tej de-
klaracyi nawet Drożyk [illegible] jego cechowi [illegible] i ofiarować na
obraz miasta [illegible] kamieni sztuk, rzeczy [illegible] niemie-
[illegible] sztuk i [illegible] sztuk.[1] [illegible] zatem nie,
że ich [illegible] w cechu [illegible] [illegible] starszych czasów kiedy [illegible]
[illegible] [illegible] nawet [illegible] talentu artysty, a (nawet) [illegible]
[illegible] nie [illegible] się żaden [illegible] architektor, [illegible]
[illegible] marmurowych nad Canal Grande, składali do-
wody swego uzdolnienia na mistrzów, wyrabianiem sztuk ozdobnych.
Sztuki polegały zwykle na zrobieniu modelu portalowego, kolumny
[illegible] a niekiedy i figuralnej rzeźby.[2] Wawrzyniec [illegible], [illegible]
[illegible] po Paulo [illegible], „odprawił w r. 1631 sztu-
ki mistrzowskie, tj. [illegible] [illegible] i wrota i do nich przynależyte
[illegible]"; a Stefan [illegible] (1645) „odprawował sztu-
ki mistrzowskie, tj. zrobił [illegible] na [illegible] cale,
i [illegible] [illegible] Marii Magdaleny nie robił, także i sztamecznej
sztuki nie robił, tylko [illegible] dorica i formy [illegible], a wrota
portał/ [illegible], także iż pół sztuki [illegible], że
[illegible] [illegible].[2] Wobec tak [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] pytanie, czy warto [illegible] z
[illegible] zapomnienia [illegible] ludzi? [illegible] [illegible]
mieć, że [illegible] ich do pomników architektonicznych, które
się [illegible] od [illegible], które są (i będą ozdobami) [illegible] monumental-
nemi, które warto tego, aby doiskać, kto był ich twórcą. [illegible]
mistrz trzeba dodać, że tak [illegible] [illegible] [illegible] się [illegible]
z [illegible] [illegible], kiedy [illegible] się zawsze [illegible] między
[illegible] a sztuką. [illegible] [illegible] [illegible], kiedy [illegible]

[1] Księga cechu murarskiego [illegible] z archiwum Krako-
wskiego [illegible].

[2] Tamże.

tem jeszcze się nie było. Dopóki a nawet jeszcze się nie zaczęła szkolnej, architekci nie wychodzili ze szkół systematycznych, nie przebyli wszystkich faz specyalnego wykształcenia, bez których nie pojmujemy dziś budownictwa. Niemiecka Bauhütte, włoska fabrica, dziedziczna tradycya sztuki, praktyka u mistrza, to była cała politechnika większej części tych architektów, którzy w XV i XVI wieku przybywali do nas z Włoch i Niemiec. Nie trzeba się też łudzić, aby ci Włosi, którzy zbudowali w Polsce wszystko, co było lepszego w XVI wieku, wiedzieli więcej; choć z pewnością umieli więcej. Umieli wszak to, co można z samego ducha czasu i miejsca, z atmosfery, która tak była przejęta sztuką, zamiłowaniem, tradycyami i praktyką tej sztuki — że każdemu wrodzonemu talentowi pozwalała wznieść się po nad poziom rzemiosła i robiła z murarzy architektów. Gdzie nie było tej atmosfery, a nie było jej u nas — tam rzemiosło pozostało rzemiosłem. [Nie trzeba się dalej łudzić, że ci, którzy przybywali do Polski, należeli do najlepszych lub przynajmniej lepszych w swej ojczyźnie. Sądząc z tego, co po nich zostało na ziemi polskiej, przypuszczać można nie bez słuszności, że należeli do zwykłych, do najmierniejszych. Bereccich, Padovanów, Canavesich, Gucciich, było między nimi bardzo mało; a na palcach jednej ręki policzyć ich można. Przeważna większość składała się z ludzi małej wiedzy i małego zasobu oryginalnej twórczości — a było wśród nich wprost i talent, których we własnej ich ojczyźnie nazywano: mazzacani architetti. Ale ci ludzie mieli coś, czego się zawsze nie nabywa dziś na dzisiejszych politechnikach, i czem górują potąd nad bardzo uczonymi, i to właśnie i ogromnie bardzo uczonymi adeptami sztuki budowniczej — oto nie byli architektami a nie inżynierami. Z politowaniem patrzy dziś specyalista na [illegible] ich [illegible], na nieumiejętność w obliczaniu [illegible], nie technicznych, na [illegible] [illegible] — ale to im przyznać trzeba, że posiadali wyraźne uczucie formy i miłość, wrodzony instynkt monumentalny, i ten pierwiastek fantazyi artystycznej, leżący już w naturze, w temperamencie, w fantazyi, pierwiastek dziedziczny i [illegible], który nawet na ulicy, w szczytach budowli musiał się [illegible] odbić się w jakimś szczególe plastyki i dekoracyi, i nadać jej fizyognomię. [W tem leży cały sekret, dla

i Spak jego dom, cyboriuski, Lubomirskiego, Anczewskiego, Biernackiego.

ozego tych kilka domów patrycyuszowskich w rynku, które dochowały się do naszych czasów, ucz. ~~nas~~ w rynku każdego — mają one coś artystycznego, mają wiele harmonii. Ci ludzie, którzy je budowali, nie znali zapewne ~~bez~~ dawnych teoretyków renesansu: Albertego, Serlia, Vignoli, Palladia, ale ~~[illegible]~~ z grubsza i bez[illegible] stosowali (te same zasady) ~~[illegible]~~ architektonicznej geometrycznej i muzycznej ~~[illegible]~~ harmonii i ten sam system w ustosunkowaniu ~~[illegible]~~ murów do tego, co budowali, a z tych samych gzymsów, pilastrów, kamiennych ornamentów, które tylko gdzieniegdzie i tylko wyjątkowo, umieli robić fasady, które sprawdzić nie byłby tem, czem je chciał mieć Alberti: tutta la ~~nec.~~ vaghezza, ale do tej muzyki ich ~~[illegible]~~ chcieli tak, jak ~~[illegible]~~ do ~~[illegible]~~ wielkiego śpiewaka ma się jej śpiew pastuszka z wiejskim zespołem, kiedy obaj jedną i tą samą arię śpiewają. Nie jest to jedno i to samo, ale w jednem jest pewne coś z drugiego.

XV

~~Nie wyrzeźbiłyśmy nigdy, gdybyśmy nie widzieli kilku wiadomości o szczegółach lwowskich z ~~[illegible]~~, które się zajmowały.~~ ~~Bezpośrednio~~ ~~[illegible]~~ ≠ Łacińskich w architekturze, a wiemy, że cech lwowski obejmował obok mistrzów malarskich także snycerzy, szkli mistrzów „kunsztu cytamerskiego". ~~[illegible]~~ Zmałemi wyjątkami wszystkie stare szczyty lwowskiej pracy z początku XVII wieku należą do zakresu budownictwa, że to portale, szczyty, obramienia okienne, ~~[illegible]~~ attyki, kominki i tp. ornamenta. Są ~~[illegible]~~ atoli w Lwowie zabytki architektury, jak np. kaplica Kampianów i kaplica Boimów, w których szczegółach tkwi zgoła nie ~~[illegible]~~ architekt, szczegóły, co na ~~[illegible]~~ stanowisko podrzędnego pomocnika, ~~[illegible]~~ (tak że architekt) (dodający) (kamieniarskiego) tylko) szkicowałe i gdzieś przepuszczał.) ~~O tych pomocnikach architektonicznych mówić tu nie można, bo niewiele wiemy o szczegółach i rzeźbiarzach lwowskich.~~ ≠ ~~Albowiem~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ (odpowiadał za ~~[illegible]~~ materyały) ~~[illegible]~~ w szczegółach ~~[illegible]~~ architektury (zewnętrznej) [illegible] przy restaurowaniu kościołów i przebudowaniach kamienic ≠ ~~wszystkie~~ te szczątki dzieła ocalały i zostały, a mogłoby ich być bardzo dużo ~~[illegible]~~, ale wszystkie zagubiono i przetaczano, jako dotąd przeważnie zatyka się gdzieś w najrozmaitszych domach, na ścianach, w dziedzińcach ~~[illegible]~~ ~~i w bramach~~ ~~[illegible]~~ izdebkach ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~. [Ciężka napiąć, żeby tych imion w aktach archiwum miejskiego, jest ~~tutaj~~ wynalezienie w dziale budownictwa, ~~[illegible]~~ przyczem atoli uwzględnić należy, że niektórych rzeźbiarzy, jak np. Kilian, Andrzeja

≠ ~~[illegible]~~ w przeważnie najszczęśliwszych ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i architektura ~~[illegible]~~ także głowy i rzeźbiarze. Jak gdyby i wszystkie, tak i w architekturze przyjęło się zwyczaj głównej roli w ~~[illegible]~~

± i ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zachowało się ~~wiele~~ nadto wiele ~~nich~~ po jednej z rzeźbiarzy ~~[illegible]~~ w kraju, o których w tym stanowisku w ogóle z rzeczywistem podobieństwem do prawdy da się orzec, że pochodzą z pod dłoni rzeźbiarzy, co we Lwowie stale bawili, nie wiadomych — między niemi ~~[illegible]~~ dzieła niepospolitej wartości artystycznej; jak np. pomnik Ostrogskich w katedrze tarnowskiej, jak ~~[illegible]~~ pomnik Sieniawskich w Brzeżanach.

~~z kamieni ~~[illegible]~~ i alabastru lub marmuru ~~[illegible]~~, z dużemi ~~[illegible]~~ (pas) gzymsów i dość przestronnych ~~[illegible]~~ kaźni~~

Bemera, Wawrzyńca [illegible], Stefana [illegible] (który [illegible] się [illegible] Oświęcim), wymienionych już między budowniczymi; a niektórzy [illegible] z budowniczych niewątpliwie byli także cieślami, nazywani są bowiem ~~muratores et lapicidae~~. [F] Nie uwzględniamy tu wcale właściwych murarzy w Krakowie, którzy nie pracowali nigdy dla architektów, lecz tylko dla [illegible], [illegible], o ile do takiego [illegible] [illegible] [illegible] góry. [Uwagi godnem jest przytem, że [illegible], kiedy w Krakowie między architektami nie ma ani jednego Niemca, między cieślami przeciwnie ani jednego nie spotykamy Włocha. Spotykamy to nie [illegible] się wyjątkiem do [illegible] wypadków, w których Włoch budowniczy był zarazem cieślą, a wtedy [illegible] trafiają się w [illegible] [illegible] architektury [illegible] — ale opiera się tylko na fakcie, że [illegible] [illegible], który wyłącznie specyalnie tej jednej sztuce się poświęcił, [illegible] [illegible] Hermanus Statuarius, występujący po raz pierwszy w aktach miejskich w r. 1566, a nazywany później także Herman Wankut, Van Hutte, Fanhute i Vonhut.[1] Zdaje się, że z tych [illegible] [illegible] [illegible] będzie drugi. Skąd pochodził, z aktów dziś nie wiemy, jakkolwiek bowiem miał prawo obywatelstwa w Krakowie, gdzie kupił realność[2] i stale zamieszkał, jego w roku 1567 wzywa urząd radziecki (termin drugi) przedłożenia t. zw. Literae legitimae (genealogiae), tj. metryki, i świadectwa dostatecznego wykształcenia w sztuce cieślarskiej (eruditionis artificii sufficientis), a to pod grozem utraty prawa miejskiego i wydalenia z cechu.[3] Mimo to nie znajdujemy później nigdzie śladu, aby Van Hutte przedłożył żądane dokumenta — i za jedyną wskazówkę jego pochodzenia [illegible] mamy tylko samo nazwisko, które [illegible] mówi, że był Niderlandczykiem. [Między cieślami [illegible], z których największy [illegible] drobnych i nie [illegible] [illegible], nie dowiadujemy się więcej z akt miejskich, nazwisko to nabiera znaczenia i budzi ciekawość z powodu, iż łączy się z sprawą, która (naturalnie [illegible]) dla [illegible] interesujących [illegible] a więcej przypuszczeń artystycznej natury, a być może, że pójdzie dalej przez tego innego, przyczyni się do wyjaśnienia kwestyi [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] a w dalszej [illegible], kto [illegible],

[F] dalej że [illegible] a może [illegible] dość znaczna część [illegible], ani nie wprowadzona nigdy od [illegible] (do miasta i na krótko), [illegible] dla [illegible] [illegible], ani przyjmowała prawa miejskiego ani się [illegible] do [illegible] cechu, że zatem wiadomości o nich dochowały się (w aktach) tylko z powodu jakiejś [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

[F] [illegible] [illegible] [illegible].

~~a w księdze [illegible] w [illegible] [illegible], t. zw. [illegible] (z r. 1582 [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible]~~

[1] Acta Consul. zr. 1566 VII p. 637

[2] Ibidem.

[3] Acta Consul. zr. 1567 VII pag. 525 [illegible] [illegible] i cieśli [illegible] jego nie było; użyto tylko [illegible], [illegible] w tym wypadku formułki.

Do strony poprzedniej 57.

[illegible] ... tylko [illegible] ... architektury a [illegible] ... to [illegible] ... jest [illegible] ... pod [illegible] ... wieku [illegible] ... [illegible]

~~[illegible]~~

1) [illegible] Deventer, publikowanego w L. Kroeka: Architectur der Niederlanden.

[illegible]

2) [illegible] str. 200 i [illegible] ... [illegible].

czy także nie innych dziś równie zbytecznych na Rusi. Oto w roku 1569 ~~[illegible]~~ Piotr Czarnkowski, starosta [illegible] i bialin[illegible], Wojciech Czarnkowski, starosta [illegible] i kościański; i Stanisław Czarnkowski, bracia rodzeni, egzekutorowie testamentu i ostatniej woli (ś.p. Andrzeja Czarnkowskiego biskupa poznańskiego) ustanowiają przed aktami miejskiemi Stanisława Targowickiego swym pełnomocnikiem na i przeciw (in et contra) Hermanowi Van Hutte, mularzowi lwowskiemu.1) W jakiej sprawie powodzi nie widzimy ten pełnomocnik, dowiadujemy się z ~~[illegible]~~ innego zapisku, w którym Stanisław Żyły i Stanisław Mleczko, mistrzowie mularscy lwowscy, wspólnie z kilku towarzyszami tegoż kunsztu poręczają za Hermana „Vonhut", że tenże ~~roboty grobowej~~ pomnik grobowy (sepulcrum), który, jak przyrzekł twierdzi już jest gotów w kamieniu szlifowanym (paratum lapidibus elaboratis), na św. Michała bliżej przyszłego w Czarnkowie (XIX) [illegible] w całości ustawi, [illegible] gotowe do [illegible] Marca [illegible] pod grzywną 300 talarów licząc talar po 33 gr.2) Tegoż samego przyrzekli Stanisław Żyły i Stanisław Mleczko z towarzyszami swymi świadcząc, że odstępują od wszelkiej drogi za Hermana ~~Vonhut~~ Van Hutte), a natomiast obecny przy tem ostatecznie (i zarówno) ~~[illegible]~~ [illegible] Wolf Szole rzeczy po imieniu już pełnomocnikowi Czarnkowskich Melchiorowi Ormólskiemu, że Herman szlifierz stawić się będzie na każde żądanie 3) W następującym roku 1570 tenże sam Wolf Szole [illegible] [illegible] na stawienie osobiste (ad instantiam personaliter) Hermana szlifierza na żądanie pełnomocnika Piotra i Wojciecha Czarnkowskich z tytułu rękojmi grobowca i sumy pieniężnej, płatnej za tą robotę a to na przeciąg czterech tygodni.4) [Co przedewszystkiem w tej sprawie, nie pierwszy już tak [illegible] [illegible], [illegible], to osobistości, która jej dała szczytek, a która [illegible] [illegible] refleks [illegible] światła i dotyczącym ~~[illegible]~~ na Van Huttego i robi go interesującym dla nas. Jak czytamy w pierwszym ustępie tu zapisku, bracia Czarnkowscy występują wspólnie jako egzekutorowie testamentu i ostatniej woli (testamenti et ultimae voluntatis executores), tak [illegible] [illegible] [illegible] aktu — Andrzeja Czarnkowskiego, biskupa poznańskiego. Zobowiązania tedy Van Huttego, i [illegible] [illegible] (na nim) Czarnkowskich miały tedy niewątpliwie

1) Acta Consular. VII pr. 1569 pag. 1583.

2) Acta consul. VII pr. 1569, pag. ~~1583~~ 1642-3.

3) Ibidem pag. 6 i 7.

4) Acta Consular. pr 1570 VIII, pag. 175.

źródło nie w ugodzie zawartej między biskupem a Van Hutten, ugodzie niedotrzymanej i w testamencie [illegible] (czy też później [illegible]) przekazanej. Skoro zaś dowiadujemy się z testamentu, ~~[illegible]~~ przynajmniej wyraźnie ze strony braci Czarnkowskich, że występują w roli egzekutorów ostatniej woli biskupa, nie miałoby ani ~~[illegible]~~ (znaczenia) pewnego ani żadnego sensu [illegible]. O biskupie poznańskim Andrzeju Czarnkowskim wiemy, że należał do najświetniejszych [illegible] ~~[illegible]~~ swego czasu. Młodzieńcem kształcił się w Padwie i Bononii, był uczniem sławnego Łazarza Bonamico, oddał się później służbie dyplomatycznej; jeździł w poselstwach do ~~króla~~ (następcy Zygmunta) rzymskiego Ferdynanda i do cesarza Karola V, do Rzymu.[7] Człowiek, który ~~[illegible]~~ (najwyższym tonem) życia [illegible] wśród arcydzieł sztuki włoskiej, który nad Tybrem Rzym i jego monumenta, który przebywał na dworze Karola V, nie tylko [illegible] i zakładać ogrody — o człowieku takim z wszelką słusznością przypuścić można, że miał smak ~~[illegible]~~ (zmysł artystyczny) i gruntownie zmysł ten wyrobione, aby wykonanie pomnika grobowego powierzyć mógł pierwszemu [illegible] rzeźbiarzowi w przepychu i tylko rzemieślniczym zręcznego, nie tego słowa. I dlatego to głównie postać tego (Hermana) Van Hutte, o którym z tąd inąd nic nie wiemy, o którego talencie z dzieł żadnych nie możemy, bo ich nie znamy, ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i wzbudza ciekawość badacza historji sztuki w Polsce. [W ~~[illegible]~~ takich wypadkach trudno jest ~~nie [illegible]~~ oprzeć (się[illegible]) pokusie do dalszych przypuszczeń i domysłów, których autorów na razie pozostanie[10] tylko hipotetyczną, które atoli wszystkim jednak muszą ustąć do (rozmyślań) ~~[illegible]~~ [illegible]. Nasuwają[?] się ~~[illegible]~~ najpierw dwa pytania: gdzie stanąć miał grobowiec i dla kogo.[?] ~~[illegible]~~ drugie (Pomnik zamówił niewątpliwie, ~~[illegible]~~, biskup poznański. Zamówić go mógł dla swoich rodziców lub innych najbliższych sobie, ale czy nie mógł go zamówić za życia i dla siebie samego? Pierwsze przypuszczenie jest ~~[illegible]~~ prostsze, ~~[illegible]~~, ale nie jest jeszcze absolutnie (koniecznie) jedynie możliwe. Mamy ~~bardzo~~ liczne przykłady takiego zamawiania pomników jeszcze za życia; ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ ~~[illegible] był pomnik papieża Juliusza II, [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible], o którym wiemy~~, że (Czarnkowski) był bardzo chorowity i ostatnich kilka lat życia swego przeżył wśród cierpień ciężkich. W takim stanie zdrowia myśleć się o śmierci, a myśląc się może i o własnym grobowcu, zwłaszcza jeśli się jest biskupem poznańskim i ma się przed

7) [illegible] Julian w art. Encyklopedji Powszechnej Orgelbranda tom XI str. 180. Por. Niesiecki, Herbarz Polski III, 212

F) było to bardzo rozpowszechnionym zwyczajem ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ (natężenie) w Włoszech, gdzie [illegible] tak długi [illegible], że [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ za [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~. [illegible] ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] w Polsce.

= [illegible] [illegible], który pomnik ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (Annunziatum) [illegible] [illegible]

, [illegible] Opalińskiego, Górki, Broniskiego,

[1]) Słownik Geograficzny. Warszawa 1880. I str. 48

[illegible] na tej [illegible] [illegible] pytanie
[illegible] o pomnik biskupa w kate-
[illegible], prowadzi tu kwestya

[2]) Ehrenberg Hermann, Geschichte der Kunst im Gebiete der Provinz Posen. Berlin 1893 str. 70.

[3]) Julius Kohte, Verzeichniss der Kunstdenkmäler der Provinz Posen II. Berlin 1896 str. 25.

w katedrze w której tylu poprzedników na stolicy biskupiej utrwaliło już było pomnikami pierwszorzędnej wartości artystycznej.[1]) Ale pozostaje to nie przypuszczenie, które już samo przez się wyda się szczególnie dziwnem, znajdujemy partikular [illegible] w pierwszym z dzieł pisanych o Czarnkowie: gdzie jest starszy pomnik? Zapiski przytoczone [illegible] Dziejów Czarnkowa. [illegible] biskup umarł wprawdzie w Czarnkowie (w r. 1562), ale pochowany został w katedrze poznańskiej i tam też jego pomnik grobowy znajduje się. [illegible] Hermana Van Hutte musiał tedy starszy nie dla biskupa i nie w katedrze poznańskiej. Ale ta pozycja zwraca uwagę na fakt, że w kościele Czarnkowskim według wszystkich opisów, jakie o nim mamy, niema monumentalnych pomników nagrobkowych Czarnkowskich. Według tych opisów, dość dokładnych zresztą, wystarczy [illegible] [illegible], „że prócz że Czarnków przez kilka wieków był jedną z najznakomitszych [illegible] [illegible] pomników dawnych niema, prócz tablicy mie- dzianej poświęconej [illegible] Czarnkowskim i płytkiej trumny [illegible] [illegible] Sędziwoja Czarnkowskiego zmarłego w r. 1627.[1]) [illegible] [illegible] przypuszczenia, że w cytowanych zapiskach [illegible] [illegible] opuszczenie miejscowości jest rzeczą [illegible] mechaniczną [illegible] przez pióro podpiska, który w [illegible] tej samej karcie [illegible] imiona Petrus de Czarnkow, Andreas de eadem Czarnków, [illegible] zapewne także przy sepulturze. Dodał więc: in Czarnkow? [illegible]

[illegible]

[illegible], czy też nie zachodzi [illegible] styczność między Hermanem Van Hutte, a dwoma wymienionemi pomnikami w katedrze poznańskiej, [illegible] [illegible] które Ehren- berg[2]) zalicza do znamienitych dzieł [illegible], a między któremi Kohte[3]) znajduje pewne pokrewieństwo? Są to płyty z czerwonego marmuru z postaciami biskupów, (pomnikami) których jeden [illegible] [illegible]: Sebastyana Branickiego i Andrzeja Czarnkowskiego, tego samego właśnie, który zamówił u Hermana Van Hutte [illegible] grobowiec. Kohte w cytowanej publikacyi podaje tylko rysunek pierwszej płyty,

~~[illegible] 1582 Herman Czarne[illegible]~~

~~[illegible]~~

Daty na kartach 54a i 54b.

~~[illegible]~~

1) [illegible], Codex Archivalis Civit. Leop. Rkpis Bibl. Ossol. od r. 1591 f. 61.

Wymieniony Grzegorz (Gregor) Dieberthei, który zapisany jest w księdze radzieckiej między twórcami [illegible], [illegible], [illegible] z [illegible], [illegible] i [illegible]; a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

2) Acta Consul. gr. 1586 pg. 368, 427.

3) Inventa Iudicii Civil. XII pg. 701, 835.

[o drugiej] mówi, że wyobraża biskupa Czarnkowskiego. W napisie Broniewskiego uważa go szlachetne pojęcie przedmiotu, piękne traktowanie wykonania, tak dalece posunięte, że hafty na ornacie wyszywane [illegible], a przypisuje go (jakiemuś „polsko-niemieckiemu" artyście, [który [illegible]] [illegible]) [illegible] stylu i [illegible] [illegible], ale [illegible] [illegible] wykonanie. Czy stwierdzone przez nas stosunki biskupa Czarnkowskiego z Van Hutten nie rozstrzygają kwestii za autorem i [illegible] dalszego badania? ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] twierdzenia, że Van Hutten [illegible] o niedotrzymanie umowy, więcej żadnego [illegible] nie wykonał. W takim razie [illegible] nie [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] i [illegible] Czarnkowski [illegible] [illegible] do [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] nie by [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] we Lwowie i miał [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible], jak [illegible] Wolf Szyba. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] o dalszym [illegible] — [illegible], że Van Hutten [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] o Hermanie Van Hutten i jego dalszym pobycie we Lwowie. Z [illegible] Czarnkowskich wypływa [illegible], że w roku 1569 nie był [we Lwowie] [illegible]; nie staje bowiem [illegible] przed urzędem radzieckim [illegible], co niezawodnie [illegible] by było [illegible], gdyby był w mieście [illegible], a [illegible] jest mowa tylko o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] tylko [illegible], że ~~[illegible]~~ [illegible] ojca [illegible] Szymon i Bartłomiej Zimorowicz, Czinka, o którym [illegible] wiemy tylko, co [illegible] jego Bartłomiej mówi o nim [illegible], że [illegible] jego ciało było kamiennych [illegible] w [illegible] (in divos), [illegible] [illegible] miasta Lwowa, zamieniła się w [illegible] (asbestinam), a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Jest nim Henricus Horst, murator et sculptor lapidum, tak zapisany przy [illegible] [illegible] w r. 1586[2]. Wzywano go także Emrych [illegible] i jako taki figuruje jako [illegible] w r. 1584. [illegible] [illegible] w „[illegible]" t.j. [illegible] [illegible], i [illegible] [illegible] [illegible] Nicampiana, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][3] [illegible] [illegible]

w tym czasie [illegible]; gdzie i u kogo z krakowskich, [illegible] zajęty, co go zwiemy, był; gdzie [illegible], dziś się nie wyjaśni. Mamy jednak wskazówki, że który mógł nas do Krakowa i tego niewiadomego Van Hutteya z jednym z bardzo wielu rzeźbiarzy, rozmaitych szkół, których imiona i autor dotąd są nieznani. Nie mamy nawet wzmianki (i żadnej, wiemy, stosownej) ale [illegible] może wzmiankę na dowód, którego nigdzie lub trafem [illegible] było bardzo archiwalnych źródeł krakowskich. W księdze cech [illegible] wymieniony w [illegible] starszych, średnich mistrzów z r. 1562 ([illegible] mistrza) Hermana Czypka. Trudno utrzymywać (z łatwością [illegible]), że to nasz Herman Van Hutte, ale wszelkie prawo i [illegible] przemawia za tem, że to on, a nie kto inny. Takie [illegible] nazwisko [illegible] zjawienie wygląda przykładnie jest w dawnej epoce [illegible], a i z jej [illegible] przykładami bardzo często się zdarzało. Otóż w księdze cechowej krakowskiej [illegible] znajduje się (pod rokiem 1576) zapisane, że Herman Czypka ([illegible]) Leopoliensis, wszedł na nauki do [illegible] 1) [illegible], że Van Hutte bawił w owym czasie w Krakowie, a zwłaszcza że figuruje tam wprost nie jako Lwowianin, i że po za tym jednym zapiskiem niema już żadnego śladu dalszego jego pobytu w Krakowie, można mniemać, że bawił tam tylko czasowo, dopiero może tylko, dopóki nie ukończył jakiejś roboty, dla której go [illegible] ze Lwowa powołano. [Jeżeli uwzględnimy jako fakt, że Herman Czypka i Herman Van Hutte są jedną i tą samą osobą, a przemawia za tem wszystko — czy nie [illegible] mogłaby się domyślać [illegible], a przyjmując czy nie warto by dochodzić, azali mistrzem lwowskim, owym Van Hutte nie jest owym LEOBOLIENSIS, który według fragmentu napisu na [illegible] (jest wykonał) [illegible] w presbiteryum kościoła św. Idziego w Krakowie 2). Niestety nie [illegible] fragment napisu, ale cały charakter stylowy i ornamentacyjny tego [illegible], złożonego z kamienia, marmuru i alabastru świadczy o tem wyraźnie, że wyrobiło je dłuto lwowskiego rzeźbiarza. Spotykamy w dekoracji tych [illegible] wiele motywów, że wiele specyficznie lwowskich przedtem (i fortalice?) [illegible] technikę rzeźbiarskiej: kartuszowanie, (plastyczny ornament, karabitangijny) tak chętnie i wyrazisty w [illegible] rzeźbie alabastrowej, [illegible] część dolna grobu kolumn złożona z [illegible] nie bez [illegible]; z widzianym [illegible] się nasuwa w każdym oku [illegible]. [illegible] stylizowany i traktowanie rzeźby i to wirtuozowska wyraźnie w [illegible] ciężkiej ornamentyce — wszystko to [illegible] od Lwowa i jego rzeźbiarzy z przedmiotami alabastrowych zabytków.2) Szczególnie kornik w tej dze, złożona z płaskiej [illegible] i na [illegible] i traktowaniem motywu [illegible] przypomina podobny

1) Regestum seu liber actorum contubernii murat[orum] et stamerinorum clarissimi urbis Cracoviensis str. 60. Wiadomość o tym zapisku zawdzięczamy uprzejmej wzmiance p. W. [illegible] w Krakowie.

2) [illegible] (Ueber [illegible]). Die Kirche St. Aegidius in Krakau und deren marmorene Chorstühle ([illegible] der [illegible] Commission etc. 1890 str. 16 Zdrojowa) [illegible] tablicy nie daje żadnego wyobrażenia o charakterze rzeźb. Trudno [illegible].

[illegible] takiej gdzie na chronologiczną i stylową klasyfikację ornamentyki [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible] zresztą [illegible] [illegible].

wyjątek jednego z alabastrowych ołtarzy bocznych, o którym zaraz będzie mowa w tej pracy. [Również więc nie dziwnego, że do wykonania stał po- wołany [illegible] do Krakowa. [illegible] takie, jak [illegible] na plan architektury i rzeźby [illegible] [illegible] a [illegible] mogły [illegible] stale u św. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] Krakowskim [illegible] — [illegible] [illegible] i bliższe [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] — [illegible] niemieckich [illegible], że [illegible] [illegible] w obu [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] mają [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] nie [illegible] t. zw. ([illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[1]) Kto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] do [illegible] [illegible] [illegible] w tem miejscu [illegible] [illegible], że nie [illegible] [illegible] [illegible] archiwalnie [illegible] jednego z [illegible] [illegible] dzieł, chociaż nie [illegible] [illegible] że [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], nie [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] sama [illegible] chronologiczną i [illegible], to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w XVIII [illegible] [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] XVI [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] w tem [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] to [illegible] z [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Stanisława [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] bardzo na [illegible] [illegible], ale [illegible] charakterystyczny bardzo [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i to [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], że [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dokumentu. Oba te pomniki mogły [illegible] w [illegible], [illegible] jak to na innem miejscu wykazaliśmy, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] artystycznie ornamentowanych dzieł i [illegible] [illegible] także [illegible].

[1] [illegible] [illegible] 117, [illegible] [illegible].

[2] [illegible] [illegible] [illegible] I str. CXXX–CXXXII [illegible] [illegible].[2])

[illegible]

Hanusz Schole, sculptor, tak wymieniony w aktach z r. 1615, jako pracujący w obydwu zwierzch sztuki wspólnie z Danielem i Hanusem Blokiem¹), następnie Thomas Szyfferth a także Zywerth sculptor, przytaczany kilka razy w aktach spraw z lat 1617 i 1618²), i Jan Darski, zapisany w księdze cechowej pod r. 1616, i w końcu Hanusz czyli Jan Pfister, Wrocławianin, twórca pomnika Ostrogskich w Tarnowie i dwóch pomników brzeżańskich, wszystkich najznakomitszy i dla nas najważniejszy, który około tego czasu a najpóźniej już około 1610 r. przybył do Polski, a wyjątkowo był nietylko w Tarnowie i Brzeżanach, ale także we Lwowie, gdzie miał siedzibę, stosunki rodzinne i artystyczne.

Jest to dziś niewielki szereg nazwisk, ale jak przypuszczamy, wcale niepełny — z tego bowiem okresu czasu, obejmującego lat ostatnich kilka, z którego mamy te, począwszy od Hermana Van Hutte aż do Jana Pfistera (1570 – 1616) przytaczam, mamy wiele źródeł archiwalnych lwowskich, dotyczących szeregu licznych pomników, o których wiemy z ich autorów, a z których ocalała tylko część mniejsza do naszych czasów. Z tego trzydziestoletniego okresu pochodzą, miał wszystkie, wszystkie architektoniczne lwowskie, że nie [illegible] wieku [illegible]; na kościele Bernardynów, na domach i po domach patrycyuszowskich, i obok tych lat powstawały pomniki brzeżańskie, pomniki grobowe w katakumbach Dominikańskich, pomniki alabastrowe i bronzowe w Katedrze lwowskiej, wewnętrzne i zewnętrzne części kaplicy Kampianowskiej, kaplica Boimów, cała wewnątrz i zewnątrz rzeźbami okryta, niemówiąc już o tych wszystkich ołtarzach, które pracowano i przyozdobiono z kościołów lwowskich, i o tych licznych pomnikach szczególnie alabastrowych, które spotykamy na prowincyi w najdalszym promieniu Lwowa, a które pomimo wszystko [illegible] dla tutejszych rzeźbiarzy.

Jakie zachodzą stosunki między tymi dziełami lub tem z przytoczonych rzeźbiarzy a tym lub owym z wyliczonych pomników, którą który przypisać — kwestya ta otwiera pole do domysłów i kombinacyi, pole równie ponętne jak niepewne, na które tylko bardzo ostrożnie i z rezerwą zapuszczać się można. Wyjątkiem Jan Pfister, o którym pomówimy szczegółowo później, mamy [illegible] przytoczone archiwalne wiadomości. [illegible] mamy tylko przypuszczenia, lub gdzie po tem [illegible], mniej lub więcej trafne do [illegible]. Bliższem jest domysł, że Van Hutte miał [illegible]

¹) Acta Consul. XXV z r. 1615, str. 1281

²) Acta Consul. z lat 1615 pag. 1178; 1617 pag. 1877, 1618 pag. 1099.

Dalszy wyliczanie, zawdzięczamy nie z zapisków archiwalnych ale z dzieł [illegible], na których umieścili swoje nazwiska, a mianowicie Jakób Dziady i Jan Biały (1592), a dalej

a także z wszystkiemi Jakóba Dziadego i Jana z Białego, których potem [illegible] stwierdził swoje autorstwo

w piwnicach i trumnach u Dominikanów (i w katedrze), ale
wyraźnie go nie można (przytomniejszy / jakiś) archiwal-
ny – natomiast (da się to samo twierdzić) o Hermanie Hor[ście]
(niezapomnianym) być nie potrzebne. Pomniki (abstractum) u Dominikanów
powstały wszystkie w ostatnich latach XVI i pierwszych XVII
wieku (1587–1615), tak przynajmniej wygląda nie tylko z ich
charakteru stylowego i technicznego, ale co więcej stanowczo wygląda
z dat śmierci osób, którym były poświęcone; chronologicznie się nie
przeczy Horstowi nie przeczy. Oczywiście jeden z tych pomni-
ków, a (ważniejszy na jego okresie, pod herbami Trzaska i Hubert)
znajdują się dwie litery u spodu, które jeden z (badaczy) ar-
cheologów starej daty, Antoni Schneider[1]) odczytał jako
H. N., które jednak na fotografii
zdjętej w r. 1867 przez ini-
cjatywę dyrektora szkoły technicznej (Reisingera) (sam oryginał prze-
padł) wyglądają raczej na H. K., i mogą być uważane za mono-
gram Henryka Horsta. [Schneider w wydaniu swym
tak samo zaznacza otwarcie ten znany tablicy herbo-
wej, jak je widzimy (zatarte i zapomniane chyba trochę) w katakumbach naszego ko-
ścioła po zgubieniu starego, i opierając się na tej (wadliwej) odczytanej
kombinacji, doszedł z końca do wniosku, że wszystkie pochodzi
z nagrobka Mikołaja Huberta — to tej zupełnie jest pod wpły-
wem tego przekonania czytał nie H. H. ale H. N., co zdaniem
jego oznaczać miało Hubert Nicolaus. Pomińmy
już jednak, że nie stawiano (w owych czasach) nigdy inicyałów nazwiska przed inicya-
łem imienia chrzestnego, ale zawsze w pierwszym porządku, i że litery
są pod tarczą, której herby są zaś inne, niż te, z których
Schneider wywodził Mikołaja Huberta — już sama fotografia,
jakkolwiek druga litera odbita jest na niej bardzo niewyraźnie, po-
daje wątpliwość (owego Schneidera)[2] Że Horst miał udział w pra-
cy nad nagrobkami u Dominikanów, przemawia zatem dalsza
okoliczność, że między niemi znajduje się także jeden, z którego
tarczy herbowej, skąd [illegible], można wnosić, że był pier-
wszy jednym z Chodorowskich – Żórawińskich, a więc z rodzi-
ny architekta, który przytoczyliśmy wyżej, że Horst z imienia
p. Żórawińskiego kupił kamień, że się nawet stamtąd wydziały,
która w owych czasach nie mogła przeliczać między zajścia-
mi; jak dzisiaj, ale, jak (tej) twierdził przysięgły cyklo, trzeba

[1] Schneider Antoni, Pomniki w katakumbach pod kościołem Bożego Ciała. Lwów. 1867 str. 18

tego, który był najbliżej, a nawet tuż pod ręką. Tej samej prostej zasady trzymać się pozwolono ile możności także i historyk sztuki: sztuki przedewszystkiem z bliska, nim przejdzie do dalszych konkluzyj po za granicami pewnego lokalnego obszaru twórczości artystycznej. Z tej samej też zasady wychodząc, nie wahamy się twierdzić, że twórców pomników Sieniawskich sztuki należy między rzeźbiarzami we Lwowie, jako głównem lokalnem ognisku, w którego promieniu leżą Brzeżany. Sieniawscy w najbliższych stosunkach będący ze Lwowem, tu należą oni do tego szeregu magnatów polskich, o których powiada Alembek w swej topografii: qui civitatem Leopoliensem amant, ornant et [illegible] morant tu (tu swoje fundacye robią, tu posiadają posiadłości) zasiadają we stołeczne (?) grodzie [illegible], tu zawierają tranzakcye z kupcami, tu wydzierżawiają swoje dobra i przedają zboże. Stąd też w pierwszym rzędzie sprowadzają rzemieślników i artystów, szczególniej tych, jakich we Lwowie dostać nie było można.

Nie wątpimy, że też, z [illegible] [illegible] [illegible] twórca najlepszych brzeżańskich grobowców [illegible] [illegible] szedł z pod lwowskiego dłuta, bo wprost wymienia zaraz [illegible] między twórcami we Lwowie mistrzami, przyjęłyśmy [illegible] o ... że obok Pfistera, którego nigdy tak ściśle i trwale stosunki ze Lwowem, że go za Lwowianina uważać musimy, dla pewnej w Brzeżanach [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i że do tych twórców i zresztą tamtejszych najwybitniejszych) należy według wszelkiego prawdopodobieństwa należy mąż Endrych Sruyers (?), czyli wymieniony przez rektorstwo Henryk Horst, i jego towarzysze.

[Autor pomników Mikołaja i Hieronima Sieniawskich] który mógł pracować tylko w ostatnich latach XVI w. a więc jednocześnie z pobytem Henryka Horsta we Lwowie, bo Hieronim umarł w r. 1582. Na pomniku tym znajduje się monogram rzeźbiarza, złożony z punktu kamieniarskiego z cyrklem i z dwóch liter H. H. (z dodaniem litery Z w dole przy drugiem H (bez?)) Czy nie należałoby czytać: Henricus Horst? Mała litera Z i [illegible] tej litery, złożona w drugiego H., mogła być tylko [illegible] w takich monogramach odmianką, której użyto bardzo często dla odróżnienia się od ojca, który [illegible] nosił to samo i podobnym posługiwał się tym samym gmerkiem, czy to odznaczeniem czy [illegible]. [1] Wytworzone więc, że Jan Pfister i Horst (Scholz Brały) obaj Flamandzi z Pfistera, a obok nich i kilku innych, którzy [illegible] [illegible] [illegible] przybyli [illegible] [illegible], bądź [illegible] [illegible] ze [illegible] do [illegible] [illegible] [illegible] po [illegible] [illegible] Mikołaj i Hieronim [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[Przypisać można autorstwo wspólnego pomnika Mikołaja i Hieronima Sieniawskich]

[Autor pomnika tego]

[1] Dr. A. Marczewski w pracy swojej pomnik w [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] w tym monogramie w [illegible] tego drugiem H [illegible] tej litery O. („Pomniki Sieniawskich w Brzeżanach". Lwów 1882 str. 23) Zdaje mi się jednak, że w miejscu którym tego [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] w Brzeżanach [illegible], [illegible] nie [illegible] [illegible].

X na osobnej karcie. I. H.

Do strony 37.

X

I

Portal ten, stojący [illegible] według którego się [illegible] tablicę [illegible] (fig.) architektonicznym swoim, może nawet przeciwnym [illegible] układem, nie odbiega jeszcze daleko od zwyczajnego typu włoskiego i od [illegible] renesansowych, ale w ornamentyce widać, iż już charakteryzuje [illegible] okazałe style, który przypadł [illegible] niemieckim, chociaż najczęściej [illegible] formy dekoracyjne przyszły z Belgii i Niderlandów [illegible] jego formy [illegible] i tak [illegible]: [illegible] rozmieszczenie ornamentyki nie wiele ma [illegible] oryginalnie niemieckiego. Całość składa się z [illegible] kondygnacji i [illegible] W dolnej kondygnacji [illegible] nisza [illegible] po obu stronach [illegible] nisze z [illegible] między dwoma kolumnami t. zw. toskańskiej odmiany; w górnej kondygnacji takaż sama środkowa nisza z [illegible] i takież [illegible] kolumnami jońskimi. Nad tem fryz ozdobny meandrami i szczyt trójkątny z [illegible] tympanonem, na [illegible] po obu bokach dwa [illegible] t. zw. putti. [illegible] [illegible] w głębi [illegible] [illegible] [illegible] przypominają [illegible] układem i traktowaniem [illegible] w kościele Dominikanów [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w kościele Dominikanów [illegible] że [illegible] do [illegible] tego portalu. [illegible] ornamentacyjna [illegible] i [illegible] [illegible] architektury i [illegible] Ornamentyki [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible] przypominają [illegible] [illegible] z których [illegible] portal. Takim [illegible] ornamentem [illegible] stylu [illegible] [illegible] [illegible] na którym [illegible] [illegible]

Całość ob[illegible] jest [illegible] efekt [illegible]. [illegible] marmur, [illegible] na [illegible] architektury, [illegible] na kapitelach [illegible] [illegible], [illegible] na to, że tak się [illegible] ozdobne [illegible] portalu. [illegible] z alabastru [illegible] [illegible] ornamentyce. Ta strona

II (Do str. 57)

Wykonane był tej [illegible], jako [illegible] (Kracyni [illegible]), z ich dobrego [illegible], skomponowane [illegible], [illegible] [illegible] tylko [illegible], [illegible] przez [illegible] pewny [illegible] oryginalności i [illegible] [illegible] się do [illegible] i do [illegible] [illegible].

[illegible] pomnik ten przypisuje [illegible] [illegible] nie podtacza monogramu, to przypisać [illegible] należy także [illegible])

drugi pomnik bogdańskiego, który [illegible] nie mający monogramu, ale cały [illegible] rysuje, główne formacje i wszystkimi szczegółami ornamentyki tak dalece jest są zgodny a wręcz identyczny z pierwszym, iż nie ulega [illegible] [illegible] wątpliwości, że wyszedł z pod jednego i tego samego dłuta. (Przede wszystkim da się to powiedzieć o) [illegible] pomniku [illegible] Jana Siemieńskiego, sędziego halickiego, [illegible] (alabastrowym) z napisem ANNO DOMINI 1584. Wszystko tu [illegible] z pomnika [illegible] opisanego wyżej i [illegible] w [illegible]. Te same [illegible], [illegible] kolumny z [illegible] kapitelami i [illegible] ta sama [illegible], [illegible] ornamentacya ich [illegible] dolnych części, ten sam [illegible], [illegible] [illegible] na architrawie, te same [illegible] woluty z [illegible] [illegible] akantowych liści z [illegible] [illegible] brak tylko [illegible] [illegible] ornamentów, [illegible] [illegible] nie [illegible], a góra [illegible] [illegible] nie [illegible] i [illegible], ale [illegible] [illegible] w formie [illegible] liter, na [illegible] [illegible] [illegible] akantu. Sam [illegible], [illegible] z [illegible], [illegible] w [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i całej [illegible], [illegible] i [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible], [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] na [illegible] pomnik [illegible] [illegible] [illegible] z pod tego samego dłuta, ale na [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Jest to [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] architektura [illegible] [illegible], [illegible] nie [illegible] [illegible] w [illegible], [illegible] być [illegible] [illegible] monumentalniejszego [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible], [illegible] i w [illegible] [illegible], [illegible] nad [illegible] w [illegible], gdzie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], jest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] architrawu [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] woluty ani [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i cały układ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — ale [illegible] jego [illegible] [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] jego [illegible] motywa, tak jak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] jego [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] (z białego alabastru) [illegible], [illegible] (często jest cechowego) (dłuta z [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] i [illegible] niemieckie. Boki pomnika [illegible] [illegible] [illegible] wolutami, z których górna [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] dekoracyjny, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] pół [illegible] pomnika; ornament ten, [illegible] architektoniczny i [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] przez [illegible] [illegible] artystyczny. Stalaktytowe [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] i ornamenta [illegible] ([illegible]), [illegible] części kolumn w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] pod [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] (obu) pomników [illegible] wszystkie motywa, które [illegible] [illegible], tak często w [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible], i [illegible] (zabytkach) [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ornament [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] francuskich w kaplicy Boimów, ale i samej [illegible] dekoracyi tejże kaplicy, [illegible] nie [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ornamenta na kolumnach [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], t. zw. [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible] [illegible] we Lwowie.

(i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] twarda i ostra. To samo da się powiedzieć o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] wszystkich tych pomników jest [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i monumentalne, a stanowi niejako [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Dalej z osobnych Karten a do K.

Do Kartki 58 a)

Od tych dwóch pomników [illegible] przechodzimy wreszcie do 16 pomników w kościele Dominikańskim, już tak [illegible], że najpiękniejsze ich część nie komu innemu tylko właśnie Hutterowi przypisać należy, co [illegible] mniej [illegible] [illegible] [illegible].

[Z wszystkich zresztą [illegible] dziś tych [illegible] dotrwały do naszych czasów [illegible] nie wiemy. [illegible], którzy [illegible] figurkę [illegible] już do zakresu wielkiej sztuki, [illegible] przykład [illegible] z [illegible] [illegible] tradycji [illegible] rzeźby, dalej, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rzeźbiarskiej w alabastrze [illegible], [illegible] w dziele głównie i wiernie [illegible] był [illegible] plastyki dekoracyjnej i monumentalnej, tak że jak już nadmieniliśmy, najpiękniejsze dziś pomników alabastrowych, w bardzo dalekim promieniu od Lwowa [illegible] z tutejszych rzeźbiarzy, których w bardzo wysokim stopniu wy-[illegible] technicznie artystycznej robót w alabastrze, [illegible] [illegible] [illegible] wśród [illegible] w Polsce, bo się [illegible] nie mogli [illegible] [illegible] od [illegible] [illegible] marmuru. [Ścisłe zatem datowanie pomników Dominikańskich dziś jest bardzo trudne a nawet niemożliwe; możnaje tylko według ich stylowych i technicznych, tudzież według [illegible], [illegible] [illegible], że pogrzebane [illegible] w katakumbach Dominikańskich, [illegible] [illegible], bardzo zresztą [illegible] okresu, [illegible] [illegible] [illegible]: z jednej i tej samej [illegible], a mianowicie z ostatnich lat XVI i pierwszych XVII wieku. [illegible] bywały trud determinowania każdego z pomników co do osoby, jakiej był przykładu. Wiemy tylko, że te figury portale [illegible] przedstawiają Stanisława Włodka, wojewody bełzkiego (+1615); Wa[illegible] Dzieduszyckiego (+1584); niższego Dzieduszyckiego; Jana [illegible] (+ około r. 1604); i jednego z [illegible] [illegible] Chod[illegible]. [illegible] [illegible] między dwoma [illegible] „[illegible]" z przed laty trzydziestu,[1] z których jeden był przyjęty [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] i szukał [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nie miał, [illegible] [illegible] nie miało żadnego [illegible], bo [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible], z których [illegible] i [illegible] [illegible] nie mogliby być Dociec, [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], że pomniki te [illegible] w r. 1748, po zburzeniu dawnego [illegible] kościoła OO. Dominikanów przeniesiono [illegible] [illegible] i ustawiono, jak się dało, jak się [illegible] podobało, i wtedy już także [illegible] (umieszczano

[1] Schneider Antoni, Pomniki w katakumbach etc. 1867, i Kunasiewicz Stanisław, Przechadzki archeologiczne po Lwowie. 1874.

[illegible]. Do ?grzeczenia się [illegible] w r. 1866, [illegible] że w [illegible] i [illegible] [illegible] Kalwarii [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible] które im niezbyt [illegible] i [illegible], [illegible] na [illegible] i [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (w [illegible] [illegible] do gotyckiej [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Franka z [illegible] XIII. w.) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w r. 1864 [illegible], „wielki pomnik religijnej sztuki z [illegible] [illegible]," tak że „[illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dla którego [illegible] [illegible] [illegible] i Tarnowskiego w katedrze [illegible] z jerozolimskiego [illegible]. [illegible] Kaplica pod [illegible] Korwiakta „najpiękniejszym zabytkiem sztuki bizantyńskiej" a Kaplica Boimów zbudowana jest w stylu „weneckiej renesansy".[1]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w pokoikach, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pomniki Dominikanów, ale [illegible] [illegible] Wilhelm Lepszki w [illegible] artystycznym, [illegible] do cytowanej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nie ma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w tych [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] renesansu, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Wszystko to grube [illegible], a jednak nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] artystycznych [illegible] ich znamienite zabytki [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], że w tak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i z [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] tak [illegible] [illegible], tak [illegible] w [illegible], tak [illegible] [illegible] i tak [illegible] w [illegible] i [illegible]. A przecież to nie byli artyści w dzisiejszym tego słowa znaczeniu, co wznieśli te pomniki – to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], którzy sami nic [illegible] [illegible] [illegible] i byli [illegible] w najpiękniejszym, najszczytniejszym znaczeniu tego słowa. W tych pomnikach [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible]: czy ostatnie słowo [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z sztuki, czy pierwsze słowo sztuki, które [illegible] [illegible] [illegible]? [illegible], [illegible], [illegible] – tak w tych [illegible] [illegible]

[illegible] tych ostrożny w determinacyi

3) Biblioteka Ossolińskich z r. 1865 tom VII str. 393–3..

pokrewne sobie i podobne, że robi to wrażenie, jakoby wszystkie one, tylko powtarzały, ale i z ręki jednej i tej samej ktoś wyszły. Ale prze- cież temu nie przeczy, że tak było, przyjmujemy, o tyle, o ile jedna i ta sama szkoła modelowała mogła wszystkie, a po wykonaniu ich w alabastrze przez innych robotników, jeszcze raz dłutem je przeglądała, nadając im miejscowo całemu wykończenia. Tarze- [illegible], które obecnie, jest powodzeniem, w ciągu trafi [illegible] nad monumentami, ciało widzieć by mógł w rzeźbiarzu do innych pomników tego lub owego wyrobu, więcej nie dowodzi — zwłaszcza one mogą do innych pokrewnych pomników, których [illegible] oddany a nawet całe tarcze wyrzucono w nowszej swej świątyni, jak o tem przekonał się Schneider, kiedy przy budowaniu nowej zgarniającej około r. 1866 odkrył mieści funda- mentów dzisiejszego kościoła.[7]) Na jednej z takich tarcz były monogramy litery H. H., na drugiej, dotąd zachowanej znajdują się litery Z. H., które zdaniem mojem są inicyałami rzeźbiarza. Co do pierwszych inicyałów przyznałbym Hermanowi Horsta, co drugich niczego z pewnych rzeczy wyciągać bardziej przystoi nie mamy. [Kompozycya, [illegible] nie odbiega w głównej rzeczy od zwykłego tradycyjnego typu [illegible] w tej rzeczy. Wszystkie figury zajęte w sobie zbroję, wszystkie z wyjątkiem jednej, opatrują głowy na poduszce; układ ciała i nóg nóg z małemi odmianami jednaki. Zatem zbroja, okrywająca całe ciało, z wyjątkiem głowy i dłoni, zdradzały się dostrzeżoną zadanie rzeźbiarzowi, dając mu same gładkie i płaskie płaszczyzny, oszczędzające tendencyi płaszczyzny tego z odczuciem ciała pod wiotką tkaniną, z traktowaniem samejże tkaniny, jej fałdów i draperyi. Ale i tem słusznie rzeźbiarz i miał talentu tenże w tworzeniu pomników dawniejszych, że to wszystko same zbroje tak wyrazem zadziwiające, iż zaraz poznać, że ten, kto je robił, widział je na żywych ludziach a może i sam nosił, ale co ważniejsza, że pod temi kirysami i napierśnikami jest żywe człowieka ciało, ni nowszego, ni starego, i że nie z wyobraźni tylko, iż każdy z tych rzeczy, gdyby wstał, to wstałby cały i żywy. Mówimy to o tych głównie pomnikach, których nie wypełniono później drobnemi szczątkami podczas restauracyi w r. 1867. [Minor blach zbroi i jej żelaznych płyt portami jest płynna, żywa i wyśmienicie wyrażona, wygładzona i pełna szczegółów, twarze, w których znać z zapałem z niezwykłością, a nietylko ale zawsze szczególne akcentowanie, dążeniem do przedstawienia i indywidualizowania ich, mają realizm portretowy z

[7]) Schneider Antoni l. c. f. Schneider tylko takich [illegible] z fragmentami [illegible] posiadał nawet w swym zbiorze.

[illegible] z [illegible] nie dowodzi [illegible] determinacyi z powodów tych samych i wypełnienia, mogło się [illegible] przez Tomasza z pomnikach krakowskich a sprowadzone w [illegible], [illegible] w niesłusznej przesadzie

[illegible] monumentalnej stylizacji, [illegible] ze przystrojenia, [illegible]
modelowane starannie. Ale najpiękniejszym z całego zbioru zdaje się nam
oryginalny przez charakterystykę głowy, i [illegible] traktowanie
włosów [illegible] wąsów, [illegible] z [illegible]
[illegible] w pracy [illegible], wychodzący niewątpliwie [illegible] Berti, [illegible]
[illegible] jego [illegible] Jana [illegible] (fig.) Ta
[illegible] od [illegible] oparta
na [illegible], w tej pozie jest [illegible] i [illegible]
[illegible] pomników; w układzie całego ciała, głowy i [illegible]
[illegible] i tyle jest [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible] jeśli [illegible] się
[illegible], aby stanu tego nie zbudzić. [illegible]
[illegible] na [illegible] głowami, [illegible]
[illegible], bo się prosi do [illegible], tego budzić żal, bo nam tak
[illegible]. Niestety, [illegible] ten [illegible] był [illegible],
[illegible] i [illegible] tej [illegible] restauracji; bardzo [illegible]
[illegible] przy [illegible]. [Ależ [illegible] wszystko, co [illegible],
[illegible] na [illegible] pomników z [illegible] Dominikańskich
[illegible] trzeba, że nie [illegible] takiego [illegible]. [illegible]
[illegible] i [illegible] i [illegible] zdaje się [illegible]
pełne prawo. [illegible] był niewątpliwie z tem, że [illegible],
[illegible] z miejsca, na którem [illegible], [illegible]
z [illegible], [illegible] dla siebie,
by [illegible] i sam, [illegible] i nie w
tej [illegible], [illegible] jako [illegible], i nie w tem [illegible],
jakie [illegible], przestały być tem, czem były, a
[illegible] mało się, [illegible] tylko i dla siebie, aby [illegible]
[illegible] to [illegible] na [illegible]. I w tem
[illegible] był [illegible] granicach
[illegible]: Wszystkie te pomniki — a co tu [illegible]
[illegible] się w [illegible] lub [illegible] [illegible],
[illegible] dziś [illegible], o których w tej pracy [illegible]
[illegible] już [illegible] wielkiej [illegible], nie
[illegible] się [illegible] z [illegible]
[illegible]; Jest to [illegible]
[illegible] jeszcze w najdoskonalszym z tych
[illegible]. [illegible] one tylko na miejscu,

obrót! 7.

w swej architektonicznej ozdobie, w swej ścianie,
w swym ornamentacyjnym otoczeniu. Nie mają sa-
modzielności, ~~prac dziś sztuki~~ jakie posiadać może dzieło
wielkiej sztuki, a nie mają tej samoistności, bo w
autorach ich nie było [jasnego] indywidualnego uczucia. Byli
to mistrze dekoratorzy, ale — cechowi. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] we Lwowie [illegible]

(margin: Jakóba Trwałego [illegible]) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

~~[illegible]~~

~~[illegible] (Van hutte fecit) [illegible]~~

~~[illegible]~~. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Trwały, jak o tem świadczy [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]: JACOBUS TRWAŁY LEOPOLIENSIS FECIT.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

~~[illegible]~~ prof. Władysław [illegible] [2] ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

1) [illegible] Sprawozdanie z czynności konserwatorskich za czas od 1870–1874 roku. Lwów. 1874 Str. 18

2) Sprawozdania Kom. Hist. Sztuki. T. V pag. XVII.

e)

który zostający tego pomnika trafnie ~~[illegible]~~ zaznacza, jak dalece E 76

sięgała ~~[illegible]~~ ~~artystów~~ dłuto i mistrzów kamienników, mówiąc że, od kamiennego

[illegible] się [illegible] kamiennych artystów; marmury [illegible] miej-

sca alabastrowi w drobnych ozdobach: [illegible] i [illegible]." Jak

już nadmieniliśmy nigdzie ani w księgach cechowych ani w zapiskach bardzo fragmentarycznych

archiwalnych nie przyszło się nam odnaleźć nazwiska tego nazwiska ~~[illegible]~~

rzeźbiarza nie należał do t. zw. mistrzów cudzoziemskich i snać albo miał jedynych

[illegible] na celu, albo co prawdopodobniejsza, [illegible] je pod [illegible], co,

[illegible] najwięcej, nie używając cechowego uznania, jednak niewątpliwie

była rzecz [illegible]. Po tem, co już wiemy o [illegible] artystach [illegible] na

[illegible] w Lwowie [illegible] i [illegible] artystów i niemieckich,

nie [illegible] [illegible] [illegible] przed przypuszczeniem, że to był Polak ro-

dowity; tak jego, jak i Jana Białego, o którym niżej będzie mowa,

uważać należy za Niemców, [illegible] [illegible] tej całej kolonii rzeźb,

[illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] przez [illegible] była w Lwowie.

Pomnik Królewski jest największym dziełem a forma jego jest

[illegible] [illegible] stali, [illegible] [illegible], a u góry zamknięty w dwu

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]. W niszy wjętej w pilastry [illegible]

[illegible] na [illegible] [illegible] niewiasta [illegible] [illegible]

w [illegible] [illegible] [illegible], z [illegible] do modlitwy i [illegible] w prawej

[illegible] dłoni, z [illegible] [illegible] na lewem ramieniu. Nad architrawem

3
[illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible], podtrzymy-

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bardzo [illegible]

~~[illegible]~~ i [illegible], wjęty w dwie [illegible], z [illegible] [illegible]

w [illegible], i Chrystusem błogosławiącym na niebiosach. Na obu

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] w

[illegible]; ~~[illegible]~~ na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ z [illegible]-

mi [illegible], [illegible], [illegible] i [illegible], [illegible] przez

[illegible]. Po obu bokach (górnej części) [illegible] św. Jana

i św. Marka Ewangelistów. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] XI [illegible] [illegible] pomnik [illegible] [illegible] [illegible] należy.

[illegible] [illegible] [illegible] wyszedł. Nie widać tu prawdziwie oryginalności

ani [illegible] artystycznego [illegible], ale w układzie, w [illegible]

[illegible], form architektonicznych w [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] figuralnych nas.

[illegible] jest nam [illegible] w [illegible] w [illegible] ale [illegible] z [illegible] pojmowania [illegible] stylizacyi, [illegible] i do [illegible] wszystkie [illegible]. [illegible] z [illegible] kunsztem wykonane ale nie [illegible] linii.

Ornamentyka złożona z rzeczy natury [illegible] nie mniej [illegible] [illegible] kamyki, gadzin, [illegible] ~~[illegible]~~ wtrącone [illegible] ~~[illegible]~~ miary [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible], z [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ na [illegible] ołtarza kaplicy [illegible], [illegible] nie [illegible] [illegible], że Jakób [illegible] ~~[illegible]~~ do tego samego [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] i [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] alabastrowych ołtarzyków [illegible].

Współczesny autorowi kro[illegible] pomnika [illegible] Jan Biały, o którym z kolei mówić nam [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alabastrowym ołtarzem, który [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ich [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] w katedrze. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ tak że tylko jeden [illegible] ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] w całości w t. zw. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] z [illegible] katedralnych [illegible] marmurowych lub alabastrowych kapiteli, [illegible], ornamentów, z podziwienia godnej subtelności [illegible] — a przed dwudziestu laty [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Mieczysławowi Potockiemu z [illegible] [illegible], [illegible] fragmentów zrekonstruować [illegible] taki alabastrowy ołtarz,[1] z którego [illegible], z podpisem Jana Białego, ustawiony w t. zw. kaplicy [illegible], gdzie po dziś dzień [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible], ~~[illegible]~~ który miała ~~[illegible]~~) [illegible] [illegible] kapituła [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

Starowolski w opisie ~~[illegible]~~ swojej archidyecezyi ~~[illegible]~~ [illegible] ze 1615 między ołtarzami [illegible], [illegible] z [illegible] [illegible] fundacyi, [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ marmurowych i alabastrowych ~~[illegible]~~[2] — o niedotrwanych nie wspomina, a między temi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Z wymienionych przez Starowolskiego tylko dwa [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], (t. zw. [illegible], ~~[illegible]~~ w kapitularzu przedpotopowie) (czyli ~~[illegible]~~ pierwszy) [illegible]

Fontana [illegible] [illegible] [illegible]; a [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

1) [illegible] w [illegible]. Sprawozdanie etc. str. 16

2) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] T. I. [illegible]. Str. 73 – 83.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Petra i Pavla

i Szyberski, ~~który~~ niegdyś umieszczony w kaplicy św. Jerzego a obecnie zdobiący boczną kaplicę Kościoła św. Mikołaja. Zginęły zaś [illegible] lub dostały się w niewiadome nam [illegible] ołtarz rzeźbiony alabastrowy, fundowany przez arcybiskupa (Jana) [illegible], ołtarz z marmuru i alabastru, przyniesiony przez arcybiskupa [illegible], ołtarz z r. 1478 z rzeźbionem [illegible] [illegible], ołtarz alabastrowy (również) fundacji Jana [illegible]. Z innych ~~niżej~~ niewspomnianych wcale przez [illegible], bo na [illegible] ich być musiało. — [illegible] się tylko w [illegible] przez [illegible]. To co pozostało po tem wszystkiem, będzie żal po tem, co przepadło. W tych ołtarzach leżała [illegible] charakterystyka imienia i techniki rzeźbiarskiej swego czasu. Wykonane z niepospolitą mistrzowską, ze tak powiem, [illegible] ołtarzem, które [illegible] w [illegible] materiale ołtarzyki te były z [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] nie tylko [illegible], [illegible] jakiej doskonałości [illegible] byli rzeźbiarze tamtej techniki alabastrowej i jak ~~[illegible]~~ przyjemnie wyzyskać umieli wszystkie jego [illegible]. Z materyału tego wydobyto wszystko, co się tylko wydobyć dało; połysk i matowość, transparentność i miękkość, jasne i ciemne tony, tak że [illegible] i tej samej bryle mamy [illegible], [illegible] a [illegible] [illegible] ale i tonem od [illegible]. [illegible], biała, [illegible] i [illegible] czarne tony układają się [illegible] na [illegible] i [illegible], [illegible] spokojną i [illegible] monumentalnej [illegible], [illegible] [illegible] efekt szczególnie malowniczy, który [illegible] [illegible] przy zbliżeniu niektórych części. [Ta. [illegible] także na ołtarzu, na [illegible] [illegible] [illegible] podpis: R. IAN BIAŁ. R. S. 1592. Jestto ołtarz o trzech skrzydłach ~~[illegible]~~ (fig. [illegible]) [illegible] w górę a [illegible] ołtarza [illegible] ~~[illegible]~~ bardzo [illegible] w [illegible] [illegible] całego [illegible] (Zmartwychwstania) ~~[illegible]~~; nie [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ołtarzyk ten z [illegible] fragmentów, [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] w formie [illegible] i [illegible] o samej strukturze nie [illegible] się mówić, a [illegible] wielce interesujące są [illegible]. Kolumny pod [illegible] [illegible] pokrywają, ich ornament [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] w [illegible] tonie, [illegible] w [illegible] [illegible] i [illegible]

postaci srebrnej misternie wyrobione i wyzłocone; każda z nich [illegible] na złotem tłem wypisane (fig.); obrazy [illegible] Krzysztofa, pełne charakteru i oryginalności, wykonane con amore i z subtelnym rysunkiem, zwłaszcza (fig.), obie postaci w Dziecię, Matki Boskiej i Świętego Anioła, [illegible] szlachetne wykonanie. O twórcy [illegible] Bratego i o jego pochodzeniu nie powiedzieć nic umiemy; tak samo jak o twórcy Krasnickiego pomnika, nie znaleźliśmy o nim żadnej wzmianki w aktach miejskich. [Daleko starszy i jeszcze w tradycyjnych układach trzymany jest drugi ołtarz alabastrowy, znajdujący się obecnie w większej zakrystii ~~około tego kapitularza~~ kościoła katedralnego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ten ołtarz tryptykowy, jest [illegible] monumentalnie i [illegible], a pośrodku, do którego się nadawał mało, [illegible], użyta w nim jest bardzo oryginalnie. Rzeźby figuralne, które zdobią ten ołtarz, a mianowicie postaci św. Benedykta i Wojciecha trzymający tarczę Anioła z symbolami Matki Boskiej, jakkolwiek [illegible] wykonane, nie wznoszą się ponad poziom dobrej średniej roboty, zawierają niektóre szczegóły, jak np. [illegible] kolumn, modelowane z energią a wyrazem (fig. dokładnie). Najbardziej uwagi godnym szczegółem tego ołtarza jest postać klęczącego fundatora (w kartuszu) [illegible], figura twardo i ~~ciężko~~ tak prawdziwie i [illegible] jest oddana, ale pełne charakteru i stylowego wyrazu, który tak zgodny jest z pozą i ekspresją, że już dla tego samego uważać go należy za bardzo cenny zabytek sztuki lwowskiej. Sam ołtarz w [illegible] jest złocony. [Najpóźniejszym z zachowanych ołtarzy alabastrowych jest ołtarz fundowany przez Jana Szolca Wolfowicza, jednego z najznakomitszych patrycjuszów lwowskich. Jest to ten sam ołtarz, który Zimorowicz w cytowanem dziele przytacza pod nr. 21 podając datę jego fundacyi r. 1595. Zdołaliśmy [illegible] nie mieli tej informacyi, nie mogliśmy w [illegible] w ścisłem datowaniu tego ołtarza, bo [illegible], iż on nie [illegible] ~~tego~~ Jana Wolfo-

1) Cf. Łoziński, Patrycyat etc. str. 70.

więzi przez cesarza Rudolfa II, co nastąpiło właśnie w r. 15[illegible].[1]
Jak już wspomnieliśmy, obraz ten znajduje się obecnie w kościele św.
Mikołaja. Kompozycyą szczęśliwą, bogactwem szczegółów, mistrzowskiem wyko-
naniem, ~~czyni~~ było to dzieło interesującem i charakterystycznem — niezależnie
także ze względów historycznych — szczególniej jest autentycznym jednym z najciekaw-
szych lokalnych galicyjskich dzieł. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] na tej [illegible], a to [illegible]
tryptyk [illegible] tak [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
jest [illegible], wymienionymi w drugiej połowie,
[illegible] tympanonem. [illegible]
w Krużgankach [illegible] w [illegible], tizyaniami, [illegible], [illegible]
[illegible] na krzyżu, [illegible]
[illegible] ~~W ..~~ tympanonie Bóg
Ojciec. [illegible]
[illegible] za [illegible] Chrystusa na krzyżu,
[illegible], że się nie zachował w oryginale.
[illegible] był tak [illegible]
[illegible] ~~...~~ na [illegible]
[illegible], a [illegible] ~~był~~ [illegible] w planie trzecim [illegible]
[illegible] na [illegible]
[illegible] wszystkie ~~[illegible]~~ tego
[illegible] wszystkie [illegible] niepospolite zalety
[illegible]. [illegible], jak dalej [illegible] się ~~to~~
na [illegible], które nie [illegible] zaciemnione, ~~[illegible]~~
[illegible] w [illegible] ludzkich, [illegible]
charakterystyki, [illegible] ~~[illegible]~~ monumentalnych [illegible] —
ale wszystko to jest [illegible] ~~[illegible]~~, [illegible] charakterystyczne
i [illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible] kompozycyi nie ma [illegible]

~~Ki.~~ 81

autor tego ~~[illegible]~~ [utraty] ikonografji, ale w pewnem rodzaju [illegible] i postaci [illegible] w [illegible] [illegible] indywidualnym i ~~[illegible]~~ [illegible] samoistnej charakterystyki, jak np. w postaci ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] trzymanej [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w szczegółach, zjednoczenie wszystkiem [illegible] i [illegible] [illegible] stopniowane [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible] w szczegółach — wszystko to [illegible] [illegible] świadczy [illegible] o samoistnym i samodzielnym talencie ~~o [illegible]~~ tego rzeźbiarza, o ~~[illegible]~~ [twórczym] zmyśle plastycznym i [illegible], a [illegible] [illegible] kim o tem, co [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ustawa artyzmu nawet na [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible] [illegible] zadaniem o ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [wykończeniu]. — [illegible] [illegible] [illegible] tego interesującego [illegible] rzeźby [illegible] z końca XII wieku, jest również pełna zalet. ~~[illegible]~~ [Kolumna] ~~[illegible] i [illegible]~~, [illegible] [illegible] [illegible] winogradu, [illegible] na nich [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] stylizacyi i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], a niemniej charakterystyczną jest ornamentyka długich [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. W ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible] [illegible]~~; po bokach [illegible] [illegible] [illegible] tarcze z herbami [Jana] Tylo-Wolfsisga i jego małżonki [illegible] [illegible]: Kolumny [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible]. Niestety wszystkie rzeźby [illegible] [illegible] [illegible] farbą olejną [illegible] na marmur; [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] straciła [illegible] [illegible] z [illegible] charakteru i zatarł się cały efekt [illegible] [illegible] i [illegible] tonów, jakie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w alabastrze.

Na osobnej Kartce

— [illegible] monumentalności, a [illegible] złotawych [illegible] (aedicula) [illegible] się [illegible] [illegible]

[illegible] Jest to rzecz tego samego typu, co [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ołtarz [illegible] w kościele [illegible] z [illegible], [illegible] w tym [illegible] [illegible] w ołtarzu [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ (spartimenti, nische, figurine itd.) należy jeszcze do [illegible], [illegible] [illegible] XVII wieku, a ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~

jeden z najdroższych na owe czasy zabytków. Jest to ołtarz złożony w chórze zakonnym kościoła OO. Karmelitów, t. zw. tempietto, z czarnego marmuru z inkrustacjami z różowego. Na ołtarzu, [illegible] ~~[illegible]~~ ustawione [illegible] w tym ołtarzu w dwóch kondygnacjach, ~~[illegible]~~ z których górna [illegible], jest [illegible] i [illegible] drobnymi rzeźbionymi [illegible] ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] nadaje [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]; ~~[illegible]~~ [illegible] monumentalności; a ~~[illegible]~~ kapitel [illegible] pilastrów [illegible] [illegible] bardzo ~~[illegible]~~, [illegible] [illegible] i subtelności. [illegible] [illegible] ten ołtarz [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ (Tradycja, ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] (a głównie [illegible], [illegible] i [illegible] [illegible].

Dalej na stronie 55.

Do kartki K.

Z rzędu rzeźbiarskich ozdobnych i niezwykłe jednym z najcenniejszych
najlepszych zabytków sztuki lwowskiej, jest ~~[illegible]~~ obecnymi ołtarz przeniesiony w kościele pobernardyńskim kościoła św. Marii Magdaleny, dziś od-
dzielonym od prezbiteryum ścianą i służącym za kaplicę więzienną.
Ołtarz ten i przyległy do niego trakt z wszystkim otoczeniem kryształowym datuje się z pierwszych lat XVII wieku. W
r. 1600 ~~magnifica~~ Anna Ostrogska Chodkiewiczowa zapisała
na ten kościół przynależący do tych Dominikanów [illegible]. Za-
kon ten, jak ~~[illegible]~~ wspomnieliśmy, posiadał (w mieście) ~~[illegible]~~ klasztor
i [illegible] i klasztor bardzo obszerny, który uchodził za je-
den z najbogatszych i najświetniejszych na ziemi ruskiej; a zda-
nie [illegible] wymiarami i pięknością obiegał się o pier-
wszeństwo z klasztorami włoskimi (cum Italicis certat) — za-
pisem Ostrogskiej zajęto się tylko na zbudowanie nowego
[illegible], wzniesienia, w którym wyżej w tym czasie ~~[illegible]~~ ścisło prze-
mieniano (wraz z [illegible]) ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ [illegible], przez [illegible] się na zmniejszenie mo-
[illegible]. W r. 1615 wedle tego [illegible] klasztoru tak była
[illegible] że miejsca nie ma [illegible] [illegible].[1] Z tego więc czasu
lub z lat nie o wiele późniejszych datuje się ołtarz, o którym mowa
mowa, co zresztą stwierdza ~~[illegible]~~ także i wszystkie style. [Ołtarz ten zaznacza
[illegible] na [illegible] [illegible] swoim i [illegible] wykonanie. Jest
to stucco figuralne, w [illegible] [illegible] — jedyny w
swoim rodzaju ołtarz tego rodzaju we Lwowie, a niezwykle rzadki także
w [illegible] ~~całej~~ (całej) Polsce. Ołtarz stosownie do swego [illegible], [illegible]
(ma kształt [illegible] [illegible] trójkąta)
przyległe, ~~jest~~ ~~[illegible]~~ [illegible] od [illegible] po samo sklepienie. Całe
(ołtarz) [illegible] dzieli [illegible] na trzy części, z których najwyżej
[illegible] z [illegible] [illegible]. Kolumny te mają korynckie kapitele
a [illegible] na [illegible] [illegible]. ~~[illegible]~~ festony z owoców i
cherubinki stanowią (ich) dekoracyę, a ~~[illegible]~~ w dolnej (ich) części w [illegible]
[illegible] w postaci niewieścich alegorycznych z [illegible] w rękach.
Na kapitelach kolumn umieścił rzeźbiarz [illegible] świętych
mnichów dominikańskiego zakonu. Między każdą parą kolumn
~~[illegible]~~ [illegible] u góry silnie profilowanym [illegible] a u dołu
[illegible] [illegible] balustrów, pola arkadowe, (wypełnione) ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ figuralnie ~~[illegible]~~ rzeźbą. ~~[illegible]~~ Oba boczne
pola mają [illegible], i tym [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ się dwie
[illegible], a pośród [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ się, [illegible]
[illegible] (ego) ~~[illegible]~~, [illegible] [illegible] i silnie [illegible] scena z
życia św. Marii Magdaleny. W środkowem arkadowem
polu, ~~[illegible]~~ [illegible] silnie [illegible], który [illegible]
[illegible] mały obraz na [illegible] ornamentyką, [illegible] się główna
[illegible] przedstawiająca [illegible] w [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible],
[illegible] w [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], który ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] się nad nią [illegible] aniołowie grający na [illegible] [illegible],
[illegible] instrumentach. ~~[illegible]~~ Płaskorzeźba [illegible]
części ołtarza [illegible] [illegible], [illegible] się [illegible]
postaci ogrodnika, płaskorzeźba [illegible] [illegible] każdego Chrystusa,
którego [illegible] [illegible] Magdalena. ~~[illegible]~~ [illegible] (łagodnie i bardzo) [illegible].
[illegible] stylobaty kolumn, mają również [illegible] w
[illegible] profilach, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] się [illegible] trzy
[illegible] pola z figuralnemi rzeźbami. Na środkowym [illegible],
nad [illegible], Najświętsza Panna na [illegible]. [illegible]
ten [illegible] do [illegible] [illegible], [illegible], (Figuralny), or-
namentyka [illegible] to [illegible] [illegible] [illegible]
rzeźbiarski. Autor [illegible] z [illegible], jakby [illegible] metrycznie
i w stiukaturze [illegible] (wyjątkowo) [illegible] ~~[illegible]~~, a jakby nie
[illegible] w mogło [illegible] w marmurze lub kamieniu. (Cała) ~~[illegible]~~
[illegible] tego ołtarza należy na [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]
~~[illegible]~~
[illegible]

[1] Łaszczki Jh. Relatio status etc. Str. 120–1.

[illegible] zainteresowanie, jakie [illegible] wzbudzić musi w widzu, na tem, że jest olbrzymim szkicem, modelem, improwizacyą. Na sztukaterie, głównie przedpodobnie z cegieł, drzewa i żelaznych sztab, artysta [illegible] lepił wprost figury i ornamenta, cała też dzieło, jego nie [illegible] bardzo widocznie cechy szybkiej i śmiałej ex tempore roboty. Wygląda to wszystko (gotowe [illegible]), ciastowato, jakby masa twardniejąca prawie, jeszcze niewczesnie ociekała; chropowate zastygające gipsu, wszystkie grudki i [illegible] zostały — niemal jakby palce i to. [illegible] nie całej rzeźbie, [illegible] dziś na dłutach [illegible], (a nie wygładzone) jeszcze bardziej lepko i [illegible]. Przypomina to [illegible] sztuki i [illegible] tryumfalne, [illegible] improwizowane w sztukaterze [illegible] dziś na jutro przy [illegible] publicznych [illegible] Odrodzenia — tak samo wyglądać [illegible] owych festaiuoli, których wspaniałe [illegible] podobnych ex tempore zasługą. Wszystkie figury [illegible] stworzone według [illegible] z pamięci i na [illegible] z lekka, niejako prawie śmiałością — niemożna też być mowy o szczegółach artystycznych całości tej rzeźby. [illegible] lekko bez anatomii i bez jasnej akcji, [illegible], [illegible] i głowy olbrzymie, korpusy płaskie i mało [illegible] tak ich, [illegible] — a przecież mimo to wszystko jest i tym [illegible] wiele stylowego charakteru, wiele oryginalnego [illegible] i niespotykanego talentu dekoracyjnego. [illegible] [illegible] [illegible] strojne formy, improwizowany [illegible] jedna, [illegible] ale [illegible] trafne pozy. [illegible] [illegible] [illegible] sentyment artystyczny, [illegible] naiwny, który [illegible] te [illegible] grube rysy i każe zapominać o niezgrabnych głowach, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — wszystko to świadczy, że tej roboty dokonał [illegible] z [illegible] temperamentem artysty, któremu nie brak było talentu [illegible] technicznej biegłości, aby to wszystko wykonać o wiele lepiej, a nawet [illegible] dobrze, gdyby tylko czas i [illegible] potrzebne warunki były po temu.

— Komu z znanych nam rzeźbiarzy lwowskich przypisać autorstwo tego [illegible]? Jedyna wzmianka archiwalna, jaką mamy o robotach przy [illegible] [illegible] klasztorze lwowskich Dominikanów, [illegible] nas do Albrechta Kielara. Wiemy o nim (str. 96), że pracował przy [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] w robocie mało co [illegible], a [illegible] także, że był nietylko [illegible] [illegible] ale i rzeźbiarzem, i że ornamentowane [illegible] portal gotycki [illegible] [illegible] z pod jego dłuta. Nie posiadamy żadnych [illegible] danych do oceniania talentu tego Kielara, trudno więc na podstawie tak [illegible] zapiska uważać go za autora. Wprawdzie [illegible] posiadamy wiadomość, że [illegible] [illegible] [illegible] w swym zawodzie, [illegible] altarium [illegible] [illegible] i rzeźbiarz [illegible] Jana Godnego, że mimo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] 2) że Godny przy [illegible] [illegible] jako Albert Kielar, przed laty [illegible] [illegible], [illegible] i [illegible] [illegible] — mimo to przecież świadectwa takie [illegible] [illegible], aby Kielarowi stanowczo przypisać autorstwo dzieła, które [illegible] [illegible] taterni; tyle innych i tyle [illegible] [illegible] [illegible]. Między [illegible] Zgromadzenia, którego [illegible] [illegible] jest kaplica św. Maryi Magdaleny, [illegible] [illegible] [illegible], jakich [illegible] ten [illegible] [illegible] jednego z braci zakonnych. [illegible] [illegible] za tem [illegible], że lwowski klasztor dominikański [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] a [illegible] za Dolabiego i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w pierwszej połowie XVII wieku [illegible] magistra monachorum 3), łatwo tedy być może, że w gronie tych [illegible] [illegible] także i rzeźbiarz-sztukator z odpowiednim talentem. Wiemy wszak, że [illegible] [illegible] [illegible] i bez najmniejszej podstawy, [illegible] podanie [illegible] [illegible] przypisuje [illegible] temu podaniu, jako [illegible] [illegible] — a to z tem większą racyą, że [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] przypuszczenie, że Dominikanie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] do [illegible] [illegible] tego samego artysty, który [illegible] w tym samym [illegible] [illegible] stukatury Dolabellego kaplicy w tejże [illegible].

Także gadanie [illegible] [illegible] nad [illegible] figur, [illegible] nad [illegible] stukatorskiej [illegible], a nad [illegible] (marmurów [illegible]) [illegible] [illegible], a nad [illegible] [illegible], że to [illegible] [illegible].

2) [illegible] z. 166, pag. 378 – 386.

3) Łukawski Th. Relatio Status etc. Polonae monarchiae [illegible] in societate peregrinantium omnium nobilissimum et maxime famosum ... unde a Prussis, Germanis appellatum est magistra monachorum propter confluxum peregrinantium ex variis provinciis quam ab ipsis orientalium, populorum locis (pag. 109)

[illegible] Kamieniecki[illegible], który to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z[illegible] tego samego [illegible], co [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible], a którym [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] form renesansowej dekoracji [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] en creux. Czy [illegible] portal [illegible] domu, w którym [illegible] charakter [illegible] [illegible], to [illegible], [illegible] [illegible] Pietro Barbone [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Van [illegible] na [illegible] [illegible] V. I. (Vanvitelli [illegible] – to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible], jak to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dla [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][1], [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible], i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dr. [illegible] [illegible] [Kaplica [illegible] [illegible], [illegible] t. zw. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] r. 1612 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]) jest to budowa prostokątna z kopułą i latarnią [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] z [illegible] kapitelami, [illegible] [illegible] [illegible] kopułka z [illegible] [illegible] [illegible]. Fasadę jej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] figuralny i ornamentacyjny (w Kamieniu [illegible] [illegible] [illegible] w stiucco) a tak samo (z tego samego materiału, i [illegible], [illegible]) i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], której [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible], [illegible] to [illegible] [illegible] [illegible] niemieckiego renesansu. Fasada [illegible] [illegible] kartuszowa (z których [illegible] [illegible] [illegible] (a [illegible] [illegible] kolumny korynckie, [illegible] na [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], o [illegible] [illegible] ornamentyką z kartuszami i [illegible]; z [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] w [illegible] po [illegible] [illegible], z [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nad [illegible], [illegible] i [illegible] – [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] manier, tej [illegible] [illegible] niemieckiej z [illegible] XVI stulecia, [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] kartuszów, a [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] i po [illegible] [illegible]. Ten sam charakter ma i ołtarz wewnątrz kaplicy, z [illegible] [illegible] [illegible] Ostatniej Wieczerzy. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] i [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible], nad nim [illegible] [illegible] [illegible] a na [illegible] [illegible] i

[1]) [illegible] [illegible] ur. 1574 um. 1558. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], że [illegible] Kampian, Kamieniec [illegible] [illegible] [illegible]!

Ten Kartki a. b. c. d. e. f g. h. i. k.

Ja [illegible] [illegible] po [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible].

([illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] do [illegible]

i [illegible] ([illegible] [illegible] [illegible])

[illegible]

Szczególne rzeczy, ile niebywałej pracy zadano sobie nad tą fasadą, w której [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] kolumn nie dość bogatych kapiteli — całe one to gęsto przykrywane to spowite płaskim ornamentem, a stylobaty ze wszystkich stron [illegible] ozdobione [illegible] [illegible] i [illegible], maskami ludzkimi, główkami [illegible], [illegible] i kartuszami; woluty [illegible] pilastrów [illegible] i [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] w formie [illegible] — [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible], że [illegible] z pozą blisko [illegible], [illegible] [illegible] nie będzie [illegible] [illegible] ornamentyka. Rzeźba nad wszystko, [illegible] na wszystko — a w niej cały [illegible] motywów i form z [illegible] najdrobniejszych i najbliższych [illegible], i grubo-niemieckich z niedelikatnością i [illegible] i [illegible] z najcieńszą [illegible] [illegible] [illegible] lub [illegible] [illegible]: i [illegible] [illegible] wypukłe, dobrze wydobyte, pełne [illegible], i [illegible] [illegible] w basso-rilievo i [illegible] z [illegible] liści z [illegible], [illegible] t.zw. *cerquate* na obramieniu drzwi i okien, a obok nich ornamenta jakby jubilerskie, [illegible] i typograficzne, tak [illegible] przy niemieckich [illegible]. A to wszystko w grubym i niewdzięcznym materyale, na którym [illegible] linia niezachwiana w swojej czystości, żaden profil nie [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] — istna kaligrafia na bibule! To w tej [illegible] [illegible] [illegible], a co zarazem jest charakterystyczne stylu, [illegible], to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

Charakterystyczne [illegible] ornamentyki [illegible], t.j. [illegible] [illegible], [illegible] dekoracyjny [illegible] w t.zw. [illegible] i [illegible], z których [illegible] [illegible] [illegible] oku, aby tem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] form na drugich — uderza tu w całej swej [illegible]

Rysunki Dietterlina i Teodora de Bry.

[illegible] w tym przygotowaniu i ustaleniu wymiarów, [illegible] i [illegible], [illegible] gmachu, [illegible] [illegible] do najściślejszej zgody. Przy całym [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] każdego całe [illegible], [illegible] fasady nie [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible]: Pilastry górnej kondygnacji nie stoją w jednej osi [illegible] [illegible], ani do pól kartuszowych, ani do [illegible], ani do tego, co [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! Między temi pilastrami [illegible] [illegible] [illegible] obeliski, [illegible] pilastra i [illegible] woluty kapitelu. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pilastry, które mają [illegible] [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] form, [illegible], między takiemi [illegible] [illegible] [illegible] (*dans pendants*), który [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], tak że [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jakby [illegible] [illegible] [illegible], a [illegible] pilastra nad niemi w [illegible] [illegible] [illegible]. Najlepszy [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], które [illegible] [illegible], a [illegible] całej fasady, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ornamentów [illegible] [illegible] całym [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], tak że jego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Obróć!! na drugiej stronie!

~~[illegible] zwraca uwagę jej ... [illegible] manierą, jaką ... [illegible] Bernie ... [illegible] ... oryginalności, ... [illegible] ... Jest ... Kaplicy ... [illegible] ... tylko kilka części wykonane ... [illegible] architektonicznej ... od ... Berreci, a ... [illegible] ... artystycznym ... [illegible] ... manierą ... [illegible] ołtarza ... z alabastru ... [illegible] ... Kaplicy ... [illegible] ... Ołtarz ... szczegóły z alabastru ... [illegible] transparentnych i miękkich ... [illegible] ... ornament ... [illegible] ... monumentalnej ... ale ... [illegible]~~

plawszy się ... [illegible] Statuszowego ... przy Św. Michale na zamku [illegible] Samej ... W ... architektonicznej kompozycji ołtarza, pod ... [illegible] ... i organicznem zgrupowaniu części przyznać jednak trzeba wielkie zalety; jest w nim jeszcze coś z dobrych tradycyi tego rodzaju renesansowych monumentów, ale co było szlachetnego i stylowego w liniach, to przygniotła profuzya szczegółów a zwłaszcza ornamentów, które jakby rojem ... obsiadły ... wszystko, tak że ... niema prawie całej przestrzeni ... dla ... oka, ... które nie może zharmonizować tej masy szczegółów w jedno całe ... Rzeźba ołtarza z wszystkich części jest najsilniejsza ... a ... zrozumienie. Kształty, skomponowane ... nie bez prawdziwej ... ale wykonane grubem dłutem ... [illegible] a ... w modelunku i szczegółach ... [illegible].

... artystycznej ... dalsze ... z góry ... [illegible] ... delikatności ... po drodze od autora do wykonawcy ... i plastyki ... [illegible] ... ani ... ani kapitularzach, ... [illegible] ... nie, ... jakiś ... Stwosz, akademik i ... herbu Ciołek ... Krakowie ... [illegible] ... jak ... przy Sobieszyni ... jest ... [illegible] ... O jednym Stwoszu, architekcie i akademiku ani ... [illegible].

Rzeźbiarzem głównym, a może i autorem całości, był prawdopodobnie wspomniany Tomasz Tekelz, wykonawca całej grupy podobnych pomników, jak o tem świadczy nie zawsze ... ale zawsze ... [illegible]. Mowa tu o wszystkich częściach z kamienia, t.j. o całej fasadzie, o ołtarzu i kopule — delikatniejsze szczegóły wyrobione, Kaplicy wykonane w marmurze i alabastrze, ... należy ... [illegible] ... do Krakowa ... [illegible] ... utalentowanego rzeźbiarza, znanego tylko z nazwiska, umieszczonego na pomniku Ostrogskich w Tarnowie, o jego życiu i działaniu w Polsce dotąd nic nie było wiadomo, a niektórzy badacze nasi, ... dzy nimi i ... ks. Władysław Łuszczkiewicz, przypuszczali, że pomnik Ostrogskich wykonany został nie na miejscu w Tarnowie, ale w ... [illegible] z Krakowa.

1) F. M. Sobieszczański. Wiadomości historyczne o sztukach pięknych w dawnej Polsce. Warszawa 1849. II. 43. So. ... (z r. 1839 ...) w którym na str. 103 umieszczono ... [illegible] ... z r. 1730 ... Marcina Węglarskiego, ~~[illegible]~~

↓ na osobnych kartkach

VI: α) β) γ) δ) ε)

VII ←

Jest to stukatura, wykonana bez porwania staranniej aniżeli stucco ołtarza u św. Magdaleny, który jednakże dłubie (to większe, że jest [illegible]) [illegible], jako prima vista [illegible] wykonany i nawet bardzo [illegible] samodzielnej obróbki rzeźby, t. zw. (freiundlatur) stylowej, kiedy stucco w kaplicy Boimów jest [illegible] (niekiedy na przedewszystkiem) [illegible]. Nie [illegible] to atoli w tej rzeźbie stylu Skulptur, [illegible] nieraz [illegible] wnosi do sztuki [illegible], jak [illegible] na artystyczne zalety. Dekoracja kopuły [illegible] do dekoracji fasady i rzeźb ołtarzowych w kaplicy, co się tłumaczy nietyle wyższą rzeźby jako takiej, ile już [illegible] (niższe [illegible]) [illegible] w [illegible] [illegible] Kamienia. [illegible] [illegible] to nie [illegible] tu modelu, gruby materyał nie [illegible] form delikatniejszych — [illegible] stukatura [illegible] w cały [illegible] talent i biegłość wydobywa.

Modelowanie głów i przesada w uwydatnianiu rysów twarzy [illegible] przypisać wypada nadto temu, że artysta obliczał rzeźbę na dystans i perspektywę z dołu, nie zaś na bliższy widok z bliska. To [illegible] w tem miejscu [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible]. Między [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] modelowaniem i charakterystyką głów, [illegible] i [illegible] traktowaniem [illegible] i [illegible]. Do [illegible] należy św. Augustyn i św. Grzegorz. Oba te popiersia są [illegible] żywemi sztuki — do [illegible] [illegible] [illegible] o św. Grzegorza, którego twarz i całą [illegible] [illegible] [illegible] charakterystyką. Popiersie [illegible] w [illegible] kręgu [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] modelowane [illegible] także [illegible] dobre o talencie [illegible] autora. Są to typy [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] głów [illegible] [illegible] [illegible]. Wszystkie te postacie się [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] w każdej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] muszkatowy i kartusz z rozetami, po środku

Bogactwem rzeźb figuralnych i dekoracyjnych nie ustępuje ołtarzowi i fasadzie także kopuła — z pewnością może przewyższa, bardziej przygniatające wrażenie ciężkości i wyszukania ozdób, [illegible] jej dla tego, że tą masą popiersi, kartuszów, rzeźb, główek i Cherubinków, jakiej z [illegible] [illegible] chwila przyjrzeć się [illegible]. (Styl) System jej plastycznej ozdoby, tej kopuły, składa się z trzech kręgów kaset w silnie profilowanych obramieniach. W kasetach dolnego kręgu umieszczone są bardzo wypukłe, w pełnej okrągłości występujące z tła swego popiersia biblijnych postaci Starego Testamentu; kasety środkowego rzędu mieszczą takież popiersia: Zbawiciela (Ecce Homo), św. Grzegorza, Hieronima, Ambrożego i Augustyna, a dalej Aniołów z narzędziami męki Pańskiej; trzeci i najwyższy krąg ma w kasetach swoich oprócz kartuszy z rozetami i emblematami popiersia skrzydlatych aniołów, z których każdy trzyma w rękach [illegible] (z jednym słowem adoracyjnego hymnu: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Między kasetami w podłużnych i poprzecznych przedziałach gzymsy, główki cherubinków i liście muszkatowe. Wszystko to modelowane dość bardzo energicznie, miejscami zbyt ciężko, (werwą) ale zawsze z werwą i stylowo. Zasadnicze [illegible] zamaszystości [illegible]. Rzecz godna uwagi, że [illegible] tak wybitnie ornamentyczne prawie maniera, jaką widzimy w rzeźbie [illegible] kaplicy Boimów, a owa maniera, która bardziej była, po [illegible] dla naśladowców bez oryginalności, aniżeli styl czysty i [illegible] w formach, nie przyjęła się bardzo we Lwowie. Już zewnętrzna fasada kaplicy Kampianów, prawie równoczesna, bo o lat kilka tylko wcześniej wykonana, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i rzeźby do kaplicy Boimów, a w domach [illegible] [illegible], w dekoracyjnych [illegible], w rzeźbie artystycznej nie [illegible] tej tak specyficznie niemieckiej maniery. Jedyny wyjątek stanowią ołtarze wyłożone z alabastru lub innego materyału, które pozaliczamy ale i z tych najlepsze (postacie) albo równoczesne albo nawet wcześniejsze od kaplicy Boimowskiej, [illegible] [illegible]. z takich także [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tej kaplicy.

jak już wspomnieliśmy, ołtarz jest malowany i częściowo złocony, jak również całe wnętrze kaplicy. [illegible] to prócz [illegible] [illegible], ozdobione [illegible] figuralnymi. Jak to widać dzisiaj, po zupełnem wypełznięciu farb, uważać można całą część ornamentacyjną wszystkie szczegóły ~~[illegible]~~ gzymsy, konsole, [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], wtedy gdy w postaciach ludzkich użyte [illegible] [illegible] tylko do [illegible] [illegible] odznaczenia włosów, szat i akcesoryów. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible]. [illegible] ~~[illegible]~~ tylko częściowo i w nieznanej [illegible] które [illegible] [illegible] do tej [illegible] [illegible] [illegible] tej masy [illegible] i ornamentów, [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] jednak [illegible] [illegible] [illegible] kolorystycznej [illegible] [illegible] właśnie [illegible], ~~[illegible]~~ ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible] ~~[illegible] [illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] zatrącające wszystko w tym [illegible], w jednolitem [illegible] świetności i bogactwa, ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

Do str. 59

X!

Kaplica Kampianowska została przez to w cieniu kaplicy Boimów. Budowę tej drugiej ukończono całkowicie w r. 1617, budowę pierwszej rozpoczęto według Zimmermana w r. 1619.1) Oba te mo[illegible] nie [illegible] jak gdyby [illegible] [illegible] tamtemu, [illegible] bo tak jedna jak druga kaplica była grobem rodziny Boimów i [illegible] [illegible] [illegible] Boim przejął Kampiana, ale [illegible] [illegible] [illegible], szlachetniejszy [illegible] Kampian, mając dosyć [illegible] tytułów, w których zasłynął bo-rat doktorski, później Boimów, [illegible] z Lwowskiemi, ka. Kaplica Kampianowska została grobem w samym [illegible] [illegible] dalekie [illegible]; mimo to [illegible] była [illegible] [illegible] kaplica Boimów, bo [illegible] ją i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Marcina Kampiana, [illegible], ale [illegible] Marcin [illegible] ją o[illegible] [illegible] i [illegible] [illegible], do [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z kaplicy Boimów. Kopuła nad [illegible] i [illegible] [illegible] kaplicy Kampianowskiej trwała blisko lat dziesięć; [illegible] [illegible] i [illegible] na [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] według Zimmermana z Węgier. Fasada kaplicy Kampianowskiej należy do [illegible] [illegible] Lwowa, i [illegible] [illegible], aniżeli zasługuje [illegible] na nią uwagi. Bogaty [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] doktora; bo kaplica jego [illegible] do [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i ornamentów [illegible] ale [illegible] budzącej (może) [illegible] kaplicy Kampianów; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (kaplicy Kampianów), [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Fasada, jeśli tak [illegible] [illegible] [illegible] ściany, [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] na [illegible] z [illegible] [illegible], a artykulacyę jej stanowią cztery rustykowane (pilastry, między któremi [illegible] się trzy arkady, [illegible], [illegible] tami. W [illegible] arkad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — jest to ta sama artykulacya, jaką widzimy na ścianach [illegible] [illegible] [illegible]; i [illegible] się [illegible] (ściśle [illegible]) przypuszczenie, że do architektonicznej części tej fasady przyczynił się Paweł Rzymianin. [illegible], że [illegible] [illegible] z Kampianem, a [illegible] z [illegible] do [illegible] [illegible] (Nad arkadami) [illegible] się [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible] kaplicy, [illegible] [illegible] pilastrami [illegible]

1) Zimmermann B. Codex Andrioli str. 71.

Ta do [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] Kampiana, że on [illegible] [illegible] [illegible] do [illegible] kaplicy2). (Gdyż w [illegible] tylko [illegible].) [illegible] [illegible] [illegible], jako obie budowy, t.j. [illegible] [illegible] i kaplicy, [illegible] [illegible] [illegible] sam budowniczy.

2) Acta Judicii Civ. tom XXI pag. 1762.

Do str. 57. (3)

tejż ~~[illegible]~~ wspaniałej pola, w której mieszczą się emblematyczne rzeźby. Że fasada cała nie przedstawia się w całej swej pierwotnej okazałości, winą jej [illegible] przejść, który [illegible] attykę. [illegible] z attyki jej w r. 1660, w ogrodzie, który pozbawił ten piękny zabytek jego najpiękniejszej części, był nie kto inny, tylko znany poeta i dziejopis [illegible]; Bartłomiej Zimorowicz. Ozdobny z Gonzagów, o którym [illegible] po kaplicy [illegible], iż on [illegible] kaplicę i sam się przyczynił do [illegible], [illegible] sobie [illegible] jego zasługi. A tego [illegible] – powiada w przedmowie [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ jego [illegible] i [illegible] wszystko na wschód wewnątrz i zewnątrz, ~~dalej figury kamienne z wszystkiemi jej przyozdobami~~, do kaplicy, [illegible] nad kaplicą [illegible] przeniósł.[1] [Bogata dekoracya [illegible] [illegible] [illegible] i jako dzieło utalentowanego [illegible] (okazuje sztukę) [illegible]. W potach tych arkadowych znajdują się trzy płaskorzeźby: jedna z nich wyobraża złożenie do grobu ciała Zbawiciela, druga Zmartwychwstanie, trzecia ~~allegoryę o~~ Chrystusa ~~jako~~ ogrodnika (objawiającego się Magdalenie w postaci). Wszystkie trzy, jakkolwiek w kamieniu tylko wykonane, odznaczają się [illegible] i subtelnością [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] kompozycyą i [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ najbliższych i najdalszych planów, tak że [illegible] płaskorzeźb nie brak perspektywy i [illegible]. Są to najlepsze w tym rodzaju płaskorzeźby [illegible], zwłaszcza gdy się zważy, że wiele [illegible] od dekoracyi przewyższają one o wiele wszystko, co widzimy na fasadzie i w [illegible] kaplicy Górnej.[2] [Na tych płatach attyki trzy ~~[illegible]~~, w owalnem ~~[illegible]~~ (ramie) z liści, ~~[illegible]~~ [illegible] do napisu: ossa tribus [illegible] ornata, ~~[illegible]~~ w każdem z tych owalów wyobraził allegoryczny: w pierwszym [illegible] na którym ~~[illegible]~~ pies, co to ma [illegible] (gratus animus), w drugim ptak na ~~[illegible]~~ (rozgia), co wyraża krótkie ludzkie życie (vita brevis), w trzecim [illegible] nad urną, co [illegible] nieśmiertelność duszy (animus aeternus). [Co w tej ~~[illegible]~~ (rzeźbie) uderza ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ (inny) ~~[illegible]~~ (pewny) [illegible], to [illegible] ~~[illegible]~~ (szkoła) ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ (mistrza), który miał ~~[illegible]~~ (zarodki) talentu i [illegible] imaginacyi, aby [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible], [illegible] a [illegible], co [illegible] [illegible] jest [illegible] z [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Każdy z trzech kartuszów pod płatem,

[1] Acta Consular. z r. 1665 str. 70.

[2] Nad każdem z tych półkarabelki umieszczony jest bogato wycięciony kartusz z napisem.

Do str. 59.

F.)

[illegible] jest [illegible], ale każdy z osobna [illegible] zmienia [illegible] (a między rzeźbami [illegible] marmur [illegible] jednego rzutu) [illegible] inna rzeźba, (każdy z [illegible] owalnych na płaskorzeźbie [illegible] z innych [illegible]*. Prawda to, ale [illegible] artystycznego temperamentu; [illegible] czysto [illegible] i [illegible], nie z [illegible] ornamentyki. (Ale [illegible]) [illegible] sobie autor, [illegible] [illegible], które [illegible] (mniej) [illegible]: cały fryz jakby [illegible] przeniesiony nie z niego nie tworzy się osi, ani tryglify (osi architektonicznych części) ani metopy, ani nawet kaplica (osi) [illegible] tryglifów; wszystko, (co) [illegible], [illegible] w kapitele pilastrów, w [illegible] ornament itp. [Wewnątrz cała kaplica [illegible], ta jest [illegible] (i [illegible]) od [illegible] do [illegible] [illegible] marmuru. Architektura [illegible] i [illegible], oparta na tradycjach (dobrych) [illegible]. [illegible] (pilastry) w [illegible] korynckich; (dolne) o [illegible] kolumnach z kapitelami [illegible] stylu, bo w kombinacji z [illegible] [illegible] pilastrów po bokach, tak samo jak kolumny [illegible] [illegible]. Między kolumnami na dole i na górze po [illegible], [illegible], po jednej [illegible] na obrazy i po dwie [illegible] z [illegible] na [illegible]. [illegible] w [illegible] [illegible] Apostołów Piotra i Pawła [illegible] z [illegible] marmuru, [illegible], jak wszystko [illegible] w kaplicy, ale [illegible] [illegible] i [illegible] i nie bez [illegible] monumentalności w [illegible], [illegible] i [illegible]; na górze w [illegible] [illegible] [illegible] świętych. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] z tryglifów. [illegible], a [illegible] architrawu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] z [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] marmuru, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Potężna [illegible] w [illegible] po [illegible] [illegible] z białego, [illegible] i [illegible] marmuru, [illegible] [illegible], ale z [illegible] [illegible] i z (niektórymi) [illegible] płaskich figur, (mniej) [illegible] [illegible] en ronde bosse. [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], co [illegible] [illegible] i [illegible] o efekcie, nie [illegible] kompozycji i harmonii [illegible] (form) [illegible]. Na [illegible], ([illegible] i [illegible] [illegible])

Do str. 59.

[illegible] mieści się cały ten ścienny pomnik w środku [illegible], (którego forma jest właściwie tylko wszystkim drzwiom.)
[illegible]; Górna część czyli dolna część podzielona trzema pilastrami na dwa pola (w arkadach) [illegible]
[illegible] umieszczone są biusty Piotra i Pawła Kampianów, czyli
jak brzmiało ich nazwisko łacińskie Novicampianów, i tablice
z epitafiami. Nad tablicami, w których ustawione biusty, wzdłuż [illegible]
[illegible] wypełnił [illegible] świętych papieży i biskupów,
a tam gdzie [illegible] [illegible] łuku, umieścił podrzędne Kar-
tusze wraz z [illegible] ewangelistów. Nad arkadami fryz z
tryglifów i podwójnych kartuszy, w których pola intarsjowane są
różnymi marmurami, ale tryglify dziwnie oryginalnie albo raczej
niewłaściwie traktowane, jakby [illegible] zwrócone do góry, z płytkami jako
jakby kapitelami, co je [illegible] [illegible] [illegible] pila-
strów. Nad tem gzyms a nad gzymsem pas wyso-
ki [illegible], który służy za podstawę górnej kondygnacji (czyli właściwie szczytu) i nie
bardzo [illegible] i [illegible] [illegible] obie części całości. [Ten szczyt czyli
część górna [illegible] [illegible] na [illegible] fryzie, w którym intarsja-
cje z różnego marmuru [illegible] się z [illegible] świętych, [illegible]
z obu boków w [illegible] ornament. Szczyt ten jest właściwie tylko
jednym (wybiegającym i) [illegible] się ku górze Kartuszem, który wspiera się na [illegible]
wolutami z akantowego liścia; [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible]
listki [illegible] się na jego całości ale [illegible] [illegible] lekkości i wdzięku.
Na wolutach akantu [illegible] [illegible] ptaki, na [illegible] [illegible]
figury allegoryczne, [illegible] [illegible] [illegible] urna. Samo
pole Kartusza [illegible] [illegible] [illegible] i po [illegible] [illegible] [illegible]
obramienie, [illegible] [illegible] [illegible] kartusz, [illegible] [illegible] [illegible]. X. Pom-
nik [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] efekt podziwu i plastyczny
i kolorystyczny, [illegible] [illegible] wszystkie [illegible] o rozmaitych barwach. (Jak już nadmieniliśmy) Całe
tło architektoniczne jest z czarnego marmuru, wszystkie figuralne nad
tablicami z białego, biusty [illegible] z [illegible]; a intarsje w
kartuszach i fryzach z różnego. Misterna [illegible] w artystycznej całości, po
którą podziwiamy, [illegible] [illegible] byłby [illegible], gdyby kaplica
miała więcej przestrzeni a [illegible] [illegible] światła — [illegible] już jednak
w wysokim stopniu [illegible] [illegible] [illegible], i tem się tłumaczy, że
widz [illegible] [illegible] tylko [illegible] [illegible] lekkość i [illegible] harmonijną całość;
a stronę [illegible] strony plastycznej i kolorystycznej. W tem także [illegible]

Do stron 57

E)

szukać przyczyny. Długo kaplica ta, która w obecnym u pomników stan [illegible] [illegible] [illegible] należy niewątpliwie do ~~[illegible]~~ najpiękniejszych zabytków, tak [illegible] [illegible] na sieci [illegible] miejsce, [illegible], ale i tych nawet osób, które bliżej interesują się sztuką i przeszłością. [Jest przecie wśród rzeźb tej kaplicy wiele rzeczy dobrych a nawet zbliżonych do ~~[illegible]~~ doskonałości. Dzieło nie wszędzie równe, bo też wykonanie nie wszędzie jedno i to samo. Prace nad dekoracyą kaplicy trwały jak wiemy, około lat dziesięciu, a w takim przeciągu czasu zmieniają się [illegible]; co [illegible] [illegible] to już druga ręka u najczęściej sam autor [illegible] nie był już jej wykonawcą w całości. Nie ulega dla nas ~~wątpl-~~ ~~wości~~ wątpieniu, że kto inny robił plan architektonicznego układu, a kto inny projektował rzeźby, kto inny, a nie [illegible] [illegible] między [illegible] ~~[illegible]~~ wielu [illegible]. Biusty Kampianów portale już bardzo [illegible]; w [illegible] [illegible] lat [illegible] w kaplicy Zimmera. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], między [illegible] [illegible] św. Łukasz, [illegible] postaci świętych biskupów w nadziemnych ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ Klinach, [illegible] w [illegible] [illegible] postaci przez [illegible], a z czasem [illegible], [illegible] [illegible] natury. Kto w [illegible] ~~postaci~~ i w modelowaniu ~~[illegible]~~ postaci ~~[illegible] [illegible]~~ i [illegible] musiał tak daleko odstąpić od szablonu i mechanicznych [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], jak to widzimy na [illegible] [illegible] ewangelistów, ten musiał być artystą.[*] [Bliskim jest [illegible], że wszystkie cztery kartusze z ~~[illegible]~~ popiersiami [ewangelistów] nie były projektowane [illegible]; [illegible] ~~[illegible]~~ to ich umieszczenie nad [illegible], które [illegible] [illegible], ich [illegible] organiczny ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] przez [illegible] z całości. Nie chce się także ~~[illegible]~~ wierzyć, aby ten sam rzeźbiarz, który tak [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ kartuszowego [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] kartusze, jakie ~~[illegible]~~ [illegible] były, [illegible] tak [illegible] [illegible] i [illegible]. [illegible] one [illegible] [illegible] tego [illegible], tak [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] cały wiek XVII. i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ornamentacyjny z [illegible] Andreata [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] Mitelliego i Della Bella.

[*] W rzeźbach tej [illegible] [illegible] modelowanie twarzy, [illegible] [illegible], [illegible], ~~[illegible] [illegible]~~ ale jest w niej [illegible] [illegible] charakter i ~~[illegible]~~ realistyczne [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ i [illegible] [illegible] [illegible] typów, który [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wola [illegible] tego [illegible].

zkąd go przywieziono już gotowy i ustawiono w kościele. Ale nawet stąd żyje tradycya, że transportu tego dokonali mieszkańcy tarnowskiego przedmieścia Strusiny.[1] Jak inni, tak samo i badacze niemieccy i to nawet tacy znani, co specyalnie poświęcili się lokalnym studyom wrocławskim, nic umieli o Pfisterze nie więcej powiedzieć, prócz tego, że urodził się w Wrocławiu. Dr. Luchs[2] wie o nim tylko tyle, że uczył się u wrocławskiego malarza Lenna, który zaniósł jego imię na ziemię tarnowską, a dr. Alwin Schultz podaje tylko, że Jan Pfister był synem Grzegorza, malarza z Heilbronn. Grzegorz miał pewnie dzieci; między niemi dwóch synów Janów, z których jeden umarł, drugi zaś młodszy, ?? w r. 1573 jest autorem pomnika Ostrogskich.[3] [illegible] wiadomości archiwalnych pozwoliło nam odnaleźć szczegóły, które nie tylko obalają przypuszczenie, jakoby Pfister nigdy nie był w Polsce, ale przeciwnie przekonują, że stale w Polsce osiadł, tu się ożenił, tu umarł. Jeżeli owe podanie przedmieszczan Strusińskich polega rzeczywiście na jakimś szczególe prawdziwym, że jeśli nie wykonał ale gotowy już pomnik do Tarnowa, to wieźli go chyba ze Lwowa albo z Brzeżan, ale nie z Wrocławia, gdzie to wyszedł z dłut i rzeźbiarni, które później zostawiony. [W Krakowie? [illegible] nie danych do [illegible] (całkiem ścisłego) oznaczenia czasu, w którym Pfister przybył do Polski a następnie do Lwowa. W aktach archiwalnych miejskich nie znalazłem żadnej (wzmianki o nim z tego czasu, w którym żył i pracował — wszystkiego, co o nim wiemy, dowiadujemy się dopiero po jego śmierci z rachunków spadkowych, a nimi i następnie z testamentu jego żony Jadwigi [illegible], mieszczki lwowskiej. Mamy jednak [illegible], że w roku 1612 był już w Polsce i we Lwowie. W inwentarzu spadkowym[4]) jednego z [illegible] kup[ców] i pilnującego lwowskiego [illegible] Jana Domagaliga znajduje się zapisek, że [illegible] pozostała po nim należność „jego ma oddać pan Janowi Hanuszowi Snycerzowi 1000 zł.“ Tak wysoka na owe czasy suma, wynosząca co najmniej 8000 zł naszej dzisiejszej waluty, [illegible], a to tem bardziej, że z dalszego [illegible] zapisku a mianowicie z dodatku „jego“, wypływa, że to jest tylko [illegible] reszta [illegible] wyższej sumy. Domagalicz sam nie nic budował ani fundował w owym czasie, choćby tak wielkiego wymagało nakładu nagrobku, ani [illegible]; kaplica jego [illegible] powstała dopiero w 3? lat po dacie spadkowego inwentarza. [illegible] [illegible] do [illegible] zaliczenie go w dalszych [illegible] tego

1) Sprawozdania Komisyi do badania historyi sztuki w Polsce. Tom V str. 115.

2) Bildende Künstler in Schlesien nach Namen und Monogrammen w czasopiśmie Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens V. zeszyt 1. 1863.

3) Wytrawnym przyjął pisanie, w artykule str. 374. Die Breslauer Maler des XVII Jahrh.

4) Acta consul. z r. 1613 pag. 445–468.

samego inwentarza, z którego wypływa, że Domagalicz, który także przedtem handel był będzie zapobiegliwym kupcem i wybornie na wielką skalę (wyjeżdżał między innymi stąd do Byczyny) [illegible]. Do[illegible] tego był bliski, że nam, tak znaczny wypisał z Siemieńskich rachunek dziejowy, a że to robota, za który mógł Hanusz ktoś, mógł tak znaczną zapłatę, należy szukać nie we Lwowie, ale w Brzeżanach. [Ślad Domagała nas odegnał się trafnym, a ślad tak przypadkowo znaleziony zaprowadził nas gdzie indziej od Hanusza, jest czyli Jana Pfistera, o którym już przed tem ostatecznie dowiedzieliśmy się jednego z twórców pomników brzeżańskich, a to właśnie na podstawie [illegible] uderzającej analogii między pomnikiem najwybitniejszym Adama Hieronima Sieniawskiego [1] a pomnikiem Ostrogskich w Tarnowie.] Zważmy, że Pfister zatrudniony był stale jako wyobraziciel w Brzeżanach, nadworny Sieniawskich, natrafiamy nam wspomniany już wyżej pertrakta[cja] [illegible] czyli t. zw. we Lwowie owych czasów divisio bonorum, w której płatnikiem nazywany jest Jan Pister a także Phister z wyraźnym przydaniem: rzeźbiarz i mieszczanin w Brzeżanach (sculptor et civis e Brzezanensis [2]), a z której dowiadujemy się jeszcze dalszego szczegółu, że kiedy Pfister żenił się we Lwowie z córką aptekarza Jana Świętkiewicza, dał mu Sieniawski na gody weselne swoją kapelę na darmo. „Wesele krom muzyki zapanowało!" – mówi Świętkiewiczowa w swym testamencie [3]) – było wielkie, kosztowało zł 600, gdyż nieboszczyk pan Jan Phister (sic) muzykę wszystką Jm. Pana Sieniawskiego za [illegible] był na wesele, której kosztem małżonka moja i [illegible] niemało, a [illegible] tydzień podejmowana była, gdyż p. Jan Phister kazał ich do tatusia podejmować, dawszy swoję kupę [illegible] do naszych dwóch kup" (?). Data [illegible] nie podana, natomiast informuje nas Świętkiewiczowa, że kosztowało ono przed pięciu laty sumy, [illegible] wynosiła od tej, [illegible] obliczenia, na 950 zł. [Z dat zawartych w przytoczonych zapiskach dadzą się 3 [illegible] niemało pana, nie wystarczają pytanie, gdzie pracował Pfister: w Tarnowie czy w Brzeżanach? [illegible] Mamy [illegible] daty pewne: w roku 1612 według zapisku w osobnego inwentarza Domagalicza Pfister już jest w Żółkwi, i to zapewne już na dworze Sieniawskich; w roku 1621 datuje pomnik swego dziada w Kościele tarnowskim. Nie ulega więc [illegible]

1) Na uwiezieniu [illegible] Komisji do badania hist. sztuki, zwrócił to uwagę prof. J. Pankiewicz. Cf. Sprawozdania Komisji do bad. hist. sztuki I, pag. LXIII, gdzie równocześnie autor tej pracy umieścił krótką notatkę o owych archiwalnych odkryciach. Str. LXVI.

2) Acta Consular. gr. 1645 I. pag. 1051–1055.

3) Acta Consular. gr. 1650 pag. 33 i dalsze.

1) Bartoszewicz przypisuje [illegible] śmierci Janusza Ostrogskiego r. 1620 (Encykl. Orgelbranda XX str. 162). Nie wiemy, na jakiej podstawie twierdzi prof. [illegible] ([illegible] str. [illegible] t. c.), że Janusz pomnik „stawiał sobie za życia".

2) [illegible] XI [illegible] VII str. 187 i I str. 240.

Tak, jak widzieliśmy, [illegible] w r. 1512 miało się [illegible] i wydawać 1000 zł, i to z [illegible] więcej jeszcze sumy, to wniosek stąd [illegible] jak [illegible] że [illegible] już [illegible] w 1512 [illegible] i [illegible] tej sumy, która [illegible] 1000 zł, [illegible] a [illegible] [illegible], nie [illegible] [illegible] na [illegible].

wątpliwości, że Janusz Ostrogski [illegible] go do pracy nad pomnikiem Janusza i [illegible] z [illegible] z Brzeżan, i że po [illegible] od [illegible] Pfitea, [illegible] Tarnowskich [illegible]. [illegible] daje [illegible], że [illegible] jego pomnika, [illegible] z [illegible] Pfitea, [illegible], [illegible] Katarzyna, córka wojewody sandomierskiego, była [illegible] Janusza[2], i ona to [illegible] zastąpienie [illegible] na [illegible] tarnowskim. Jeśli przyjmiemy, że Pfitea [illegible] nie [illegible] do Polski, ale [illegible] go z Wrocławia, to bliższym jest wniosek, że [illegible] do Brzeżan, gdzie [illegible] kaplicy i [illegible] na [illegible] i na dalekie [illegible], podczas gdy w Tarnowie [illegible] tylko o [illegible] [illegible] [illegible], że Pfitea nie [illegible] do Polski [illegible] Ostrogski, ale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w r. 1584 [illegible], podczas gdy Pfitea, [illegible] [illegible] w r. 1573 [illegible] lat 11 [illegible], że [illegible] [illegible] i [illegible] w [illegible] lat, [illegible] nie był [illegible] we Lwowie. [illegible] o Pfitea [illegible], jak to [illegible], [illegible] w r. 1512, z [illegible], [illegible] nie [illegible] do Polski i do Lwowa. [illegible] [illegible], że w tym roku Pfitea [illegible] lat 39, i [illegible] [illegible], że [illegible] we Lwowie, a [illegible], i to [illegible] przed rokiem 1645, [illegible] [illegible] [illegible] — to [illegible] [illegible] [illegible] do Lwowa, gdzie [illegible] [illegible] na [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] we Lwowie i w Brzeżanach [illegible]: [illegible] [illegible] i dominikańskie, [illegible] [illegible], Aleksandra i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ... 1640 [illegible] (organum Joannes Fiske itidem [illegible]) [illegible] Bartłomiejem [illegible]. [illegible] ... r. 1645 [illegible] ... [illegible] ... r. 1645, [illegible] r. 1650 [illegible] ... [illegible] ... 40 talarów [illegible] ... 12 [illegible] ... 5 [illegible] ...

[1] [illegible] r. 1042 [illegible]

[1] Acta [illegible] z r. 1042, pag. 372

mitz nie posiadał bialych płócien; a pani matka "dostaje Salwatora z Najśw. Panną, portret pana ojca jej, (Ś. aptekarza Świętkowicza) i pani matki samej; do tego Sybille dwie i w dwóch Chrystusa, pięknych dla labaturas w złocistych ramach. Córka bierze portret matki i dziada, pięć Sybill i Najśw. Pannę; syn portret ojca z babą i pięć Sybill alabastrowych, jak wszystkie rzeźby, pozostałe w spadku, z rzeźbiarzem Bluta [illegible]. W końcu warto wspomnieć, że, jak czytamy w pertraktacyi, która po Śpitalu wykazuje po śmierci w roku 1740 zł z dzięki przypadających na dzieci wspomnianych osób, niestety nieszczęśliwych. [Najciekawszy atoli i najważniejszy dla nas jest spadek artystyczny po Janie Pfisterze. „Przychodzi się ozdobić miasto, — czytamy w przywiązanym dokumencie — który się do przedania przychodzi, jako to w Brzeżanach, u kamienicy na górze, w izbie, rzeźba mizerniej niestety wyrażona, tak z kamienia jako i z gipsu, tam marmuru czarnego sztuk niemal 80 kroci mających, która dwa z marmuru czarnego po łokci 4 wyższy; alabastru sztuk 40, dwa stopy z marmuru czarnego nakrytych pięć ramion. We Lwowie jest z alabastru sztuk dwie. Przy gipsie św. Mary i św. Jana. Stół jeden czarny marmurowy, ramą w nim tablica. Dom do trzy marmurowe, jeden zaś złamany. Tablica marmurowa czarna złamana. Sztuka na pół łokcia marmuru czarnego. Pozostało nadto po artyście mało wszystkiego, niewiadomo, czy jego stanu nieboszczyka, a mianowicie, jak się wyraża mizery jakieś: „w przydatku ołtarzyk, który nieboszczyk z Niemiec przywiózł z hebanu i srebrnej skóry, z sztukami, z figurami, z perełkami." Miał też być ozłacany, haftowany, pozłacany i kaftana, ten zaś szacowano go na 400 zł — suma na owe czasy ogromna — „a pani matka zwraca to wobec i pan zięć, jeżeliby pan Jan Pfister, syn nieboszczykowski, przy którym jako przy rzemieślniku będzie ten ołtarzyk z rzeźbionej skrzyni i hebanu nie dbał o przydanie tego ołtarzyka, tedy będzie wolno, nieprzeszkadzając rzemieślnikowi innego, któryby go naprawił i wykończył, przedać cum scitu aliorum."[1])

Przedmiotem, co jeszcze wykonywał przy Śpitalu w Lwowie, ze zmarłymi w pewne terminach kamieniarskich, niestety [illegible], że [illegible] w obyczaju lwowskiej sztuki, ale i z tej [illegible] że bardzo mało ich mamy i [illegible] nie doczekały się publikacyi. [illegible] w kamień Ostrogskich w Tarnowie [illegible] był już nieznany i znany nam jest z rysunków.[2] Jak wiemy, jest jeden z bliższych rzeźbiarzy, który marmurowy nagrobek z marmuru lub alabastru [illegible] [illegible] [illegible] Świeżowskich. Rzeźby

[1]) Acta Consul. gr. 1645 pag. I. pag. 1051–1055.

[2]) Jankowski Julian. Zabytki sztuki w Tarnowie, 1887, część II. tablica V.

one wszystkie w ostatnich ~~kilku~~ latach XVI (i w pierwszych czterech dziesiątkach lat XVII wieku. Epoka! Okres ich powstania zakreślają daty śmierci osób: ~~1574~~ 1577 – 1636. Nie ~~można~~ należy jednakże po- myśleć sobie tak, jak gdyby pomniki powstawały w takich odstępach czasu, w jakich umierali ci Sieniawscy, których pamięć utrwa- lają (1569, 1574, 1582, 1583, 1619, 1622, 1626, 1636); powsta- ły one raczej w dwóch tylko, dość krótkich, okresach, przyjąwszy okresem czas, i podzielić je dadzą się co do czasu wykonania na dwie grupy, a co do miejsca na ~~[illegible]~~ dwóch miejscach. Pierwszą grupę stanowią pomniki Anny z Maciejowskich Sieniawskiej (+ 1574), Jana Sie- niawskiego (+ 1583), Mikołaja Sieniawskiego, + 1584, i [illegible], te powstała niewątpliwie ~~[illegible]~~ w przeciągu kilku ostatnich lat XVI wieku i to w bardzo krótkich odstępach między jednym a drugim [illegible]. O całej tej grupie mówiliśmy już obszernie, przy- ~~[illegible]~~ wyjąwszy [illegible] Hiszpańskiej Kaplicy:

~~[illegible]~~

Druga grupa stanowią dwa ~~[illegible]~~ pomniki, z których ~~[illegible]~~ jeden, przeciwnie, jest zbiorowy. Po- wstała pomiędzy rokiem 1619 # a 1636 a autorem

jest już Pfister, jeśli umarł [illegible] 1616 [illegible]

Pfister zaczął [illegible] Hieronima, który

w tym roku dopiero umarł, nasuwa się pytanie, co od tak dawna czynił

tam robił nasz artysta w Brzeżanach, skoro jak wiemy z [illegible]

[illegible] pierwszy dat był tam w roku 1612? Odpowiedź na to pytanie

znajdujemy w faktach, że Adam Hieronim Sieniawski około roku

1600 (rozpoczął) ~~[illegible]~~ wykończenie danego kościoła, (zaczętego) ~~[illegible]~~

około 1554 roku przez Mikołaja, hetmana pol. kor. i wojewodę rus-

kiego, i wybudował dwie nowe kaplice, z których jedna szczególnie

cała jest ozdobiona rzeźbami figuralnemi i dekoracyjnemi, [illegible]

[illegible], [illegible] itp. Było więc [illegible]

na Hieronima [illegible] dla rzeźbiarza, i nie dziwnego, że Pfister,

kiedy po ukończeniu kaplicy (mał.) przystąpił (jego/ pracy) do ~~[illegible]~~ nad monumentalnemi

nagrobkami, osiadł stale w Brzeżanach. [Pomniki brzeżańskie

zjednały Pfistrowi sławę wielkiego talentu i rzadkiej zdol-

ności ~~talentu~~ (technicznej) — ale w żadnym z nich rzeźbiarz ten nie osiągnął ta-

kiej [illegible], takiego bogactwa form i takiej [illegible],

[illegible] jak w [illegible]

w [illegible]. [illegible]

[illegible], że artysta nie [illegible] w nim, ale

[illegible]. Ale [illegible] w skutek [illegible]

do tego stopnia, ~~[illegible]~~ (na [illegible]) talent musi się przemanierować, [illegible]

[illegible] (do dna) że tak [illegible], całego [illegible] form i motywów, Pfi-

ster [illegible] ~~[illegible]~~ ([illegible]) [illegible] pomnik Tarnowskich [illegible]

[illegible] jego talentu. Właśnie [illegible], gdyby pomnik Ostrogskich

(mont) [illegible] Pfistra, mógłby być [illegible] najwspanialszych

monumentów brzeżańskich [illegible].] Z tego

co powiedzieliśmy nie wynika jednak, aby Pfister kopiował [illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

aby [illegible] — [illegible] ~~[illegible]~~ ([illegible]) [illegible]

[illegible], i jest [illegible] w kompozycji i w szczegółach, co

tam ~~[illegible]~~ [illegible] o bogactwie [illegible] jeśli [illegible]

[illegible] w [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] ([illegible]) [illegible]

nie [illegible] ([illegible]) [illegible]

grobowych nie widział, ale żył niejako z kapitału swego talentu. Jeśli mówię, że pomnik Ostrogskich w Tarnowie, choćby był wyjątkowy, pochodzi z stanowczej [illegible] pomników grobowych, to tylko dlatego, że Pfister, zgoła [illegible] [illegible] [illegible] z innymi [illegible] mistrzów, który był przybył do Tarnowa, wycisnął w tem dziele swe charakterystyczne cechy twórcze. Tarnów rzeczywiście pomników grobowych bogaty, a niemniej uwagi godne Adama Hieronima Sieniawskiego (fig.) który ma może bardziej niż wszystkie strukturę i głębię [illegible] ornamentykę pomnika Tarnowskich. W pomniku tym Adama Hieronima jest więcej [illegible] tradycji, więcej jasności i prostoty stylowej do- bra monumentalnego tego stanu [illegible]. Czy Pfister [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] jakiejś [illegible] przykładów, kiedy komponował strukturę [illegible] [illegible]? Trudno jego wskazać z pośród kolumn [illegible], z których tej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] perspektywę architektury. [illegible] tem [illegible] był [illegible] bardzo [illegible] monumentalny, gdyby nie wypływało z niego, że środkowa kolumna wyższa [illegible] [illegible] z sarkofagiem i leżącym na nim [illegible] [illegible].[1]) Na kolumnach [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible], nad tem [illegible] [illegible], a na [illegible] [illegible] jakby [illegible] [illegible], cała obszerna liściową ornamentyką z po- [illegible] z obu stron [illegible] [illegible] [illegible]. a na [illegible] [illegible] postać allegoryczna. U stóp tej postaci dwa lwy, [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] Tarnowskiego pomnika, [illegible] [illegible] [illegible] z herbu Leliwy. Po bokach [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], w [illegible] jego [illegible] kolumn, [illegible] po jednej po- staci allegorycznej; a także dwie postaci nad kolumnami [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] na tym [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Tarnowskich, [illegible] [illegible] [illegible], na [illegible] postać [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible]. [illegible] naturalne i [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a bardzo [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Całe [illegible] z [illegible] i [illegible] [illegible]. Daleko mniej [illegible] w strukturze i w [illegible] [illegible], a [illegible] [illegible] jest [illegible] [illegible] pomnik [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible], Aleksandra, i [illegible],

Trzecia środkowa kolumna wysokości nie była [illegible] w planie i [illegible], [illegible] tylko dla bezpieczniejszego podparcia górnej części — jest to pytanie, którego rozstrzy- gać nie [illegible]; [illegible] tak jednak się [illegible], pomnik zyskał tym sposobem [illegible] na oryginalności.

1) Dr. M. [illegible] (Pomniki [illegible] [illegible] 1882) sądzi, że ta trzecia kolumna przybyła „przy jakiejś dawniejszej restauracji w celu podparcia ciężkiej fasady" (str. 30); nie uzasadnia jednak tego przypuszczenia.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rzeźbę, stylizacji i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] Karola [illegible].

wielkiemu obrażeniu [illegible]. Dwie [illegible] kolumny z [illegible] [illegible] w wylot i dwa też obok nich umieszczone pilastry o dwóch zagłębionych niszach i obramionych polach, w których umieszczone są [illegible] kamienie, dźwigające gzyms, wyżej [illegible] od całości a przy [illegible] do całości [illegible] i [illegible] z [illegible] tem. W niszy [illegible] [illegible], nad nią gzyms wielki, a [illegible] bogatem obramieniem z trofeji [illegible] [illegible] tablicę, [illegible], jeszcze wyżej miejsce, niż umieszczony [illegible] sarkofag [illegible] z [illegible], którego też formalnie przyjęta — w dole na [illegible] postumentach [illegible] dwa [illegible] [illegible], [illegible] w głowie, [illegible] [illegible] [illegible]. Obaj oni [illegible], a [illegible] cały ciężar górnego sarkofagu i cała masa pomnika. Wszystkie tym ciemne [illegible], a [illegible] [illegible] były (jest) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [Układ pos. stawi, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], który (jeden z [illegible] artysta znał na) [illegible] [illegible] obliczy, [illegible] których jeszcze cisza [illegible] — wszystko to świadczy o [illegible] dłonie, i [illegible] [illegible], że to [illegible] wygląda tam (jakby) [illegible], jakby i [illegible] był tylko na papierze. Nie wahamy się twierdzić prawie stanowczo, że pomnik tak nie był projektowany przez Pfistra, że zaszły przyczyny, których [illegible] [illegible]. Dodatkowe przyczyny mógł być (już) sam brak miejsca, ale to [illegible] nie (zawsze) [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] zachodzi [illegible] trudności, których [illegible] nie było w mocy artysty. Justiny [illegible] [illegible], że [illegible] nie [illegible] [illegible] z historji postawienia tych pomników, [illegible] [illegible] [illegible] w nich potwierdzone. [Nie wszystko jest równej wartości w dziełach Pfistra [illegible] tycząc w nich [illegible] [illegible] [illegible] form [illegible] [illegible] (naiwne i) [illegible], ale w całości tego co [illegible], jest [illegible] artystą. Tego [illegible] [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~.

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] postaci [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (choć prawie już [illegible] [illegible]) [illegible] ~~[illegible]~~ (bardzo); [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] (stroj, szyta w [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible]!) ~~[illegible]~~ zachowuje (nadobności) ~~[illegible]~~ i [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] monumentalny i (niektóre) jego allegorje to ładne kobietki, (rozkoszne) ~~[illegible]~~ [illegible], z [illegible] przy [illegible], z elegancką [illegible] [illegible]. W [illegible] [illegible] postaciach jest więcej powagi i [illegible], [illegible] — to już samo zbliża [illegible] od [illegible] linji — ale w [illegible] [illegible] jest (rzadziej) ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ (bardziej) na miejscu i [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] pomniku.] [Ornamentyka Pfistra, jest bogata

Na spadzistych fragmentach tego gzymsu dwie siedzące niewieście postaci allegoryczne, niewieście i męska.

F [illegible] [illegible] ta obecnego i charakterystyki [illegible] [illegible], a świadczy zarazem o oryginalnej fantazji w pojmowaniu i [illegible] form [illegible]. W [illegible] ~~[illegible]~~ (akcesoryami), w [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ (bezie), ~~[illegible]~~ które [illegible] [illegible] [illegible] w (wyrażanej) [illegible] linji, ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i bogata artystyczna natura, ale [illegible] to już [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] manjery.

Z głowami ozdobnemi [illegible] — [illegible] [illegible] z kamienia w ~~[illegible]~~ ([illegible]) [illegible].

Ta w [illegible] [illegible], jest [illegible] w ~~[illegible]~~ traktowaniu [illegible] (bez istotnego znaczenia), [illegible] [illegible] jest tylko [illegible] i [illegible], że [illegible] na tem [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].

w motywa; zaś, że i ogarniał wszystko, jeśli tylko [illegible] było [illegible] szenie i używał ich ze smakiem i pewną elegancyą, a często umiał nadać im coś osobliwego, cechem oryginalne piętno inwencyi. W ramach, ~~[illegible]~~ (zwłaszcza brzeżańskich) bardzo jest ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] w jego ornamentyce, przypatrując się (bardziej) ~~[illegible]~~ na architekturze tylko i figurach, ale w [illegible] tarnowskim okazał się [illegible] wpływ [illegible] w ~~[illegible]~~ drobnych wyrazach (jak woluty, kartusze, balustry, główki anielskie, maskarony, pęczki, festony, [illegible], [illegible], i fantastyczne [illegible] itp. Muszę atoli powiedzieć, że pod tym względem bardziej jest Niemcem w Tarnowie niż w Brzeżanach. Uderza przecież, że ten Niemiec, i zresztą odpowiednio (tylko) po Niemcach wykształcony, z takim smakiem i miarą oparł się wszystkim niemal pokusom przesadnej ornamentyki tego niemieckiego renesansu, którego przecież był dzieckiem, nawet jego z [illegible], [illegible], flachbandów i rollwerków ~~[illegible]~~ (prawie ja nie) ~~[illegible]~~ tylko na tarnowskim pomniku jest ich trochę — jego kartusze, bez których się nie mogła obyć ornamentyka [illegible] tej pory — są zawsze bliższe późniejszych wzorów flamandzkich, mają zawsze motyw roślinny i różnią się korzystnie od tych [illegible] niderlandzkich kartuszów, ~~[illegible]~~ których heidelberski Friedrichsbau był (kopalnią) niemieckim dekoratorom z ostatnich [illegible] lat renesansu. Bardzo ładny i oryginalny jest jego (kształt) kartusza [illegible] pomników tych Tarnowskich z pękami ~~[illegible]~~ ([illegible] broni) i armatur, ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], ~~[illegible]~~ z za których [illegible] (zbrojne) [illegible] figurki.

[Fig.] [illegible] bardziej już należy do barokowej epoki aniżeli do włoskiego renesansu, i dlatego ~~[illegible]~~ (mniej) w jego dziełach ~~[illegible]~~ motywów ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~, a jest pełno [illegible] jakby [illegible], przypominających formę [illegible] odmiany jej późniejszych. Pomniki brzeżańskie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (m) (ćm) [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (musiał) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] w bardzo [illegible] [illegible], [illegible] to z [illegible] przez nas [illegible] [illegible], [illegible] już z [illegible] (tem) [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] tej [illegible] ta [illegible] się [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], co [illegible] (Szt.) [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] w bardzo [illegible] albo [illegible] nie [illegible] — tak (że [illegible],) ~~[illegible]~~ w każdym razie [illegible] to ~~[illegible]~~ ([illegible]) [illegible] [illegible] [illegible].

[Te same zalety i wady, które widzieliśmy na opisanych pomnikach, spotykamy na metalowych sarkofagach, które niewątpliwie wyszły także spod dłuta Pfistera, a gdyby ~~[illegible]~~ dało się wykazać, że jednak jego modele oddane zostały w lwowskiej oficynie Fran[illegible], [illegible] [illegible] się [illegible] w owym czasie [illegible] (prawdziwie) artystycznej nawet ~~[illegible]~~ natury — świadczyłoby bardzo dobitnie o ludwisarskiej sztuce, z której ~~[illegible]~~ (niegdyś) w Lwowie słynęła (cała) Polska. ~~[illegible]~~ Sarkofagi (bogato) ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] i bardzo misternie ornamentowane stoją [illegible] [illegible]; ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible], medalionami z [illegible] [illegible] i z takim samym [illegible], plastyki i linii [illegible] (przy) ~~[illegible]~~ [illegible] marmurowych. Niewątpliwie [illegible] ~~[illegible]~~ (być albo) miały ~~[illegible]~~ być umieszczone w odpowiedniem architektonicznem ~~[illegible]~~ (lub) [illegible] dekoracyjnem [illegible] otoczeniu; dziś ustawione ~~na~~ (bezładnie jedne koło drugich) na ziemi, bez właściwego podwyższenia i w najgorszych warunkach światła, ani w części nie ~~[illegible]~~ sprawiają takiego efektu, na jaki by [illegible] obliczone i jakiego [illegible] przydają w rzeźbie. Jeden z tych ~~[illegible]~~ sarkofagów [illegible], [illegible] [illegible] Pfisterowskiego dłuta, wyobraża [illegible] (fig.)

[illegible] Ta bogatsza ~~[illegible]~~ i żywsza w inwencyi [illegible] ~~[illegible]~~ i w konsekwencji dekoracyjnej okazała się niemniej świetnie w sztukatorskich kaplicy [illegible] od ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]. Jest to już bogactwo barokowe, ale zawsze ~~[illegible]~~ bogactwo. ~~[illegible]~~ Nie ulega dla mnie wątpienia, że dekoracya tej kaplicy jest dziełem Pfistera — [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] na [illegible] z [illegible], [illegible], aby przyjść do tego przekonania. [illegible] [illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible], z [illegible] [illegible], [illegible] jest na [illegible], wypełnionych ornamentyką z [illegible], [illegible] [illegible] kwiatów, kartuszy, [illegible], [illegible], [illegible] motywy figuralnymi. Śliczne i pełne wdzięku [illegible] [illegible], jak np. na [illegible] [illegible] [illegible]. Przyglądając się z tym motywem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], przypominające [illegible] ~~[illegible]~~, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sztukaterzy [illegible] przejścia ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], zapowiadają już ornament en rocaille, [illegible], [illegible] (taki) ~~[illegible]~~ zupełnie ~~[illegible]~~ w XVIII wieku.

B[illegible] idealne, nie w dzisiejszej ich liczbie, ale wychodzę z uzasadnionego przypuszczenia, że było ich daleko więcej, a nie tych pięć tylko, które się dotychczas utrzymały, i którym wypada dziś przypisać [illegible] zabytki, według danych wskazówek [illegible] przypisać udział w ich wykonaniu. Okolski [1] wylicza [illegible], które wiele grobowców w podziemiach dominikańskiego kościoła: Tarłów, Sieniawskich, Herburtów, Chodorowskich, Daniłowiczów, Wadlów, Świrskich, Dzieduszyckich, Hermanowskich, Lasinowskich, Wilczków, Kornaktów i t. d. — można się zgodzić, jak zwykle, iż te pomniki padły ofiarą wandalizmu, wyszła w r. 1749 [illegible] [illegible].

[1] Okolski, Russia Florida str. 76.

[illegible] [illegible] mógł [illegible] wydaje się nam [illegible] [illegible] uzasadnionem [illegible] [illegible] [illegible] pod stylowym względem nie [illegible] [illegible] [illegible]. Wszystkie te [illegible], zostały niewątpliwie już w XVII wieku, niektóre z pierwszych kilku nie, które [illegible] powstały w pierwszych kilkunastu jego latach, bo datuje je lata [illegible], których pomniki były [illegible].

Przystępujemy teraz do ważnego dla nas pytania, co robił i co robił Stwosz we Lwowie? Że mieszkał tu zamieszkał, że tu zmarł, o tem świadczą przytoczone już wyżej archiwalne zapiski, które zarazem dają wskazówkę, gdzie szukać robót jego dłuta. Nim za tem wskazówkami pójdziemy, nie możemy się oprzeć pokusie szukania dzieł Stwosza [illegible] tam, skąd nam żadna z pisanych wskazówek nie wystarcza drugiej. Mamy na myśli pomniki w kościele Bożego Ciała. Żadnych do dziś dochowanych wszystkich z pod dłuta Stwosza, przeciw temu przemawiają inne, podnieśmy przy nas wskazówki, chociaż wszystkie [illegible] [illegible] i techniki jak to już [illegible], [illegible] o nich obszernie na innem miejscu, ale jeden [illegible] (przypominamy), z nich to najlepszy, Jana Strzeżowskiego († umarł w 1504 r.) [illegible] że z [illegible] był już o tym czasie w Lwowie, a wiemy także, że ołtarz jego nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], tym przemawia jego stopniem [illegible] prezbiteryum, przy [illegible] [illegible] Stwosza, [illegible] tak samo jak w pomnikach [illegible] przypisać trzeba udział w pomnikach Dominikańskich. Ha, [illegible] jego [illegible] nie mamy żadnych danych, które przypuszczamy [illegible] [illegible] we Lwowie z tymi najgodniejszymi. Nie chcę się [illegible] [illegible], aby we Lwowie bawił jakiś wybitny tej miary, jakby wymagały dzieła tej miary, pomniki u Dominikanów, a dzieła [illegible] nic a nic o nim nie wiedziały. Takie milczenie według doświadczeń, jakie zrobiliśmy w naszych studyach archiwalnych lwowskich, zdarza się rzadko, kiedy ktoś bawił bardzo krótko i nie zaś[illegible] gościem tylko w mieście, lub kiedy zasłynął [illegible] podrzędne stanowisko, [illegible] (zwykle w cieniu) [illegible]. Są wyjątki, ale tak nieliczne, że przyznajemy, aby tym przypisać można [illegible] gdzie wskazówki za [illegible] takiemi przypuszczeniami, one przecież zawsze mogły [illegible] [illegible] [illegible] Dominikanów [illegible] musiało [illegible], bo niżej pomniki były daleko więcej, niż się ich dotąd starszych po pożarze i zburzeniu kościoła i klasztoru dochowało, ale nadto one tj. nie [illegible] [illegible] tła i oprawy architektonicznej. Rzeźbiarz, który je wykonywał, musiał długi [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] nie potrzebował nawet [illegible], [illegible] drogi do [illegible]. Że [illegible] [illegible] stylu, dłuta, nie się przemawia przeciw [illegible] [illegible], przeciwnie, [illegible] przemawia za nim. Pomnik [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z pod dłuta takiego artysty, jak Stwosz, [illegible]

w nim tego indywidualnego uczucia, którego on jeden tylko dał dowody między licznemi rzeźbiarzami tego czasu, a traktowanie twarzy i układ całej postaci różnią się zupełnie; jeżeli z resztą w [illegible] tych [illegible] jednego nie zn[illegible] [illegible] szczegółu z historii; to nie dlatego, aby tak całe [illegible] [illegible] [illegible] Stwoszowskiego, ale z [illegible] [illegible] jednostajności [illegible] i [illegible] [illegible] akcessoryi tego [illegible] osmiu [illegible] Wita Stwoszowskiego, jakie znamy z [illegible] bizantyńskich. Każdy [illegible] [illegible] wymienić, inaczej trzyma [illegible]. Na [illegible] [illegible] dominikańskich [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wszystkimi jednakowo [illegible] [illegible], i [illegible] [illegible] na nich, [illegible], których [illegible] [illegible] [illegible] bioder. Ten sam układ, ten sam [illegible], te same miejsca pod biodrami i [illegible] tamich [illegible] [illegible] [illegible] znajdujemy w [illegible] [illegible] [illegible], na których [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] przez nas za [illegible] Hermana [illegible], a [illegible] te [illegible] z [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] o tym rzeźbiarzu jest przytoczliśmy, przemawia za jego autorstwem. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tylko [illegible] Kościele: [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] i [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] architektonicznej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Wita tego [illegible] rzeźbiarza. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] w tych [illegible] mechaniczne [illegible] [illegible], w których artysta nie [illegible] [illegible] [illegible], w których [illegible] [illegible] go odgadywać. Główki [illegible] z [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] i tym podobne analogie nie wystarczają, aby [illegible] [illegible] Stwosza [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] allegoryczne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] tylko tych [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] wszystkie te [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], i [illegible] [illegible] [illegible] ewangelistów, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], a [illegible]

wszystkim niedbalsze, to jednak nie rozstrzyga [illegible] argument. W każ-

dym z tych mistrzów swego czasu niedział rzemieślnik, który działał w

miarę tego, co jemu zamówiono. Kampian mniej myślał niż Cetyg-

-ski lub Siemański. Takie [illegible] różnice wartości artystycznej w

dziełach jednego i tego samego Mistrza, w tych [illegible], zamiast

więc to bardzo ważnie jeden z naszych badaczy sztuki na dziełach rzeź-

biarza Jana Macyi Rózanowi[1] a to samo [illegible] da się za-

uważyć i [illegible].[4] Z wielkiem [illegible] trafnie mogłem

[illegible] Mistrza Hupsiatera w gustycznej dekoracji tejże samej Kam-

pianowskiej Kaplicy i [illegible], gdzie [illegible] galety

[illegible] przypadnie się właściwem miejscu, uważał by można za jego robotę,
wybrzmiewające zwartą z halsztem

Między płaskorzeźbami [illegible] [illegible] [illegible] niedorzeczności na

ten sam temat na [illegible] [illegible] [illegible] wszystkie za-

[illegible] [illegible] w samej [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] i [illegible]:

[illegible], i tego [illegible] [illegible] w [illegible], [illegible]
[illegible] i jest, [illegible], [illegible], [illegible], wszystko to [illegible]

w [illegible] postaci i akcji aniżeli tylko w

[illegible], że [illegible] autora [illegible]

[illegible] ikonograficznego typu. Najlepszy z tych typów płaskorzeźb jest E
(r. 1642)

[illegible]: Jezusek w testamencie (Dr. Pawła Borna[2]) syna Je-

rzego, fundatora Kaplicy Ogrojców [illegible] (i Dalo ut go-
[Wspominany zapiski Borna usłanej]

bi [illegible] Jana [illegible] epitafium [illegible]

[illegible], ztamtąd [illegible] [illegible] [illegible], gdyż tam był

[illegible] zostać z ostatni. „Jezusek ten daje

[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

epitafiumu [illegible] za największe a nie za [illegible],
[illegible] to

[illegible] [illegible] uzupełnienia, z którego reszta [illegible]

-kilkadziesiąt [illegible] [illegible] [illegible] być w całości naj[illegible]

[illegible]. Że w [illegible] Jan [illegible] był to Jan Szwiter, o któ-
(a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible])

[illegible] [illegible], że jego [illegible] [illegible] około tego [illegible] nie ulega wątpie-

niu;
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Jana, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ten (ks. [illegible])

Jana [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ka-

plicy. Jest to największy wizerunek, t. zw. sepolcro in aria, z mar-

muru i alabastru. Stylem i wykonaniem [illegible] [illegible]

rzeźby [illegible] w [illegible] stopniu [illegible] ornamentu
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] jak przy [illegible] [illegible]

1) Prof. [illegible] w [illegible] Sztuki T. [illegible] str.

E Złożenie do grobu. Kompozycja [illegible] ze [illegible] postaci, [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] moment [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible] stylu (twarzy, [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wszystko to [illegible] nie [illegible] [illegible] ale [illegible] marmuru.

2) [illegible] [illegible]. [illegible] 104 pag. [illegible]

(1), [illegible] nas [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] Jezusek zwróciłby uwagę nie [illegible], który [illegible] ten [illegible] [illegible], [illegible] jako dzieło [illegible] tego artysty, nie [illegible] się [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] artystycznej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mistrza [illegible] [illegible], to [illegible] [illegible] charakterystycznej postaci, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] bardzo [illegible] typach biblijnej ikonografii, a które [illegible] z [illegible] [illegible] i z [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], że [illegible] [illegible] [illegible], że [illegible] [illegible], że [illegible] [illegible] [illegible] postaci [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible], nie posiadał ani tyle talentu ani tyle [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible], aby się podjąć na to, przy jednego Mistrza [illegible] [illegible] postaci [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] – a nie [illegible] się to za przykładem [illegible] a [illegible] [illegible] XII w., których postaci biblijne [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ale z [illegible] i z artystycznej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w Kaplicy, [illegible], że autor [illegible], jak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] te biblijne postaci. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] typ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] biblijno-liturgicznych, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], aby [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], jak np. [illegible] [illegible] św. Augustyna) i (św. Grzegorza (fig.) [illegible] [illegible] [illegible] św. Łukasza Ewangelisty na [illegible] Kampianowskim (fig.)

a także po owejże [illegible]

gorący! ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Nić dziewiczego nad tą

gromadą postaci klęczących na kolanach, w różnych gromadach, wszystkich jak

splatanych w zwitkach drzew, trzymających się architektonicznie wód mniejszych

rozmaitych gzymsów, stylu bizantyjskiego w patrycyuszowskich katedrach! Każda

linia architektonicznych gzymsów [illegible] wszystkiem, aby

starość i [illegible], trzymających się [illegible] że to [illegible] wszystko

wysypało się na gzyms. Tyle dekoracyjna i architektoniczna, cała i cała na

pół tu [illegible] o architekturze, składa się z samych wolut, liści akantu

kapiteli, kusz i kartuszy. Matka Boska Boleśna [illegible] się z

podkasanego kartusza i krzyżem, stary Bóg i jego żona na wolutach, ich

twarze i ramiona na małych kwiatkach, a wszystko to [illegible] do góry za

pomocą liści akantowych i kościółków kartuszowych — cóż na wystawie tej,

na [illegible] w [illegible] trzecim kraju? Darmo [illegible] ładnie [illegible]

w tej całej kompozycji; wszystko gubi się w drobnostkach form

i [illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] nie idea, znany nam jest (także

~~[illegible]~~ [illegible] liście kamienne

Tej roślinka trzcinowatego, jak ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~

liście kamienie gzymsów)

wpięte kotarami, niektóre skrętki i kontury kartuszowe itp., ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] potrzebami [illegible] natury.

Bardzo szlachetna gromada świata i [illegible]. [illegible] nie [illegible] w formie [illegible]; [illegible] nie [illegible] nas nie, [illegible] [illegible] a nie inaczej [illegible]. [illegible], aby [illegible]. [illegible] całej lub [illegible], [illegible]. Tej [illegible] stylistycznie [illegible]. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] w [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible], a [illegible]

Do najlepszych [illegible] należy [illegible] starej [illegible]; ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]
[illegible], ale z wszystkiem [illegible]
[illegible] plastyka — [illegible]
[illegible], [illegible] jest ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible]. [illegible],
[illegible]
i [illegible], na niektórych [illegible] portretach, jak np. [illegible]
starego [illegible] w [illegible] [illegible] nie [illegible] [illegible]
i [illegible], plastyka [illegible] do [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~, [illegible]. Najpiękniejszą [illegible], która [illegible] jako [illegible]
[illegible] w [illegible] dzieła ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible], [illegible] i [illegible] całą [illegible]
[illegible], jest Pietà [illegible] Matki Boskiej, [illegible]
[illegible] do [illegible], [illegible] i [illegible] na [illegible]
na [illegible] jest [illegible], [illegible], charakter-
[illegible] w [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible], a [illegible] Zła,
[illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible] jest [illegible] artysty w [illegible], [illegible]
[illegible] sentymentu i [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].
[illegible], a ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] do [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], że [illegible] jego dzieło
[illegible] w [illegible]. Jak z [illegible], [illegible] je
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] przez [illegible]
[illegible]. [illegible] lat [illegible] — [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] w tem ~~[illegible]~~ dziele, [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
i [illegible], ale [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i ~~[illegible]~~ [illegible] do końca [illegible]
jego ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] talentu.

Wszystkie portrety ~~[illegible]~~ są z [illegible] [illegible], który je [illegible] w tym ~~[illegible]~~ [illegible] ([illegible]). [illegible] całkiem [illegible] i [illegible], bez [illegible] i ~~[illegible]~~ [illegible]; [illegible], [illegible], że [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible] a [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible], [illegible] z [illegible].

VIII

Obok Pfistera a raczej już po nim spotykamy jeszcze w aktach miejskich mnóstwo innych rzeźbiarzy, z których niejeden zapewne wyszedł z jego szkoły. Są to: Melchior Elebeck także Erlembeck, pochodzący z Wrocławia, Bernard Dykembosz,[1] gdyże nie identyczny z rzeźbiarzem, który w aktach miejskich[2] z 1614 r. figuruje jako Gallus (w zastosowaniu łacińskiem nazwiska), co by wskazywało na jego pochodzenie francuskie; Stanisław Dziar zapisany ~~[illegible]~~ sculptor w r. 1635[3]; [Piotr Rutka także Ruta zm. 1639[4], Stefan [illegible] (nazywany [illegible] Ossoliński) zm. 1646,[5] (Hieronim Strzyżewski zm. 1646,) Aleksander Prochenkowicz, występujący po raz pierwszy w aktach w r. 1647 i Łukasz [illegible] zm. 1653[6] [Zresztą tych wymienionych rzeźbiarzy daty tylko zachowały się bliższe wiadomości, o innych o dwóch tylko posiadamy szczegóły archiwalne, odnoszące się do ich artystycznego zawodu a mianowicie o Erlenbergu (bo tak zapewne czytać go należy) i o Prochenkowiczu. W r. 1633 stolarze lwowscy wytaczają proces Erlenbergowi, że wykonuje się artystą do ich cechu, mimo że wykonuje także roboty, które należą w zakres ich rzemiosła. Chodziło tu zapewne o roboty snycerskie w drzewie. Erlenberg odpowiada z pewnym akcentem obrażonej godności artystycznej, że jego rzemiosło należy do „nauk szczególnych", bo jest on rzeźbiarzem nietylko w drzewie, ale w marmurze, alabastrze i wszelakich innych materyjach.* Czeladzi stolarskiej nie zażywa, używa z Krakowa nie zaciąga, ale z cudzych krajów, jako z niemieckich. "Urząd miejski zaś wyjaśnia, że on, sam tylko jeden rzeźbiarz przy mieście jest" i nie może zatem być w swoim stanowisku [illegible], odrzuca zażalenie stolarzy i bierze Erlenberga w swoją szczególną opiekę.[7] X Z zapisu tego wynika, że po ukończeniu wszystkich tych wymienionych robót rzeźbiarskich we Lwowie, o których mówiliśmy, rzeźbiarze (zwłaszcza) opuścili miasto, (jedno z nich) a Pfister osiadł stale w Brzeżanach — i rzeźbiarzy nie ~~[illegible]~~ było już stanowczo zupełnie w mieście, a [illegible] po ukończeniu robót, zwłaszcza kaplicy Boimów i Kampianów nie zostało już nic prawie, możnych na pole zajęcia. Jakoż i Erlenberg, pozostawszy jeszcze we Lwowie, prawdopodobnie jako zdaje, głównie tylko poza Lwowem.

I tak spotykamy w aktach (zr. 1642) zeznanie ruskiego mieszczanina Jonasza Golimenta, że był we Lwowie z wojewodziną lubelską

---

1) Acta consular. zr. 1605, pag. 1306.

2) Advocatialia zr. 1614 pag. 240.

3) Acta consular. zr. 1635 pag. 1075.

4) Acta consular. zr. 1639 pag. 773.

5) Acta consular. zr. 1646 pag. 815, 823

6) Acta consular. zr. 1653 pag. 47.

[Franciscus Zyberleus, wzmiankowany w przypadkowo.x)

x) ~~[illegible]~~ Acta castrens. ~~[illegible]~~ Tom 385 pag. 124, w, dzięki uprzejmości dr. [illegible] Bartla.

7) Acta consular. zr. 1633 pag. 1036.

(a więc chyba żony Aleksandra Piotra Tarły, który w tym czasie piastował tę godność) dla zamiłowników", to jest dla małego) ~~a [illegible]~~ (i węższego; [illegible] gdzie [illegible] małego a tam [illegible] Majstra (Mel-chiora[1]). Wiemy także z tego samego zapisku, że Eclenberg wystawił [illegible] do Ołyki; [illegible] [illegible] [illegible] powinnego [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] formy [illegible] stalle [illegible], [illegible] do Ołyki, [illegible] [illegible] była w [illegible] wymalowana. Między rzeźbiarzami [illegible], którzy pracowali nad budową Kollegiaty Ołyckiej, wzniesionej przez Albrechta Radziwiłła w r. 1640, czytamy też [illegible] obok Włocha Jana Maliverny, architekta, także Melchiora Almepetuis (?) Leopoliensis [illegible][2]) Z zestawienia tego zapisku z zapiskiem archiwalnym, ~~który~~ [illegible], niewątpliwie wynika, że ten Almepetuis to nie był kto inny, tylko Melchior Eclenberg. ~~[illegible]~~ Pomyłka w zapisku powstała zapewne, że pisarz zamiast Eclenberg ~~[illegible]~~ wyczytał Almebek, a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] po [illegible] [illegible] Eclenbergowie ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ tak się zdarzyło; ~~[illegible]~~ [illegible] było pytanie: Czy Eclenberg w Kollegiacie Ołyckiej robił tylko stalle czy też wykonywał inne także rzeźby — do ~~[illegible]~~ odpowiedzi na to pytanie ~~[illegible]~~ brak nam wskazówek. [Daleko więcej niż Eclenberg budzi naszej uwagi Aleksander Pruchenkowicz, raz dlatego, że pozostały nam po nim we Lwowie rzeźby, należące już do zakresu wielkiej sztuki, a świadczące o niewątpliwym talencie i [illegible] przedmioty biegłości w technice, powtóre, że da się o nim powiedzieć z wszelką pewnością, że był rodowitym Polakiem. Wynika to z tego, że charakterystyczny, że Pruchenkowicz [illegible] [illegible] przed urzędem radzieckim[3]) na mieszkańca Piotra [illegible], mówiąc, że go i obraził i oszwarcił.

Po raz pierwszy spotykamy Pruchenkowicza w aktach gr. 1647, w których dwa razy, przy [illegible] obligacyi na dług 200 zł. Benedyktowi Tomaszewiczowi i [illegible] go z kapitanem ~~[illegible]~~ (Marcina Kalinowskiego) ~~[illegible]~~, wojsk [illegible] Zygmuntem Wardowskim, który go był prawił, wymieniony jest raz jako sculptor, drugi raz jako murator, był więc jednym z ostatnich a może ostatnim we Lwowie, który w obie te sztuki ~~[illegible]~~ starożytnym zwyczajem uprawiał.[4]) Pruchenkowicz ożeniony był zapewne po śmierci ~~[illegible]~~ Stanisława Dzyar, z której jednakże nie będzie musiał być szczęśliwym, skoro w zapisanych [illegible] przychodziło mu do [illegible] [illegible] [illegible][5]), [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],

./.

1) Acta Consular. gr. 1642 pag. 197 i 207.

2) Kotłubaj Edward. Galerya Nieświeska. Wilno 1857 str. 287.

3) Acta Consular. gr. 1649 pag. 1214.

4) Acta Consular. gr. 1647 pag. 1431 i 1546.

5) Acta Consular. gr. 1667 pag. 029

1) Acta Consular. z r. 1652, pag. 758

2) Acta Advocatialia XXVII pag. 118

3) Pie[illegible] Fr. Relatio status etc. Str. 47.

kaza Szymona Muzykowicza[1] (w r. 1653 spory), miał [illegible], niewiadomo czy wypływające z jakiejś winy względnej, z [illegible]. Zo[illegible]szymi[2], a po r. 1657 już znika zupełnie z aktów miejskich.

W katedrze lwowskiej, w kaplicy t. zw. Zamoyskich, znajdują się dwa alabastrowe pomniki, z których jeden poświęcony pamięci Jana, biskupa Zamoyskiego (+1614), drugi arcybiskupa Tarnowskiego (+1669). Pomniki te wyobrażają postacie biskupów w infułach i aparatach pontyfikalnych, w pozycji leżącej, z podniesionemi nieco głowami, wspartemi na poduszkach — typ zwyczajny, niemal stereotypowy. Dziś ustawione pod ścianą, na prostem murowanem podniesieniu, bez żadnego architektonicznego lub ornamentalnego ujęcia, bez tablic napisowych — musiały niewątpliwie być dawniej inaczej i lepiej umieszczone i wiązać się organicznie ze ścianą. [illegible] arcybiskup Sierakowski, który restauracje i przekształcenia wnętrza całej katedry [illegible], ponarusza i przyjmował [illegible] pomników, a inne przeniósł, gdzie się dało, pozbawiając je tablic i obramień, i z tem dawnemi pomnikami obszedł się z taktycznym vandalizmem. Dla braku napisów dziś tylko z postaci biskupów, a mianowicie tylko z wieku, w jakim przez artystę są ich twarze uwidocznione, [illegible] który z pomników jest Zamoyskiego a który Tarnowskiego. Zamoyski umarł w średnim wieku, według [illegible] bowiem miał już więcej niż lat pięćdziesiąt, kiedy w r. 1603 wstąpił na stolicę arcybiskupią[3], pomnik tedy ustawiony dziś w węższej do kaplicy wejściu [illegible] Zamoyskiego, drugi zaś [illegible] z obliczem młodszem, Tarnowskiego. [Na tym drugim pomniku znajdujemy po wykuty podpis rzeźbiarza: ALEXANDER PROCHENKOWICZ. Dzieło to choć nie pierwszorzędnej wartości, ale daje nam dobre świadectwo o talencie i twórczej biegłości artysty. Nie ma w niem też prostoty i miękkości [illegible] jaką [illegible] z pomników [illegible] w [illegible], a [illegible] zna jest [illegible] i [illegible] tarnowskiej modelowanie całej postaci a przedewszystkiem twarzy, [illegible] nie być typ [illegible], który [illegible] indywidualności [illegible], [illegible] że nie brakło mu indywidualności (także) i artyście. [illegible] rzeźbiarz [illegible] wykonania [illegible]; dlatego [illegible] i lekki, powiązanie [illegible] alabastrem, tym więcej wystąpienie [illegible]. [illegible] Prochenkowicz umiał [illegible] i miał już [illegible], [illegible]. Można [illegible], że Prochenkowicz

[illegible] w [illegible] portret Jana Kazimierza w katedrze lwowskiej pomnik arcybiskupa Tarnowskiego z [illegible] na [illegible], to [illegible] Prochenkowicza [illegible] [illegible] figurowej, [illegible]

był stałym mieszkańcem lwowskim, a jego dzieło stałym dziełem tej sztuki nietylko w XVII wieku, ale daleko poza wiek XVIII, nie znajdujemy bowiem potem nietylko nic lepszego ale nawet nic równie dobrego we Lwowie na polu rzeźby, nie znajdujemy niczego w rzeźbie ~~[illegible]~~ najpiękniejszego baroku, które powstały we Lwowie ~~[illegible]~~ w licznych ołtarzach. Niedługo wątpliwem, że [illegible] był najbardziej utalentowanym, a może jedynym utalentowanym uczniem tej szkoły lwowskiej, którą stworzył we Lwowie Pfister i najlepszy z jego towarzyszy. Mimo, że między datami śmierci obu wymienionych (1614 – 1669) było przeszło pół stulecia, nasuwa się nam przypuszczenie ~~[illegible]~~, że oba pomniki powstały mniejwięcej i z pod jednej dłoni: Data zgonu, jak to wiemy z bardzo częstych przykładów, nie jest jeszcze datą wykonania, zwłaszcza wykonania monumentalnego – a między obu pomnikami zachodzą tak wielkie podobieństwa kompozycji i dłuta, a nawet drobniejszych szczegółów, że wniosek, jakoby [illegible] był także autorem pomnika wspomnianego Zamoyskiego, nie wydaje się nam zbyt śmiałym. Jeżeli jednak pomnik Zamoyskiego mógł powstać w kilkanaście lat [illegible] lat po zgonie, to pomnik Tarnowskiego, o [illegible] [illegible] [illegible], powstać mógł ~~[illegible]~~ wkrótce po śmierci tego [illegible], według dat [illegible] w górę, ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] [illegible] z [illegible] [illegible] [illegible] r. 1647, a który [illegible] z [illegible] w r. 1667, zupełnie nie ~~[illegible]~~ [illegible] już po r. 1669. [illegible] tej [illegible], że [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pomnik Tarnowskiego, [illegible], jak to się [illegible] ~~[illegible]~~, pomnika [illegible] Zamoyskiego, [illegible] tylko zapisami [illegible], i [illegible] także i jego pomnika. [Cały [illegible] z pod dłuta [illegible] poza temi pomnikami, tego już nie wiemy; [illegible] jest [illegible], że [illegible] w [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], jakie w [illegible] XVII w. powstać mogły we Lwowie, a wiemy że powstało wiele [illegible] [illegible], [illegible] pomników [illegible] itp., które [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] w ~~[illegible]~~ [illegible]. Czy [illegible] [illegible] [illegible] Tomasza [illegible] i [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. [illegible] [illegible] się [illegible] Chrystusa w tejże samej kaplicy [illegible] z pod dłuta [illegible] – na to pytanie (trudno [illegible] tak stanowczo) ~~[illegible]~~. [illegible] takiem [illegible] [illegible] [illegible] data śmierci [illegible] (1625) [illegible] dłuta, ~~[illegible]~~

A.) do kartki 20.

Na [illegible] najpiękniejszy [illegible] w rzeźbie [illegible]. Po roku, w którym powstał pomnik arcybiskupa Tarnowskiego, nie przybyło Lwowi jedno dzieło dłuta monumentalniejszego znaczenia. Dla [illegible] dziś chyba wymienić należy monogramistę C. I., który w r. 1664 wykonał przy Matki Boskiej na [illegible] i [illegible], umieszczony w [illegible] katedry ormiańskiej. Natomiast dopomina się [illegible] rzeźbiarstwo w drzewie, które sprowadzić pozwoliło stało na poziomie [illegible] której [illegible] nie przydzieli [illegible] z rzeźbiarzy przybyłych we Lwowie, jak o tem świadczy [illegible], ale mniej godne zabytki kościelnej natury. Więc, że Jan [illegible] uprawiał także rzeźbiarstwo, które dziś w późniejszych czasach przestało być niezbędnym sztuki i oddało się w ściśle stolarzom i organmistrzom. [illegible] rzeźba marmurowa i alabastrowa przyjęła się [illegible] dziś zabytków rzeźbiarskich w drzewie, które należą nawet do najstarszych [illegible] [illegible] wyrobów [illegible] [illegible] ich [illegible] w [illegible] marmuru lub alabastru, napisy, jednak [illegible] w r. 1566, a [illegible] kiedy z [illegible] marmuru i kamieni przyszły w rzeźbie kościelnej [illegible], arcybiskupa lwowski Stanisław Szymonowski polecił wykonać [illegible] w drzewie, który mógł być jako najpiękniejsza ozdoba [illegible] [illegible], ale już w roku 1616 powstał na podobieństwo jako[†] Złoty [illegible] nowe. [illegible] [illegible] instructum. [illegible], każdy ich [illegible] nowych [illegible]! Był nim kanonik Łukasz Kaliński, który [illegible] wielkim kosztem wykonać [illegible], a ks. [illegible], który go [illegible] oglądał, [illegible] nad [illegible] tego arcydzieła [illegible]. Nie mamy też powodu wątpić, że ołtarz ten [illegible] znakomity [illegible] w [illegible] artystycznym, powstał bowiem w porze, kiedy [illegible] posiadał wybitnego talentu i wielkiej biegłości w sztuce, a nawet [illegible] z [illegible] późniejszych i gorszych już czasów, bo z końca XVII wieku, świadczy jak [illegible] rzeźbiarstwo [illegible]. [illegible] ten ołtarz, [illegible] ozdobiony, [illegible] w [illegible], ale [illegible] [illegible], tem świetniejszy i wspanialszy [illegible]. Był [illegible], [illegible] po samo sklepienie głównego chóru i [illegible] zasłaniał głównej nawy, a tak dalece był [illegible], że [illegible] kościoła nie [illegible] go było [illegible] obliczem [illegible] mniejszego [illegible] lub [illegible]. [illegible] nastąpiła, który wykonał to dzieło, [illegible] nie [illegible]. Jak Kaliński [illegible] ołtarzem [illegible] tak arcybiskup [illegible] postąpił [illegible] z ołtarzem [illegible]. [illegible] tylko jeden [illegible] dotąd zabytek lwowskiego artystycznego rzeźbiarstwa, a [illegible] świadczy on [illegible] o tym [illegible] [illegible]. Jestto ołtarz, który niegdyś znajdował się w starym kościele Dominikańskim a stąd dostał się do cerkwi w [illegible] pod Lwowem.

†) Między r. [illegible] od roku 1615.

5) [illegible]

[illegible] już z bardzo późnej pory, bo z ... daty 1678 roku, ale za-
chował jeszcze wiele stylowych form dobrej tradycyi [illegible] za-
pozbawiony jest [illegible] stylizowany ... w swej lokalnej charakterystyce
(Van Hutttego, [illegible] epigonów) Horsta, Schultza i Pfeifera. Ołtarz ten (fig. _) [illegible]
[illegible] 360 centym. szerokie 180 centym., w [illegible]
[illegible], z wyjątkiem [illegible], który [illegible] i [illegible]
[illegible] jej do najlepszych ołtarzy [illegible], nie [illegible] tyle jeszcze [illegible].
[illegible] tylko, że [illegible] był datowany, [illegible] 90
[illegible] pierwszej ~~połowy~~ XVIII wieku. [illegible] wielkiej sztuki ołtarzowej.
[illegible] długo w [illegible], [illegible]
tem dłużej [illegible] w swe styl [illegible] wielkiej sztuki – [illegible]
o [illegible], ~~[illegible]~~ zachowany w [illegible] artystycznem, [illegible].
w [illegible], ~~[illegible]~~ pod sam koniec XVI w. a nawet jeszcze i później.
[illegible] piramidzysta wyobrażające Narodzenie Chrystusa jak i figury [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] i [illegible]; ornament
[illegible], [illegible] stylizowany, [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ do ~~[illegible]~~ bardzo też dobrych [illegible]
[illegible], stała jest tylko ~~od~~ architektoniczna ~~[illegible]~~ strona, o ile w
[illegible]. Na predelli malowane dwa [illegible] postacie [illegible]
w stroju [illegible]
i [illegible]; są to [illegible] fundatora, przedstawiające obie [illegible]
[illegible], ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] w swe [illegible], po [illegible]
[illegible] by było [illegible], [illegible] tym ołtarzu. [Z
pod [illegible] ołtarza [illegible] w [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible] jest tylko [illegible],
[illegible], że autorem był Jan Lux, bo był to jedyny [illegible] w owej porze we
Lwowie [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], [illegible] był i
[illegible]
bardzo [illegible] w mieście. W aktach ~~[illegible]~~ pojawia się on po raz pierw-
szy jako Joannes Statuarius w r. 1668 przy sprawie [illegible] 7),
który ... [illegible] Bartłomiej [illegible], organmistrz, o niedotrzymanie
terminu ... [illegible] do organu w kościele katedralnym lwow-
skim za umówioną sumę 400 zł. Jeżeli wzięło fantastyczne miano [illegible]
[illegible] ma ~~[illegible]~~ być [illegible] artystycznym to Lux ~~[illegible]~~ miał
z tego tytułu [illegible] do [illegible] artysty, bo [illegible] go [illegible]
[illegible]! [illegible] to [illegible] 10%
[illegible] nad [illegible] ołtarza, który zamówił u niego [illegible]
[illegible] (Katedry) [illegible] i ~~[illegible]~~ lekarz Jakób Alexander
Józefowicz. Architektura tego ołtarza [illegible], gdy
Jan Lux [illegible], do tej struktury i [illegible] [illegible]
[illegible], tak [illegible], jakto też i inne [illegible] jak i [illegible]
a to nie [illegible] (H Ziarnath) na [illegible], ale
[illegible] z [illegible] w do [illegible]. Za to
[illegible] otrzymał Lux 400 zł, [illegible] jeszcze [illegible] za

7) Acta Consularia za r. 1668 LXIX pag. 1015.

C) Do Notki 7.

1) ~~A...~~ Acta Consul. gr. 1675 LXXII, pag. 190–4.

2) Cf. Łepkowski [illegible] Malarstwo [illegible] na Rusi [illegible] 182

ozdoby wśród wielkie z kapitelami i bazami, które mają być wolblage i nie, z dr. Józefinym [illegible] stylu ale na transpar grawirowane." Sprawozdanie [illegible] Kraj; nie może dać przekładu nazwy, gdyż to [illegible] do uczynienia.[7]) [[illegible] ozdoba [illegible] [illegible] ozdobione [illegible] rzeźbą [illegible] [illegible] stylu [illegible] na transpar grawirowane." To określenie [illegible] technika [illegible] nam na myśl [illegible] [illegible] z [illegible] misternością i ornamentalnym charakterem [illegible] nie [illegible] rzeźbić. Najpiękniejsze z nich robione są na transpar, [illegible] [illegible] na [illegible] z [illegible] liści, gron, splotów, [illegible] [illegible] otoczone [illegible] ze wszystkich stron. Ornamentacja te wszystkie mają [illegible] będące już pewnego [illegible] i [illegible] tej [illegible] z [illegible] [illegible] tego stylu. Kto je robił?[2] Czy na [illegible] [illegible] one do nas, na Ruś [illegible], czy z [illegible]; które jak to [illegible] [illegible] [illegible][2]), [illegible] nie były [illegible] [illegible] [illegible], a tem [illegible] [illegible] ich ornamentyka [illegible] zachodnia, w stylu i charakterze, które nie mają nic wspólnego z samemi [illegible], [illegible]; [illegible] [illegible] w ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]. [illegible] na [illegible] na miejscu, [illegible] na [illegible] Rusi, a ~~[illegible]~~ więc w pierwszym rzędzie w takiem [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ kultury, jakiem był dla niej Lwów, który w [illegible] [illegible] [illegible] cerkiew [illegible] i [illegible] ~~[illegible]~~ liturgicznych, [illegible] [illegible] [illegible] i figuralnych [illegible] [illegible] [illegible], jeśli te [illegible] [illegible] dzieła, których ornamentyka, tak [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ zarówno kompozycją jak wykonaniem, [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] i do tej pory, w której [illegible] w dziejach nie [illegible] i było [illegible] zupełnie [illegible] [illegible] w kamieniu, marmurze i alabastrze. Nie [illegible] na to, [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ żadnych dowodów, ale [illegible] ~~[illegible]~~, [illegible] Golinont, ~~[illegible]~~ za którym [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] i [illegible] ~~[illegible]~~ (między innemi), nie daje nam [illegible] [illegible]; gdzieby ~~[illegible]~~ szukać źródła tych [illegible] [illegible]? Nie [illegible] [illegible] tych ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] w [illegible], nie [illegible] ~~[illegible]~~ osobnej wzmianki [illegible] z [illegible], [illegible] jego [illegible] we Lwowie, [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] (fig.). [illegible] ~~[illegible]~~ i misternością [illegible], [illegible] z [illegible] i ~~[illegible]~~ do ~~[illegible]~~ [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] pracy, a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][7] [illegible] ~~[illegible]~~ zaliczają się do najznakomitszych dzieł [illegible] w Polsce. [illegible] (fig.) [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] o tym [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], który [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] (chóry) [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] jest [illegible] [illegible] skarbem ornamentyki dla [illegible] [illegible]. [illegible] to [illegible] do [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] (miejsca [illegible]) [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]; [illegible]. [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

7) Kiedyś ~~[illegible]~~, kiedy wyjdzie ogólne [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] i [illegible] ornamentyki, tak że nie [illegible] się [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] z [illegible] harmonją —

[illegible] [illegible] dasium)

D) do kartki 79.

[illegible] i każda inna, każda po mistrzowsku komponowana i modelowana. Wszystkie mają za motyw główny główkę, lub maskę, a głowy te odznaczają się zawsze niepospolitą charakterystyką, a których trafna obserwacja natury łączy się z prawdziwą fantazją, jak np. [illegible] dziwna i pełna grozy zasępiona [illegible] mnicha, jak kariatyda z błagalnie złożonemi na piersiach ramionami, lub [illegible] cherubinek z ornamentacyjną [illegible] fig. ([illegible] i tylko [illegible] cherubinów. (Kariatydy, po maskaronach, okno, które [illegible] w stallach, z tych [illegible]) i tyle [illegible] się [illegible] a [illegible] jedności, cały miała tylko [illegible] dekoracyjne a nie posiadała cechy własnej, prawie że indywidualnej: Ukośny jakby oszkarpowany fryz pod gzymsem opiera się na [illegible] figuralnych [illegible], a dekoracyjnie jego [illegible] przypominających [illegible], a nawet [illegible] liści i owoców, jabłek i winogron, jest trattowanych prawdziwie con amore. Każda z tych [illegible] inna; z [illegible] liści wychylają się [illegible], tu i [illegible], [illegible] jabłka i gruszki, [illegible] granaty, tu i pommes d'amour, [illegible] i kiście, [illegible] się [illegible] [Niższy [illegible] fryz, którego motywy wypełnione są płasko rżniętymi arabeskami pod niemi [illegible] arkadowych [illegible] wypełnionych, które przedzielają kroplowe pilastry. Każde [illegible] ornament, [illegible] orbis sculptus arabesk, groteski, [illegible] o [illegible] motywach i splotach. Głównym motywem dekoracyjnym, który [illegible] tło i obramienia, są liście, i kwiaty, [illegible] stylizowanej, a które splatają się [illegible] organicznie [illegible], [illegible] ptaki, delfiny, [illegible], [illegible] postaci ludzkie. Hermy, które je przedzielają, [illegible] bogactwem [illegible] i ustroju; [illegible] [illegible] i to prawdziwy [illegible] ornamentyki: [illegible] widzimy [illegible] z intarsjami [illegible] w [illegible]; [illegible] i na [illegible] w [illegible]; [illegible] intarsja [illegible] kleryków i [illegible] wspólne [illegible], [illegible] klasycznej [illegible] stalli [illegible] barwne, [illegible] [illegible] przejęcie jest wykonaniem, [illegible] najlepszych form plastycznych renesansu. [illegible] się to [illegible] tego wspaniałego arcydzieła, które [illegible] w pierwszej połowie XVII wieku. I tu także widzimy (jak zazwyczaj) a nasz praktyczny styl idący do nas z daleka, [illegible] spóźniony — [illegible] nigdy formy [illegible] się u nas jakiegoś stylu [illegible] wtedy, kiedy już [illegible] [illegible] [illegible] artystyczny [illegible] to najlepiej, bo [illegible] nie [illegible] zgodnie z [illegible] sztuki, [illegible] w tyle, a [illegible] [illegible] formami. [Kto był [illegible] z [illegible] zycie [illegible]

[illegible] takiej motywu w stallach krakowskich w kościele Bożego Ciała.

[illegible] czyli [illegible] (pommes d'amour).

to niepospolite dzieło snycerskie, niewiadomo. Według tradycyi klasztornej miały je wykonać kilku braci zakonnych, biegłych w sztuce rzeźbiarskiej. Za tem zdaniem przemawia wiele, a [illegible], fakt historycznie stwierdzony, że jeszcze z wszystkich XV wieku artystyczne technika w drzewie, tak snycerstwo, jak intarsya, z świeckich [illegible] przeniosła się do klasztorów, gdzie nie brak było czasu, wczasu i cierpliwości, aby wykonywać mozolne dzieła, w [illegible] (świeckiemu mistrzowi) wystarczy.) Najwspanialsze stalle kościelne wyszły z pod ręki braciszków zakonnych; wymieńmy między fra Giovanni i Fra Vincenzo, których dziełami są [illegible] w Sienie i Wenecyi; [illegible] fra Raffaele i Fra Damiano w Bergamo etc.†) Przemawia za tem twierdzeniem nie mniej i to, że kościół Bernardynów w Leżajsku, klasztor [illegible] i [illegible] ściśle z braćmi, zdobił się takiż bardzo bogato dziełami snycerstwa, stąd mniemanie, że między braćmi zakonnymi [illegible] około tego czasu [illegible] rzeźbiarze, których talent i cierpliwość przeciwił dziełom nie-zwykłym, obliczonym i złych [illegible]. Aby zaś można było taki talent zgodzić [illegible] w drodze zamówień w świeckich mistrzów, przeczy że [illegible] wszystkie [illegible] i całą oficerność zwrócić [illegible] wyłącznie na ozdobienie wielkich [illegible] świątyń. Stalle w Lwowie i w Leżajsku wyszły niewątpliwie z pod tego samego dłuta; świadczy o tem wspólne cechy techniki i ornamentyki — stalle lwowskie atoli bogatsze form i przedewszystkiem obfitsze plastyki figuralnej [illegible] przewyższają, aniżeli leżajskie. Daleko jest mniej fantazyi i daleko mniej wymarzenia w stallach leżajskich; podczas gdy (n.p.) we lwowskich motywa ornamentu prawie się wcale nie powtarzają,) tamtych albo powtarzają się ciągle albo z pewną monotonią zmieniają się kolejno.

†) Burckhardt J. Geschichte der Renaissance in Italien. Str. 300.

†) W Niemczech również wiele z najlepszych utworów tego rodzaju [illegible], taksz. od dłuta [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] w stanie [illegible].

↑ na osobnych kartkach A, B,

na obu tych pomnikach (pod każdym względem) tak znaczna, że może niespodzianie da-
łaby się usprawiedliwić mojem krótkiem wspomnieniem o nich jako o wy-
jątku wyjątku. ↑ ~~[illegible]~~

—

A tém się rozstaniemy z czytelnikiem, zwiedziwszy z nim niewiele kilku uwagami, których nam nasuwa ta historya architektury i rzeźby lwowskiej. Nie będą to uwagi czysto-lokalnej natury, bo historya rozwoju najznakomitszych zabytków naszych lwowskich ~~bo [illegible]~~ może być śmiało uważana za typową dla wszystkich naszych miast, dla Polski całej. Niektóre zyski, jakieby nam przyniosły uwagi, nie odejmą jej wcale tego ogólnego, typowego znaczenia. Zachodzi, pod względem rozwoju zabytków architektury, prawie zupełna analogia między Krakowem a Lwowem, między Lwowem a Poznaniem i t.d. I tu i tam, i wszędzie ~~[illegible]~~ w Polsce, co tylko mamy (z przeszłości) znamienitszego w architekturze i rzeźbie, stworzyli cudzoziemcy. Nie było w tem nic wyjątkowego, bo działo się tak i w innych krajach, zajmujących dziś wyższe stanowisko w europejskiej kulturze. Więcej budowali we Francyi Niemcy niż Włosi budowali i Francuzi i Niemcy, więcej niż nam Niemcy i Włosi. Tylko że między nami zachodzi ta wielka różnica, że tamtych wszystkich uczono i nauczono, a nas nie nauczono wcale. Przyszedłszy do [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], ściągnęła [illegible] w których [illegible] Kolonie niektórych cudzoziemskich przybyszów wśród nas, z których mniej lub więcej wspaniałe wzniesiono pomniki [illegible] sztuki, wyrażające monumentalne dzieła dzieła. Przybysze z Niemiec, budując nam gotyckie katedry ~~[illegible]~~ i zdobiąc je mistrzowskiemi dziełami (z drzewa, kamienia i spiżu), przychodzili po nich Włosi i uczyli nam,

ki, pałace i kaplice, które należą do najpiękniejszych dzieł renesansu w północnej Europie — ale i ci Niemcy i ci Włosi nie przenieśli ze sobą nic, prócz swych dzieł, nie przeszczepili tradycyi, szkoły, uczniów, naśladowców w społeczeństwie, wśród którego tak długo byli czynni dla sztuki; historya ich działalności nie wiąże się z historyą twórczości rodzimej, nie jest początkiem niczego; ma początek i koniec tylko w swym własnym obrębie, tylko w sobie i dla siebie. [Tak, mimo to] i uznajemy, że ta czynność obcych mistrzów na naszej ziemi, że te dzieła sztuki, które zostały z pod ich dłoni między nami, są do pewnego stopnia zaszczytem i własnością naszej rodzimej kultury — nie byłoby ich było wcale, gdyby nie było [illegible], a na [illegible] ich potrzeby, gdyby w wyższej warstwie naszego społeczeństwa nie było każdy pewny [illegible] monumentalnego i artystycznego smaku w takiej sile i powszechności, że chciał i umiał sprowadzić ich na zamówienie z dalekiego świata, które nas przenosi [illegible] historyczny. Ale jakkolwiek ten smak, [illegible] świadczy o pewnej łączności organicznej między dziełem sztuki z tymi, co z potrzeby, z woli i groszem je tworzą, to niezupełnie pewnej, aby zarazem je organicznie równej z całem społeczeństwem, albo takim. [Trzeba by powiedzieć inaczej, że ta twórczość artystyczna Włochów i Niemców tylko mechanicznie przybyła do [illegible] twórczych elementów naszego własnego społeczeństwa, że te monumentalne zabytki stoją na gruncie polskim tylko w fizycznym tego słowa znaczeniu. Ci obcy mistrzowie [illegible], w wielkiej części sami zostali Polakami, ale żaden z wychowanków ich Polaków nie został mistrzem. Nawet obce tradycyi w sztuce i przemyśle ich synowie, osiadli w Polsce, albo nie oddawali się zawodowi ojców, albo oddawszy się mu, nie dochodzili do biegłości w rodzinnej sztuce. Jan Padovano [illegible] nimal [illegible] w Krakowie, [illegible] i [illegible], [illegible] talentu [illegible]; a Piotra Barbona i Pawła [illegible] [illegible] nie [illegible]; a jakiekolwiek [illegible] i jakiej twórczości [illegible] w Krakowie. Polscy mistrzowie tacy jak Berecci, Padovano, Gucci, Canavesi? Jak wytłomaczyć ten objaw? Byłoby to krzywdzącym fałszem, gdyby [illegible] uzasadniać brakiem wrodzonego zmysłu twórczego, brakiem talentu, [illegible] w ogóle upośledzeniem natury polskiej pod względem artystycznym. Że tak nie jest, tego mam dość [illegible] w [illegible] naszej

‡ [illegible] Gdy [illegible] jeden z [illegible] mieć w Krakowie. [illegible] Nie znamy jednego Na[illegible] o [illegible] robotach [illegible], wszystkie [illegible] w [illegible], [illegible] niemieckich, które [illegible] nietylko w [illegible] ale i [illegible] dziś [illegible] — Grzegorz Branicki zapisuje w r. 1568 wydatki na budowę zamku Niepołomickiego, mówi o „Kamieniarzach [illegible]" i o „pierwszych [illegible]", [illegible]). [illegible] tego [illegible].

sztuki z bliższem stałości. Przyczyna leży w tem, w jego leży przyczyny wszystkich innych luk i zastojów w organizacyi społecznem i politycznem. Sztuka artystyczna wymaga całego i jednego społeczeństwa, które się stała rodziną, a już najbardziej wymaga tego architektura, bo ona to jest par excellence sztuką społeczną i polityczną. Społeczeństwa takiego w Polsce nie było — i stąd cała jałowość, cała bezpłodność tej twórczości artystycznej uwydatnia się na naszej ziemi; ta [illegible]tyczna cecha naszych największych zabytków. Przy takim samym ustroju społecznym tak samo i Niemcy nie byliby mieli nigdy sztuki własnej. Jak u nas tak i u nich wszystkie najpiękniejsze i najpotężniejsze pomniki powstały z inicjatywy książąt i możnych mecenasów, ale mieli oni silny, bogaty, sprawnie zorganizowany stan średni, mieszczański, i to był grunt podatny, na którym wyrosła i rozkwitała ta sztuka, której [illegible] zawdzięczamy artystów. Renesans [illegible] przyszło, [illegible] i rozwinęło mieszczaństwo, ono to podniosło sztukę w swej organizacyi z stanu rodzinnego twórczości. [Polska w najlepszych czasach mieszczaństwa miała go mało, a gorzej niemiała go prawie wcale. Miasta, które stanowiły [illegible] organizm i miały [illegible] dać polskiej [illegible] ani takiej [illegible] cywilizacyi, dadzą się policzyć na palcach jednej ręki; a i one jeśli [illegible] kiedy, to tylko [illegible] historycznej [illegible], tylko na chwilę. Stanu średniego nie było, a to co go w pewnej części mogło, t. j. szlachta niższa i najniższa, to nie było stanem w znaczeniu społecznem i politycznem, ale chyba w ekonomicznem. Rycerstwo, [illegible], literatura, pełna inwencyi i pozbawiona twórczości [illegible], [illegible] ta nieustępliwie oddały była wielkie usługi sztuce, gdyby ta sztuka nie była [illegible] za [illegible], u której [illegible] i formy i reguły nadawała sobie sama, ważna pod tym względem odmiennej tradycyi. Szlach. (obiera ołtarz, szablę, pióro — a w najgorszym razie, gdy mu za [illegible] były nie [illegible] wstydził się [illegible] tak jak wstydził się handlu) [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] rzemiosło [illegible] „[illegible]", [illegible] [illegible] zawód, którym gardził [illegible] w przeszłości nie [illegible]. Tem się tłumaczy, że na [illegible] obcych [illegible] twórczej [illegible] pisarzy, że na polu poezyi i nauk wybija się przez [illegible] twórczy [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Literatura miała swój stan średni, [illegible] siebie rodzina — sztuka go nie miała. [Na domiar złego i [illegible] nie może [illegible] się od [illegible] względem na [illegible], a przynajmniej zakreśla sobie pewne [illegible] granice, poza które [illegible] wychodzić nie może. Najwięcej [illegible] z [illegible]

handel — zyzmiał tylko jako złotnictwo, dawał się jeszcze pozycjonować od tego z ambicją potrzebą, atoli tylko złotnictwo przenosi się budowy i rzeźbiarstwa mającym granicę płaskim i z wyjątkiem artystycznych rzeczy, zysk, ono najwięcej cech rodzimych. [illegible] Walentego i rzeźbiarstwa miejscowe budowie o wielkiej wadze, jest zawsze złotnictwo, ale przecież [illegible] być zajmowane to zasadniczo nie być złotnictwem, bo [illegible] niskie [illegible] stron tu.

Tkwią i tych tylko, odczytane z wielkimi trudnościami na [illegible], (jako na zaniżony) w [illegible] obecnie [illegible] Boże architekty, tylko było zaszło być malowane, a budownictwo wojsko jako „zamknięte publiczne, pod [illegible], nie przypadało do [illegible] miejscowej, [illegible]. Mamy wszakże Księgę [illegible] [illegible] cechu malarskiego, [illegible] być fragmentaryczną tylko, ale rzeczywiście zapiskami rzeczy najświeższymi, [illegible] przez budownictwo, bo r. 1582, a prowadzone aż do ostatnich lat XVII wieku. W niej także tej [illegible] znajduje się także rejestr „synów", bo [illegible] wstępujący na naukę do mistrza, najwięcej zwani „synami" — miano [illegible] [illegible] piękne, warte wstrzymania. Takich „synów" [illegible] [illegible] przyjmował i wybierał z mistrzów [illegible] [illegible] [illegible] Paweł Rzymianin. Otóż między synami tymi nie spotykamy nigdy nazwiska z tłumów [illegible] niemieckich [illegible] — [illegible] ze [illegible] z [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] na najpopularniejsze [illegible] zamiast, [illegible] jako też [illegible] jako [illegible] jeden z pierwszych [illegible] [illegible] XVII w., [illegible] się tego [illegible] [illegible]; w tem [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Któż [illegible], że w budownictwie [illegible] [illegible] [illegible] między sztuką a rzemiosłem, i że w tej [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible], np. niemieckiem, wydziały były [illegible] i [illegible] sztuki domowej, w [illegible] Wschodnich, budowlach, Polacy [illegible] się tylko [illegible] Kulinga (i [illegible]). [illegible] tylko [illegible] najpopularniejszym [illegible] [illegible] — [illegible], że [illegible] o budownictwie w 1645 r. Polaków [illegible] do przy budowie, [illegible] [illegible] o [illegible], bo w [illegible] [illegible] [illegible] ale [illegible] [illegible] [illegible] i cierpliwie [illegible] [illegible] na [illegible] być zawsze na [illegible].[1]) Jeszcze w głąb [illegible] stulecia [illegible] ten [illegible] [illegible] architektów Polaków — i dopiero [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] artystyczny, [illegible] [illegible] na tem [illegible]. [Nie [illegible] przeciwnie, [illegible] [illegible] tem [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] nie [illegible]

Przybliżał się on w tym stroju [illegible] [illegible] najwyższych, a [illegible] [illegible] złotnik był także [illegible].

Przyjęty za [illegible] [illegible] [illegible] Jan Zieranko [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] go nie [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] to [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] złotnictwa [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nie [illegible] nigdy na [illegible], [illegible] (dla [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] reprezentacji [illegible].

[1]) Książka [illegible] [illegible] [illegible] 165.

Fizyka (wielka tragiczna) porównania, które artysta nas od [illegible] gładzi, ale nieśmiały

uważać za swoje, a jako mędrzec [illegible] pojąć i ogarnąć nie umie. Zbliżając się do niebios dalekich światów, z których objęcia nastąpi unoszeni do wyżyn i fizycznym okiem oddaje [illegible] sztuki i najpospolitszy dział poza granicami ojczystej ziemi, błądzi się ztąd także niedobra do lekceważenia tego, co nasze, zawiera, aby [illegible] będzie się [illegible] tem niższe dbałość o to, co posiadamy w domu, właśnie dlatego, że posiadamy u nas. Brakuje nas dawniej pokorny [illegible] uznania tego, co się posiadało, u ubóstwa swojego; nawet bogaty [illegible] używał w testamencie słowa we [illegible] swego mienia. Była ta pokora nasza nawet dodatnie miała odbijać się trafny dla polskiej sztuki na polskiej ziemi, pojęcie uwiędzieć nam o nich należy, a gdy ten gospodarz, co myśli, że skromny dobytek obędzie się bez inwentarza. Gdyby z tego, co się na tem polu zrobi, nie mogło być nawet historji sztuki polskiej, to będzie przecież [illegible] materjał do historji wyższej i obcych polskich. Z tego też stanowiska wychodził autor podejmując się cięższej pracy, chociaż wiedział, że tym swym nakładem trudu, grozą i czasem mógł był pokusić się o świetniejszy temat z historji sztuki średniowiecznej i zaniósł tak dziś daleka szczyt do boru. Być przekonanym, że to, co do polskich zabytków, nawet tej skromnej swojej będzie im wiedza bliższą, swojską i potrzebniejszą.

153